دیوانِ حافظؒ

پنجابی ترجمہ

فرہنگ تے شرح

ترجمہ:-

ماسٹر غلام حیدر مرحوم

شرح

ایم بشیر احمد صدیقی ایم اے۔

حکیم غلام نبی ایم اے۔

دیوانِ حافظؒ

پنجابی ترجمہ

از

ماسٹر غلام حیدر مرحوم

شرح

اشتیاق احمد صدیقی ایم اے و حکیم غلام نبی ایم اے

چھاپن والے

پیر محمد تاج بک ڈپو

اردو بازار لاہور

قیمت ایک روپیہ

603/0

چھاپنے والے ——— تاج بک ڈپو

پریس ——— مدینہ پرنٹنگ ہاؤس، لاہور

بار ——— اوّل

تعداد ——— ۵۰۰

کاتب ——— محمد ظہور

دیباچہ

مولانا محمد حسین آزاد ہوراں حافظ دے کلام دی بابت اِہ لکھیا اے:۔

"اہناں دا دیوان شیشے دی اک اجہی صراحی اے جہدے وِچ کسے نوں دُدھ تے کسے نوں شراب نظر آوندی اے۔"

گل کیہ حافظ دے شعر نِرے سارے دے سارے معرفت وِچ ڈُبے ہوئے نیں تے نال رندی مستی نال بھرے ہوئے نیں۔ اہناں دا مشوق کدے تے سچا سائیں دوہاں جہاناں دا مالک اے۔ تے کدے شیراز دی کوئی سُندر سوہنی صورت۔ کدھرے تصوف دے ڈونگھے مسلے سوہنے تے سواد لے لفظاں وِچ سمجھاوندے نیں تے کدھرے جھوٹے صوفی تے دھوکے باز ملاں مولویاں دی قلعی کھولدے نیں۔ کدھرے اُچّا اخلاق دا سبق دیندے نیں تے کدھرے انگوراں تے جَوں دی شراب دے پیالے بھر بھر ویون نوں کہندے نیں۔ لاتے دل کھبویں لتے مٹھے مٹھے لفظاں وِچ شیراز دی کسے جیوندی جاگدی چھیل چھبیلی صورت نال نیوہ ہتھلاں نوں آکھدے نیں۔

حافظ ہوری اوس سمیں وِچ ہوئے نیں جدوں زندگی دا مقصد صرف عیش سمجھیا جاندا سی تے اوس دے وسنیک سن جیہنے قدرت نے حسن عام کیتا ہویا سی تے جتھے خراب پیتا کوئی پاپ نہیں سی۔ حافظ ہوری دی انسان سن۔ اہناں دے

سینے وچ دی دل سی۔ پھیر اہ گل کہنا کہ آلے دوالے دا اہناں تے کجھ اثر نہیں ہویا۔ اہ اک ان ہونی گل اے۔ سنتے اہناں دی بابت اہ کہنا کہ اہناں دا کوئی شعر تصوف توں خالی نہیں۔ تے جتھے وی اہناں شراب دا شبد لکھیا اے اوس توں مراد معرفت دی شراب اے۔ اہ وڈی بھُل اے۔

ایس ہیٹھ حافظ دے شعراں وچ آؤن والے لفظ تے اہناں دے اوہ معنے لکھے ہین۔ جہڑے صوفی دنیا وچ منے جاندے ہین پر جویں ایہہ تھلے لکھ آئے ہاں اہ ضروری نہیں۔ کہ جتھے اہ شبد آون اہناں دے ایہو معنی ہون۔ سے کر اسیں اہ قاعدہ بنا لاں گے تے حافظ دی اوہ شاعری جہدے نال حافظ ہورنی امر ہو گئے ہیں۔ دا سارا سُہپن مار یا جائے گا تے اہناں دے شعر زباں بجھارتاں بن کے رہ جان گے۔

لفظ	معنی	لفظ	معنی
واعیا	ربی رحمت	خرابات	وحدت دا مقام
بوسہ	دل دا جذبہ		چلہ کرن دی تھاں۔
مندر (دیر)	اہ دنیا	زلف	طریقت دیاں مشکلاں
رند	اہ بندا جہڑا اپنے آپ نوں بھیڑا ظاہر کرے پر اہدا دل صاف ہووے۔	شراب خانہ	عالم ملکوت
		پیر مغاں	مرشد کامل
		لب	معشوق دیاں گلاں باتاں
آب حیات	عشق دا چشمہ	کیمیا	عشق

بادہ مستی	معرفت یار دے ویکھن والے حیرانگی	مست	جذبہ تے شوق رکھن والا۔

پنجابی ترجمے دی شرح کردیاں ہویاں اسیں ایس گل دا خاص خیال رکھیا اے کہ اوہ شرح اسیں آنرز تاں پنجابی دے امتحان وچ شامل ہون والے سجناں لئی لکھ رہے ہاں۔ ایس لئی تصوف دے ڈونگھیاں مسلیاں نوں نکّی تے سادہ جہی عبارت وچ سمجھان دی کوشش کیتی ہے تے جتھے کوئی تصوف دی اصطلاح یاں اوکھا لفظ آیا اے کھول کے دسیا اے۔ گل کیہ کوئی چیز اجہی نہیں جہدا مطلب صاف نہ کیتا ہووے۔

سانوں امید اے کہ سجن اساڈی ایس کوشش نوں سراہن گے۔ تے ایس توں پورا پورا فائدہ اٹھان گے۔

غلام نبی۔ ایم۔ اے

بشیر احمد صدیقی ایم۔ اے

خواجہ حافظ

مشرق دے سارے وڈے آدمیاں دے جیون دی طرحاں اہناں دے جیون دا وی کجھ ڈھیر حال معلوم نہیں۔ عرباں نے تاریخ تے پن چھان دا علم بنایا ضرور تے اہنوں ڈھیر اچا وی لے گئے۔ پر اہناں دے راج دے مکن دے نال اہناں دے علم وی مک گئے۔ تے اہناں دے ہمیں تیکر نہ تے پرانی پُن چھان باقی رہ گئی سی تے یورپ دی ریسرچ دے نویں طریقے بنے، جن سائیں لئی جو کجھ کسے پہلے آدمی نے لکھ دتا سارے اکھاں میٹ کے اوہنوں نقل کردے رہے۔ تے کسے اوس نوں وِدھاؤن دا چارہ نہ کیتا۔ لفظاں دا ہیر پھیر کر کے سبھناں نیں اِکو گل لکھی لے۔ اوہ دا کیہ کے کیتاں دکھ ہوندا اے۔ کہ حافظ جہا کوی تے اوہدے جیون دا اینہاں تھوڑا حال ساڈے تیکر پہنچیا اے۔

حافظ ہوراں دے دادا اصفہان دے اک پنڈ دے رہن والے سن۔ اوتھوں اوہ شیراز آئے۔ تے مڑ ایتھوں دے ای ہو رہے۔ اہناں دے والد دا ناؤں خواجہ بہاؤالدین سی۔ اوہ ونج وپار کردے سن تے اہناں دی گنتی دھنواناں وچ ہوندی سی۔ اہناں دے مرن توں بعد اہناں دے تنے پتراں نے سب کھا اُڈا دتا۔ حافظ ہوری اودوں بہت چھوٹے سن۔ اہناں دے دو بھرا تے شیراز چھڈ کے ٹر گئے۔ پر اوہ اپنی ماں کول ای رہے۔ تے حالت اوہ ہو گئی۔ کہ فاقے تے فاقے آؤن لگ پئے۔ اہناں دی

ماں نے انہاں نوں محلے دے اک آدمی کول روٹی توں نوکر کرا دتا۔ پر جدوں خواجہ ہوراں
نوں ہوش آئی۔ انہاں نیں اوہ نوکری چھڈ قمیص بناؤن دا کم شروع کیتا۔ ادھی رات
اٹھدے تے قمیص گنڈھدے رہندے۔ انہاں دے گھر کول ای اک مدرسہ سی۔ محلے
دے سارے بال اوتھے پڑھدے سن۔ جدوں اوہ مدرسے کولوں لنگھدے انہاں
دے دل وچ وی پڑھن لکھن دا شوق ہوندا۔ اوہ مدرسے وچ داخل ہو گئے۔ جو کجھ
قمیص دی آمدنی ہوندی اوہدے وچوں کجھ ماں نوں دے دیندے تے کجھ استاداں نوں
تے باقی فقیراں نوں ونڈ دیندے۔

انہاں دناں وچ بیت بازی دا لوکاں دے دلاں وچ بہت شوق سی
انہاں دے محلے وچ بزاز دی اک دکان سی۔ جہڑا اچھے سوہنے شعر آکھدا سی
ایتھے ہر ویلے کویاں تے شاعراں دا میلہ لگا رہندا سی۔ حافظ ہوراں دے دل تے
وی اہدا اثر ہو گیا۔ تے اوہ وی بیت بناؤن لگ پئے۔ پر انہاں دے بیت بڑے
بے تکے ہوندے سن۔ تے لوک انہاں دا رج کے مخول اڈاؤندے سن۔ پہلے پہل
تے انہاں نوں بہت دکھ ہویا۔ تے بابا کوہی دی خانقاہ تے جا کے خوب روئے
رات نوں انہاں سفنیاں وکھیا۔ اک بزرگ آئے نیں تے آ کے انہاں دے منہ
وچ ایک برکی دتی ہے۔ تے نال ای کہیا اے۔ جا تیرے لئی سارے علماں دے
دروازے کھل گئے نیں۔ سویر ویلے اک غزل لکھی۔ جد شہر وچ آئے تے لوکاں
نے مخول اڈان لئی انہاں نوں بیت سنان لئی آکھیا۔ انہاں نیں اوہ غزل سنا دتی
لوکاں حیرانی نال منہ وچ انگلاں پا لئیاں تے کسے نوں وی یقین نہ آوے۔ کہ اوہ
انہاں دی غزل اے۔ پھیر انہاں دا امتحان لین لگ پئے تے انہاں انہاں نوں وی

چنگے شعر بنا کے دتے۔

حافظ ہوراں دی کوتا نے انہاں دے سمے دا ڈھیر اثر لے۔ شاہ ابو اسحاق شیراز دا بادشاہ سی۔ ڈھیر پڑھیا لکھیا۔ کوی تے گنیاں دی قدر کرن والا سی۔ چارے پاسے عیش بہاراں تے رنگ رلیاں سن۔ حافظ ہوراں دی کوتا تے وی ایس مستی دا رنگ چڑھیا ہویا اے۔ شاہ اسحاق نال انہاں دی بڑی بنی ہوئی سی پر انہاں دا راج جلدی ای مُک گیا۔ حافظ ہوراں نوں ایس گل دا بڑا دکھ ہویا۔ کئی تھاواں تے انہاں دا ذکر کیتا اے۔ انج معلوم ہوندا اے۔ کہ انہاں دے دل دچوں ہوکے نکل رہے نیں۔

جدوں تیمور لے شیراز فتح کیتا تے خواجہ حافظ نوں بلایا تے آکھن لگا۔ میں ساری دنیا دیاں چنگیاں چنگیاں چیزاں اکٹھیاں کر کے سمرقند تے بخارا نوں بہار دے باغ وانگن سجاوندا اے۔ تے توں انہوں اپنے یار دے تل بدلے دین لئی تیار ایں۔ حافظ ہوراں جواب دتا۔ کہ ایہاں شاہ خرچ نہ ہوندا تے اج ایہہ تنگ کیوں ہوندی۔

انہاں دی کوتا دی شہرت دور دور تک پُج گئی۔ تے دور دورا ڈے ملکاں توں انہاں نوں سدے پین لگ پئے۔ پر وطن دی کھچ انہاں دے دل وچ بہت سی تے رکنا بادی نہر نال انہاں پیار سی۔ کہ انہوں چھڈ کدھرے جا نہیں سکدے سن۔

دکن وچ اوس ویلے شاہ محمود بہمنی دا راج سی۔ انہاں وی سد بلایا۔ تے رستے دا خرچ وی گھلیا۔ انہاں کجھ رپیہ تے اپنیاں بھانجیاں نوں دے دتا کجھ قرضہ لاہیا تے جو بچیا اوہ لے کے ٹر پیا۔ اگے گئے تے اک بیلی مل گیا۔ جہدا مال اسباب ڈاکواں نیں لٹ لیا سی۔ حافظ ہوراں کول جو کجھ سی۔ اوہ انہوں نے

وتا۔ اک سوداگر نیں، جہڑا ہندوستان جا رہیا سی، ایہناں دے خرچ دا ذمہ چایا۔ تے ایہہ جہاز تے چڑھ بیٹھے۔ جہاز لمے ٹریا نہیں سی۔ کہ طوفان آ گیا۔ اُتھے کے واپس مڑ گئے۔

مُصطفےٰ دی بھاں ایہناں نوں بہت پیاری سی مرن توں بعد ایتھے ای دفن کیتے گئے ستے محمد حسانی نیں ایہناں دی قبر تے اِک عالیشان مقبرہ بنوایا۔ لوکی ہفتے وچ اک خاص دن ایہناں دی قبر دی زیارت نوں جاندے سارا دن ایتھے رہندے۔ کھاندے پیندے۔ اتے موجاں مان دے نیں۔

عام طور تے اِہ سمجھیا جاندا اے کہ اِہ بال بچیاں دے جھگڑے بکھیڑیاں توں آزاد سن۔ پر نہیں۔ ایہناں ویاہ کیتا۔ بال بچے ہوئے۔ ایہناں دے پتر دا ناؤں نعمان سی۔ جہڑے ہندوستان آئے۔ تے برہان پور وچ ایہناں دی وفات ہوئی۔

کوتا دیاں سایاں گونڈاں تے ایہناں نیں شعر لکھے نیں۔ پر جس شے ایہناں نوں امر بنا دِتا اے۔ اِہ ایہناں دی غزل اے۔ ایہناں دے شعر ٹھاٹھاں ماردے ہوئے سمندر دے پانی وانگن رواں نیں۔ صفائی تے شوخی وچ سب توں لدے ہوئے نیں۔ تے بیان دا جوش ایہناں دی وڈی خوبی اے۔ اِہ جوش ای اے جہدے کارن سُنن والے تے وی اوہوای اثر ہوندا اے۔ جہڑا حافظ ہوراں دے دل تے ہوندا اے۔ رندی مستی وچ ڈُبے ہوئے سن۔ شراب۔ ساقی۔ پیالہ صراحی تے شرابیاں دا گور و گفتال۔ اِہ شیداایہناں دی کوتا دی جان نیں۔ جھوٹے صوفیاں، مولویاں تے زاہداں دی خوب قلعی کھولی اے۔ دنیا چلو چلی دا میلہ

اے۔ اینوں اجیہا بنتاں وچ لکھیا اے۔ کہ پڑھن والے دے دل دے وچ دنیا دی کدی اجنّی قدر نہیں رہندی۔ عشق عاشقی دا مضمون جیویں انہاں نے نبھایا اے کسے کوی کولوں بن نہیں آیا۔ پر انہاں دا عشق اجیہا عشق نہیں کہ گلیاں وچ ٹکراں مار کے اپنا جیون برباد کردتا جاوے۔ انہاں دی کویتا دی بابت وِدواناں دی اڈو اڈ رائے وے۔ کوئی آکھدا اے۔ انہاں دی شراب معرفت دی شراب اے۔ انہاں دا ساقی خدا وے۔ پر کوئی کہندا اے نہیں۔ اہ شراب انگور دی شراب اے تے ساقی شیراز دے سہنے۔ پر مولوی محمد حسین آزاد نیں ڈاڈھا خوب لکھیا ہے۔ انہاں دی کویتا اک اجہی صراحی اے۔ جہدے وچوں کسے نوں دُدھ کسے نوں پانی تے کسے نوں شراب پئی دسدی اے۔ گل کیہ جیہے کسے دے وچار تہیا انہاں دی کویتا دا اہدے تے اثر۔ یورپ تے ایشیا دے سارے عالم فاضل اہ مندے نیں کہ انہاں دی شان دا ہور کوئی نہیں ہویا۔ تے انہاں دا آپنا نام "لسان الغیب" غیب دیاں گلاں دسن والا" اے۔ لوکی انہاں دے دیوان توں فالاں کڈھدے نیں۔ مولانا شبلی تے ڈاکٹر براؤن نے کئی تاریخی واقعے سچیاں فالاں دے لکھے نیں۔ دیوان دا ترجمہ دنیا دی تقریباً ساریاں زباناں وچ ہو چکیا اے۔

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

دیوان حافظ

غزل نمبر ۱

۱- کر بسم اللہ الٹ صراحی ساقی لیا پیالہ
نینہوں لگا دل سوکھا پہلوں پچھوں سخت کشالہ

۲- قسم معطر نافے والی کھلدا جد صبا نخیں
عشقے اندر کتھاں لٹے کالی زلف دوتا نخیں

۳- نال شرابے رنگ مصلا ہادی جے فرمائے
سالک واقف راز حقیقی پل وچ پار لنگھائے

۴- منزل یار پیارے اندر سکھ آرام نہ کائی
وس گھڑیال تیاری والے ہر دم ٹن ٹن لائی

۵- رات اندھیری ٹھوکن ٹھاٹھاں گھمن گھیر منیرا
جانن حال اساڈا کیکوں جنہاں کندھی ڈیرا

۶۔ بھیڑیاں پچھاں مینوں جگ وِچ لیکاں بُریاں لایاں
مُنہ چھپاون ہن کیہ آکھے جانن سبھو تھایاں

۷۔ راہ خدا دا ایہو حافظ غافل مُول نہ رہیئے
دنیا نال لے اہل دُنی تھیں وکھرے ہو کے بہیئے

تینہوں۔ عشق قسم۔ سوگند زلفِ دوتا۔ دو طرفہ زلفیں دو لٹکاں جو آگے ہوں
ہادی۔ مرشد۔ رہنما صبا۔ صبح کی ہوا۔ شُوکن۔ بولن ٹھاٹھاں۔ لہراں
کندھی۔ کنارے پر۔

ترجمہ:۔ ۱۔ ساقیا اللہ دا ناؤں لے کے پیالہ لیا تے صراحی اٹھا۔ تے ایس پیالے نوں شراب نال بھر دے۔ کیوں جو لانیاں سوکھیاں نے تے بھجانیاں اوکھیاں۔

عشق دے راہ وچ ساریاں اوکڑاں عقل دے کارن ہوندیاں نے تے شراب ہوشوں بے ہوش کر دیندی اے۔ ایس لئی حافظ ہوری کہندے نیں میرے مرشدا مینوں وحدت دی شراب پیا تے میں دنیا دی سدھ بدھ بھل کے عشق دی منزل تے اپڑ جاواں۔

۲۔ خوشبوئیاں بھرے نافے دی سوہنہ جنہوں سویرے ویلے چلن والی ہوا کھولدی اے۔ کہ سوہنے یار دیاں کالیاں زلفاں دے ڈنگے کنڈھاں تے ہزار نیں۔
حافظ ہوری فرماؤندے نیں۔ کہ عاشق اپنے محبوب دی زلفاں دی خوشبوئیں لئی جھڑی کہ سویرے دی ہوا اوہدے تیک پچا ویندی اے۔ کوشش کر دیاں

ہوئیاں جان دے دیندا اے۔ گل کیہ رب دے عشق دیاں منزلاں کئی عاشق طے کر دیاں ہوئیاں ایتھے تک جا اپڑے نیں۔

۳۔ جے تیرا مرشد تینوں اوہ وی آکھے کہ مصلے نوں شراب وچ ڈوبا دے تے تے توں جھٹ اوہدا آکھا من۔ کیوں جو مرشد رب دی بھیت دا جانوں اے تے اوہ پل وچ تیرا بیڑا پار لاوے گا۔

۴۔ سوہنے یار دے رستے وچ نہ کوئی سکھ اے تے نہ آرام اے۔ ہر ویلے کوچ نقارہ وج رہیا اے۔

سوہنے یار نوں ملن لئی ڈھیر چینڈا کرنا پیندا اے۔ تے رستے وچ کئی پڑاء نیں۔ سچا عاشق جد اک پڑاں تے اپڑ جاندا اے تے بھانویں اوہنے کافی چینڈا مکا لتا ہوندا اے۔ پر پھیر وی اوہنوں اوتھے چین آرام نہیں ہوندا تے اوہ اپنی اخیری منزل تے پہنچن تے یار دے ملاپ لئی نیں چلن ہوندا اے۔

۵۔ گھپ اخیری رات اے۔ تے ڈاڈھے زور دا طوفان۔ اسیں گھمن گھیر وچ پھسے ہوئے ہاں۔ ساڈا حال اوہ کیہ جانن جہڑے کنڈھے تے بیٹھے سکھ چین نال موجاں مان رہے نیں۔

حافظ ہوریں ایہہ لکھدے نیں کہ اسیں عشق دے رستے تے تڑپدے ہاں تے لکھاں مصیبتاں جھل رہے ہاں۔ پر اوہ سجن جہڑے اپنے پیارے دے کول وسے چکے نیں۔ جنہاں نوں یار دا وصال ہو چکیا اے۔ اوہ ساڈی حالت کیہ جانن۔

۶۔ [illegible] حاصل ہیا دا [illegible] کردا اے۔ میں ویں کیکیں چنگا ہو سکنا

ہاں - جد ساری دنیا میری کرتو تاں توں واقف اے -

۷ - حافظ جی دنیا تے دنیا والیاں توں چھڈ کے ہر دم رب دی یاد وچ گذارنا چاہیدا اے - کیوں جو " جو دم غافل سو دم کافر "

غزل نمبر ۲

۱ پیا ڈولاندا جیوڑا میری مدد کرو مولا ئیو
چیتیا بھید دلے دا میرا ظاہر ہووے بھائیو

۲ مبتن کھیڈن جو دنیا والا دم دا کوڑ پسارا
نیکی کر لے نال محباں وچ دا پیا نقارا

۳ بھاہتی بیڑی شوہ دے اندر دگیں وا موافق
تا پاوے دیدار سجن دا ایہہ مسافر عاشق

۴ کل پھلاں دی مجلس اندر بلبل پئی پکارے
اٹھو مستو گٹ پیو جام صبح تیارے

۵ ایتھے اوتھے دوہیں جہانیں تتی وا نہ لگے
مٹھا مٹھا بولیں منہ تھیں دشمن سجن آگے

۶ غریب نواز ترفیقاں والے تام اپنے دی خاطر
مہر کرو جا اک دن اس تے ایہ بھی منگتا چاکر

پاسے نیکی والے جانا اندر لیکھ نہ میرے

۷ روز ازل دا لکھیا ایہو تُوں سن نہ میرے تیرے

شیشہ اِہ سکندر والا دا اِک پیالے جم دے

۸ کر آزمائش چا اِک واری محرم تھیویں دم دے

چھوڑ تکبر لوڑیں جے کر رب دے پاسے آون

۹ جذبہ ایسا اوس سجن دا پتھر بھی گل جاون

جے قوال اساڈا گاوے اِک دو ایسے دوہڑے

۱۰ قاضی تے علما رنجاوے زہد انہاں دا روہڑے

گوڈی جیس نے صوفی کراں نال میاں دی اکھوایا

۱۱ پوسیاں نالوں بھی اُس سانوں مزہ وسیک چکھایا

تنگی اندر عیش نہ چھڈیں ایس لوں کردا جائیں

۱۲ سکھ توں دکھ بنا دل والی قدرت رکھ دا سائیں

چھانفا بزدی اندر ناہیں حافظا آپ بے دوسہ

۱۳ سینا ہتن تقدیر ربانی نہ کر ایڈا روسہ

ترجمہ

۱۔ میرے پیر بھائیو میرا دل ڈولی رہیا جے۔ میری مدد کرو۔ کدھرے ایہہ نہ ہووے کہ میرے دل دا بھیت کھل جاوے۔

حافظ ہوری عشق دے رستے تے چلن والے اپنے یاراں بیلیاں نوں آکھدے نیں کہ اوہ اوہناں دی مدد کرن کیوں جو ہُن اوہ عشق دی اوس منزل تے اپڑ گئے نیں۔ جتھے عقل ساتھ چھڈ دیندی اے۔ تے دل وس وچ نہیں رہندا۔

۲۔ دنیا دا موج میلہ چار دیہاڑے دا اے، ماہ آئے آئے نہ آئے تے نہ آئے۔ ایس لئی دوستاں نال نیکی کرن نوں غنیمت سمجھ۔ ایہہ تھوڑے بہتے سمیں نوں رہیوں ہو گیا تے کجھ کھٹ لے۔

۳۔ گھمن گھیر وچ اساڈی کشتی پھسی ہوئی اے۔ موافق ہوا ذرا وگیں کیوں جو ایس سوہنے یار کول پج کے اوہدا دیدار پائیے۔

باد موافق :۔ ربی رحمت شوہ عشق دا رستہ بیڑی :۔ جندڑی

سجن :۔ رب

حافظ ہوری عشق دے رستے دیاں اوکڑاں دیکھ کے رب توں ملن لئی ربی رحمت کولوں مدد منگدے نیں۔ کہ اوہو ای بیڑا بنّے لا سکدی اے۔

۴۔ کل باغ وچ پھلاں دی محفل جمی ہوئی سی تے بلبل شوقاں وچ آ کے کہہ رہی سی۔ بیو مستو اسو پر ویلے دی شراب پیو۔

صبوحی :۔ اوہ شراب جہڑی سویرے اٹھدیاں پیتی جاندی اے۔

۵ - جے توں دنیا تے دین دوہاں وچ عطائیاں سرخرو ہونا چاہنا ایں تے دشمن سیتی نال مٹھا بول

۶ - غریباں تے کرم کرن والیا مینوں ساریاں قیمتاں نیں تے توں اپنے وڈے ناں دی خاطر بجھڑا کریم تے رحیم ایں سائیں منگتے فقیر تے مہر دی نگہ کر۔

۷ - جس دا اٹے رب نے دنیا بنائی - میرے لیکھاں وچ بھیڑے کم ای لکھے سن - ہن میں چنگے کم کیکن کر سکتاں - رب دے لکھے نوں کون مٹا سکدا اے -

روز ازل :- روحاں دے پیدا کرن دا دن ۔

۸ - معرفت دی شراب دا پیالہ پی تے دنیا دے سارے بھیتاں توں واقف ہو جا

سکندر والا شیشہ :- سکندر نے جدوں سکندریہ بنایا تے دشمناں دے ہلیاں توں واقف ہون لئی اک اچا منارا بنایا تے اہدے وچ اک اجیہا شیشہ لایا جہدے وچ دور دور دیاں چیزاں دس پیندیاں سن -

جم دا پیالہ :- جمشید بادشاہ نے شراب پین لئی اک پیالہ بنایا - حافظ ہوراں کہندے نیں کہ جویں سکندر نوں شیشے وچوں دشمن دی فوج دیاں تیاریاں دا سارا حال دس پیندا سی - ایسے طرحاں ای جیکر توں معرفت دی شراب پی لویں گا تے - تیرے دل تے وی آپ نوں آپ ای دنیا دے سارے بھیت کھل جان گے - تے تینوں اپنی دنیا دی ساری حقیقت دا پتہ لگ جاویگا

۹ - جے توں رب دی راہ تے چلنا چاہنا ایں تے دلوں ہیرا ر خودی گمان، نوں کڈھ دے - بدتیم پیارے دا پریم - پتھر دلاں دی موم بنا دیندا اے -

۱۰ - سجے ساقیا دا گیا ہو جے اک دو بیت گا دیں تے ایہناں توں سن کے قاضی تے عالم اپنے علم نے عبادتاں نوں بھل کے نچن لگ پین - کیوں جو ایہہ غزلاں

تصوف وچ ڈبیاں ہو ئیاں نہیں ۔ تے سمجھن والیاں دے دل تے ضرور
ایہناں دا اثر ہووے گا ۔

۱۱- شراب، جہدا ذائقہ کوڑا ہوندا اے تے جنوں شاراں نیاں دی ماں کہیا جاندا اے ۔ حافظ ہوری کہندے نیں کہ ساڈے لئی اوہ پریاں ناں نوں وی مٹھی لگدی اے ۔ گل کیہ کہ حافظ ہوری ایتھے منندے نیں کہ شراب دا اثر یا بھیڑا تے دے پر دنیا والے ایہے ہور وی پاپ کردے نیں جہڑے شراب نیں توں وی بھیڑے ہوندے نیں ۔ حافظ ہوری ایس شعر وچ دوراکیاں دا مقابلہ کر رہے نیں ۔ شراب نوں چنگا نہیں کہہ رہے ۔

۱۲- حافظ ہوری کہندے نیں ۔ کہ جے کدے ہتھ تنگ ہو جاوے ۔ تے دو ٹکیاں سوچیاں وچ ڈوبے نہ رکھا ۔ اپنے دل نوں فکراں توں آزاد کر کے خوشی دا لے پاسے لا ۔ کیوں رب وڈیاں قدرتاں والا چاہوے تے گھوول لکھ تے فقیر دی بادشاہ بنا دیوے ۔

۱۳- حافظ نیں جے کر شراب پینی شروع کر دتی اے ۔ تے ایہدے وچ ایہدا کوئی دوش نہیں ۔ کیوں جو رب نیں ایہہ لیکھ لکھے ہوئے نیں تے رب دے لکھے نوں کون بدل سکدا اے ۔ حافظ ہوری ایتھے وی ایہہ سندے نیں کہ بندہ مجبور اے ۔ جو کرواندا اے اوہ بخشنہار کرواندا اے ۔

اِکّے تینوں وصلوں ہجرہ بینوں نالے باغ بہاراں

اِکّے وچھوڑے بجاہ بھبڑ کائی زو روآہیں ماراں

۸۔ حافظ اُٹھ میخانے چل کے پکّا ڈیرا لائیے۔

مُرشد رِند لَے ہو پھڑیا پچھے اُس دے جائیے

ترجمہ

۱۔ کل اساڈا مرشد مسیتوں نکل شراب خانے آ بیٹھا۔ میرے پیر بھائیو دسّو ہن اسیں لوکاں اگے کیہ بہانہ کریئے۔ کیوں جاہ کوئی گلّ چھپی گل نہیں رہی۔ تے ہن سانوں دی ایہو کرنا پئے گا۔ جو مرشد ہیں کیتا اے۔

میخانہ (شراب خانہ) حقیقت دا مقام مسیت :۔ ظاہرا عبادت دی جگہ۔ ساڈے مرشد نے وکھاوے دی عبادت چھڈ کے معرفت دا رستہ پھڑ لیا وے کیوں جو عبادت بہشت دی نعمتاں حاصل کرن لئی کیتی جاندی اے۔ تے سچے عاشق تے صرف رب دے طالب ہوندے ہیں۔

۲۔ اپنے پیر پچھے شراب خانے وچ اکونتاں تے بہنا چاہیدا اے۔ کیوں جو روز ازل توں اساڈی قسمت وچ ایہو لکھیا ہویا اے۔

۳۔ میرا پیر جہڑا بہت عقل مند اے شراب خانے ول جا رہیا اے تے میں اوہدا مرید کیکن کعبے ول جاواں۔

اپلے دو شعراں وچ حافظ ہوری کہندے ہیں کہ اساڈا پیر شریعت دیاں ظاہرا قیداں توں توڑ کے حقیقت دے رستے تے سانوں لے ٹریا اے۔ الٰہی

اساں وی اپنے آگو دا حکم من کے خودی نوں چھڈ معرفت دی راہ پھڑ لئی اے
کیہ مجال ہوا سیں اہدے توں منہ موڑ بیٹھے۔

۴- جے کر عقلاں تے سمجھاں والیاں نوں پیار دے مزے دا پتہ لگ جاوے
تے او گھر بار۔ عقل تے سمجھ۔ سب کجھ چھڈ عشق دے ای ہو رہن ٭
جے رب دے بندے اہ سمجھ لیندے کہ رب نال عشق کرن نال ای بیڑا پار
ہو جاندا اے خوشی خوشی اوہ سارِیاں مصیبتاں جھل لیندے جہڑیاں عاشق
جھلدے نیں ٭

۵- حافظ ہوری کہندے نیں کہ اسیں رب دے سوہنے مکھڑے تے محبت رحم
کرم تے مہربانی تکی۔ ایسے لئی ساڈے شعر وی اوہناں صفتاں نال بھر گئے۔

۶ تیرا دل ایہا پتھر اے کہ اہدے تے نہ تیرے وچھوڑے دیاں کٹھیاں آہاں اثر کردیاں
نیں تے ناں ای ساڈا رونا کُرلانا ٭

۷- میں تیرے وصل نوں پا کے باغ بہاراں لٹ رہیا ساں کہ ایکا ایکی توں وچھوڑے
دے بھانبڑ بال دتے تے میں رد رد ڈھائیں مارنا ہاں ٭
حافظ ہوری کہندے نیں میں یار پیارے دے مکھ نوں تک رہیا ساں تے
اہدے حسن دے مزے لٹ رہیا ساں۔ کہ اچن چیت یار دیاں زلفاں
یا رقیب دو نقاب یار دے مکھ تے کھلر گیاں۔ تے اہ چن مکھڑا کالیاں بدلاں
وچ چھپ اکھاں توں اوہلے ہو گیا۔ ایہو ای وچھوڑا اے ٭

۸- حافظ ہوراں اپنے مرشد دے مگر لگ کے شراب خانے نوں چلے۔ تے اوتھے
[illegible] دیکھو شعر ۱-۲-۳

غزل نمبر ۱

صوفی آ دکھائیے تینوں نوری ایہہ پیالہ
۱ ایتھوں غیب صفائی ل دی تک دا گل مکشالہ

رازِ حقیقی پچھ مولایاں جیہڑے اصلی ماہر
۲ وڈے وڈے صوفی پھاتھے وچ مسائل ظاہر

مدت ہوئی سوالی ہویاں خاص دوارے تیرے
۳ ایسے خاطر سچیا سایاں بخشیں اوگن میرے

عیش نہ سٹیں بھلکے اُتے اَج دا روز گماکے
۴ آدم جیہاں بہشتوں کڈھیا دانے پانی آکے

جان غنیمت اِک دو پیالے مجلس ساقی پیالے
۵ دنیا فانی وچوں جاندے وارو واری سارے

مست جوانی اپنی اندر جھیلدیاں تیاپے
۶ بگیاں والاں ولوں ویکھیں شرم کریں جلاسیاپے

حافظ بندہ پیر مغاں دا اوس ... لائی
۷ ہتھ بنھ میرا ملا صبا دی جا سلام پچائیں

ترجمہ

۱- صوفی جی اُڈ ہناکوں اسیں نوردا بھریا ہویا پیالہ وکھائیے اوہنوں ویکھ۔ ساری
میل کچیل دھل جاندی اے تے سارے جھگڑے مک جاندے نیں ٭

پیالہ۔ عاشق دا دل۔

حافظ پوری کہندے نیں کہ عاشق دا دل اللہ دے نور نال روشن اے
تے جہدے وچ ربی پریم ڈھلکاں مار رہیا اے تاں توں وی ایہہ پریم پیالہ پی۔

۲- جے رب دا بھیت سمجھنا چاہنا ایں تے مستاں کولوں پچھ جیہڑے ایس بھیت
دے جانوں نیں۔ وڈے وڈے صوفی، جہڑے شریعت دیاں قیداں
توں مجبور نیں اُہ اوہ نہیں دس سکدے ٭

۳- رب سچیا! اک مدت توں میں تیرے در دا چاکر بنیاں ہویاں میرے حال
تے رحم کر تے میرے گناہ بخش دے

۴- اج تینوں ویہل اے۔ ایس لئی آج مے لے تے عیش کر لے۔ کیوں جو
کل نام کال دا اے ایہو جئیا سو ایہو جئیا۔ آدم جیہے پیغمبراں نوں دی
دانے پانی نیں بہشتوں کڈھ دتا سی ٭

۵- یار دی عقل وچ چاہیدے اوہدی محبت دی شراب دے اک دو پیالے لے جان
تے ایہو غنیمت جان۔ اوہ دنیا فانی اے۔ تے ایس دی ہر شے وی فانی اے
ایتھے کسے عیش نہیں جیوندے رہنا۔ تے آپڑا اپنی واری تنے سب ٹر جانا اے ٭

۶- جوانی دی مستی وسے آپے اگ کے اجڑے عمل کر دا رہیوں۔ ہن کا ایوں
دھسے ہو گئے نیں۔ جوانی گئی ڈھلا آ گیا اے۔ زندگی دے باقی چار دہاڑے

میں ۔ اللہ اللہ کر لے ۔

۷ ۔ حافظا اپنے پیر دا ایہ دام غلام لے ۔ لے سویر دی پوا تدوں سچھ تیرھ گے تے
غلام دلوں مالک نوں سلام پہچائیں ۔

پیر مغاں :۔ شراب خانے دا وڈا وڈیرا ، مرشد کامل ۔

غزل نمبر ۵

۱ کیہڑیاں خاصاں رب دیاں تیکن میری عرض پہچائے
رحمت اپنی کر کے میتھوں دُر تھلیں نہ ہٹا تے

۲ کیہی قیامت عاشق دُکاں دلبر توں دِکھائی
چہرہ دانگوں چن دے چمکے دل وچ رحم نہ کائی

۳ بھیڑیاں نے دسواساں ہتھوں میری راہم دوہائی
غیبی مدد اساں نوں پہنچے ہووے کل صفائی

۴ جلوے حسن تیرے نیکی پائی عالم وچ دوہائی
واہ واہ بے پروائی تیری سرشت نہ بچھاں کائی

۵ پلک سیاہ جو تیری آئی ہیں دل کر کے دھاوا
کریں سنبھالا اُس دا دلبر لگے مینوں بچھاوا

ساری راتیں نیند نہ آئیں دل وِچ ایہو آساں
سجناں دلبر وڈے ویلے دا صبا تھیں پاساں

حافظ نوری ویلے جاگے اُس نوں نشہ پلائیں
دُعا اساڈی وڈے ویلے اِک دی نہیں کرائیں

ترجمہ

۱- اللہ دے خاص بندیاں نوں میرے ولوں کوئی جا کے اہ عرض کرے کہ اللہ میاں اپنی رحمت دا صدقہ میںوں اپنے دروازیوں نہ دُور کاریں۔

۲- سوہنیاں سجناں نوں عاشقاں نے کہیا قہر کما رہیا ایں۔ تیرا چہرہ تے چودھویں رات دے چن وانگوں چمک رہیا اے۔ پر تیرا دل پتھر دا اے۔ جہدے وچ رحم دی رتی وی نہیں۔ گل کیہ توں اساڈی کوئی وی آرزو پوری نہیں کردا۔

۳- شیطان میرے دل وچ بھرم تے وہم پا رہیا اے تے میں عشق دے رستے توں ڈول رہیا ہاں۔ مرشد کامل دی مدد ہووے۔ تے دل نور و نور ہو جاوے گا۔

۴- تساں اپنی سوہنی شکل وکھا کے دنیا نوں اپناں متوالا بنا لییاں ایں۔ پر تیری بے پرواہی دے واری جاواں کہ پچھوں خبر سرت نہیں پچھدا۔ تے عاشقاں تے کوئی رحم نہیں کردا۔

۵- تیرا[illegible] پلکاں تیں اساڈے نے دل نوں گھائل کرن لئی ہلہ بول

دتا اے۔ سبحان بوجھ واہ لگدی اے لائے مثال غنچہ پھٹنا پئی

۶۔ میری ساری رات اکھاں وچ کٹ گئی اے۔ تے ایسے انتظار وچ ای رہیاں
کہ کد سویر ہووے تے ہوا کولوں اپنے یار دیاں گلاں سناں ۔

حافظ ہوری کہندے نیں کہ جدوں ساری دنیا مٹھی نیندر سُتی ہوندی اے
عاشق اوس ویلے وی اسمان دے تارے گن رہیا ہوندا اے۔ تے اہدی
نیندر ایس تانگھ وچ اُڈ جاندی اے۔ کہ سویر ویلے اہنوں اہدے
یار دی خبر ملے گی ۔

۷۔ حافظ سویر ویلے ای جاگ پیندا اے۔ تُدں اہنوں اپنی محبت دی شراب
پیا۔ کیوں جو وڈے ویلے فقیر جہڑی دعا منگدے نیں اوہ رب دی بارگاہ
وچ قبول ہوندی اے ستے حافظ وی تینوں دعا دے گا ۔

غزل نمبر

۱۔ رکیتا نعرہ حسن تیرے نیں عاشق تائیں جند دا
پھاتھا جیوڑا خال تے زلفے جاگے میرا نند دا

۲ جو مصیبت عاشق لوکاں تیرے ہجر دکھائی
جان بندے کرب بلا دے ہوندا جانے کائی

۳ یار پیارا جے کر کردا مستی بندی ظاہر
تینوں زہد ریاضت وچوں ہونا چاہیے باہر

بلبلاں ملیاں باغ بہاراں جانن غنیمت پایا
۴- اکیہ پھلواڑی دُنیا کوڑی دم دا اکھیڈ پسارا

جے کر سایہ شاہ علیؓ دا حافظ ہووے سر پر
۵- ایتھے اوتھے دوہیں جہانیں بلے مبارک گھر گھر

ترجمہ

۱- جد تیرے حُسن ہمیں عاشقاں دے تائیں نعرہ ماریا۔ تے میرا دل تیرے خال تے تیریاں زلفاں دی پھاہی وچ پھس گیا۔

حافظ ہوری فرماوندے نیں کہ ربِّ لم یزل دے واہڑے جد توں ردحاں کولوں پچھیا "کون ہے تہاڈا رب" تے آپ ای انہاں دے موہنوں اکھوایا اوڑک ای ایں پھیا سائیاں" تے جد توں سب نوں اپنا عاشق بنایا تے پھیر وچھوڑے دی اگ وچ سٹ پایا۔

۲- تیرے وچھوڑے نیں عاشقاں تے جو مصیبت لیاندی اے۔ اہنوں صرف کربلا دے شہیدا ہی جان سکدے نیں۔

کربلا :- اک میدان دا ناں اے جتھے حضرت امام حسینؓ تے انہاں اے ساتھیاں نوں تھکیا تریایا رکھ کے یزیدی فوجاں نیں شہید کر دتا۔

۳- جے تیرا یار رندی مستی دوچ پے جاندا اے۔ تے تینوں وی چاہیدا اے۔ کہ توں زہد عبادت چھڈ کے اوہا طریقہ پھڑ لویں۔
(دیکھو غزل نمبر ۲)

۴۔ توں تیناں بیلیاں نال رَل مل بیٹھیاں ہاں۔ کیوں جو فانی دنیا دا کوئی پتا اج ہے کل نہیں۔ توں ایس سمیں نوں غنیمت جان۔ چار دن دی چاننی تے سدا انھیری رات ۔

۵۔ حافظا جے تیرے سر تے شاہ علیؒ دا سایہ ہووے تے دنیا اتے آخرت وچ تیرا بیڑا پار اے ۔

شاہ علیؒ : مسلماناں دے چوتھے خلیفے دا ناں۔ صوفی اوہناں نوں فقیری دا مڈھ سمجھدے نیں ۔

غزل نمبر ۷

۱
اپنی بھلی نباہیں مُلّاں کیوں توں شور مچایا
زیان دلے دا ساڈا ہویا توں کیہ وس گوایا

۲
جد تک یار رہیل سی اپنا لا چھاتی نوں چھاتی
کرے نصیحت خلقت کوڑی سیتھو گئی گواتی

بھید سجن دا پانا اوکھا ایہو مشکل بھاری
پورا انت کسے نہ پایا وچ لوکائی ساری

۴
گلی تیری دا منگتا ناہیں طرف بہشتاں والی
دوہیں جہانیں فارغ ہویا عشق تیرے دا گھالی

۵
جھانڈیں جان گوائی اپنی وِچ پریم پیار دے
آئی رہ بھیتی دے وڈّوں دھندے گئے مارے

۶
آہیں ڈھائیں ماریں ناہیں عشقے لکھ بلائیں
لیکھ تیرے وِچ ایہو لکھیا دوس کسے کجھ ناہیں

۷
سیدھا سادہ رہ توں حافظ چھڈیں گل بکھیڑے
گلاں تیجے مول نہ تَرسیں ہوسن سچ نبیڑے

ترجمہ

۱- اُو خشک مولوی جہڑا عشق دے بھیتاں دا جانو نہیں تے ایویں ای رَولا گولا پیا پاؤندا اے۔ حافظ صاحب اوس نوں کہندے نیں ملاں جی! تسیں اپنا فکر کرو دردیاں دے معاملے وِچ ٹنگ نہ اڑاؤ۔ جے اسیں عشق لایا اے تے اپنا ای کجھ گوایا اے۔ تہاڈا کیہ وگڑیا اے۔ جے شور مچا رہے او

۲- جد تیک ساڈا مَین دل جانی ساہنوں اپنی ہک نال نہیں لائے گا۔ اساڈے تے لوکاں دی نصیحتاں دا کجھ اثر نہیں ہوویگا۔ مطلب اوہ کہ اسیں تاں اپنے یار دے وصال دے بھکھے ہاں۔ ایس لئی لوکاں دا سمجھاؤنا تے ساہنوں نصیحتاں کرنا بالکل بے کار اے۔

۳- یار ساڈے (خدا) دے بھیتاں نوں جاننا بڑا اوکھا مشکل کم اے۔ اج تیک دنیا وِچ کوئی ایہا بندہ پیدا نہیں ہویا جس ایس بھیت دا جندرہ توڑیا

ترجمہ

۱۔ روزیاں دا مہینہ لنگھ گیا اتے عید آ گئی۔ تے شرابیاں دے دلاں وچ مڑ شراب پین دی خواہش پیدا ہو گئی اے ایہناں دے شوق نوں ویکھ کے مٹے وچ شراب دی جوش مار رہی اے۔ حافظ پوراں شراب دی تیزی نوں جوش کہیا اے۔ تے جنی پرانی ہووے گی اونی ای تیز ہووے گی۔

۲۔ ملاں ملوانے جیہڑے وکھاوے دی عبادت کردے نیں۔ اوہ اچا بھجٹ نپا گئے نیں۔ تے ہن رنداں عاشقاں دی واری آئی اے تے خوب عیش کر لؤ۔

۳۔ رب نوں حاصل کرن لئی اوہدے عشق دی شراب پیناں برا کم نہیں۔ کیوں جو رندی تے عاشقی تے ناں ای نال ہیں۔ رب دے عاشق تے رب نوں ای ٹول دے نیں اوہ ہور کسے جھگڑے بکھیڑے وچ نہیں پیندے۔

۴۔ شرابی اوہ بھراواں دیاں چغلیاں نہیں کردا اوہ اوس زاہد کولوں لکھ تے ہزار درجے چنگا اے۔ جیہڑا ٹھگ اے۔ جہدی شکل مومناں تے کرتوت کافراں اے۔

۵۔ جے اسیں شراب دے اک دو پیالے پی لینے ہاں تے ذکر مولا دی تے اہدے وچ اسیں کیہ گناہ کیتا اے۔ شراب تے نری انگور تے منقے دی بنی ہوئی اے ایس لئی اسیں تے انگور تے منقے دا پانی پیتا اے۔ پر تسیں جیہڑے بھراواں دی کنڈ پچھے اوہناں نوں ماڑا کہندے او تسیں حقے اوہناں دا ماس کھاندے او۔

قرآن شریف وچ بھراواں دیاں بریاں گرن نوں بھائی دا گوشت کھانا آکھیا اے۔ حافظ ہوراں دا ایسے آیت ول اشارہ اسے۔

۶۔ تسیں چل گئے وی شراب پین نوں گناہ نہ سمجھنا تے ملو جے گناہ وی سمجھدے تے ایس دنیا وچ اگھیڑ ا شدہ اے۔ جس پاپ نہیں کیتا اوہ بے عیب سِتے ربّ دی ذات اے۔

۷۔ تیرے عشق دے کارن حافظ دا ڈاڈھا بھیڑا حال اے۔ پر اوہدا ایمان قائم اے۔ توں اوہدی ظاہری حالت ول دھیان تے ایہدے دل نوں تک جہدے وچ تیری محبت بھری ہوئی اے۔

غزل نمبر ۹

۱
روضہ عالی جنت والا گوشہ سمجھ آزاداں
خدمت ساہواں سنگاں وچ ہی لبھن کل مراداں

۲
جہڑی کیمیا پچھے پھردی در در پئی لوکائی
اوہ اکسیر عجائب بل دی وچ صحبت مولائی

۳
وڈے وڈے اقبالاں والے اپنا سیس نواون
ویکھ فقیراں والا اپنا منہ چھپاون

جیہڑی دولت اندر ہوندی پہنچا زوال نہ کائی
۴ تیں پیارے ایسی دولت شاہاں فقیراں پائی

جیہڑی دولت بخش لیندی ہوئے سارے راجے چھاوے
۵ درشن خاص فقیراں اندر اپنا منہ دکھاوے

دولت مندا شیخی شاہی دولت دس نہ کائی
۶ سب اقبال فقیراں تائیں اندر ایسی دکائی

گنج قارون دا دھس دا جاندا دن دن بیچ زمینے
۷ ایہہ بھی غیرت فقراں کیتا جانن دانا بینے

حافظ سیس نوائیں اپنا ویچ درگاہ فقیراں
۸ متھے ایتھے ٹیکے سبھناں شاہواں اتے امیراں

ترجمہ

۱۔ نوٹ :۔ ایس ساری غزل وچ حافظ ہوراں فقیراں دی تعریف کیتی اے او ناں مرد بابا دے جال وچ پھسدے نہیں تے نہ بہشت ملن دی خواہش رکھدے اوہ ناں صرف رب نوں چاہندے نیں۔ تے اہدی عبادت نہوں خوش کرن لئی تے اپنے دل دی تسلی لئی کردے نیں کسے بدلے لئی نہیں

کر دے ۔

جیہڑے اللہ والے دھندے نیں سمجھو اوہو ای جنت اے ۔ فقیراں دی خدمت کرن نال وہناں دیاں نعمتاں وچ گل مرادواں پوریاں ہو جاندیاں نیں ۔

۲ ۔ رب دا اگیاں جیہڑیاں لوکی کئی دوداں تے بہہ تھکے نیں ۔ اوہ فقیراں دی صحبت وچ رہن نال تے اہناں دی سیوا کرن نال ملدا اے ۔ گل کیہ اللہ والیاں دے پیراں وچ اک پل گزارناں سو ورہیاں دی عبادت کولوں چنگا اے ۔

۳ ۔ فقیراں دے دربار وچ وڈے وڈے بادشاہ ۔ امیر تے وزیر اپناں سیس نوادیندے نیں ۔ تے اہناں دا رعب تے جلال ویکھ کے دم نہیں مار سکدے

۴ ۔ اوہ دھن دولت جیہنوں چور چرا نہیں سکدا ۔ جیہڑی نہ سڑدی اے تے نہ گھٹدی اے ۔ اوہ دھن سادھو سنت تے فقیراں کولوں لبھی ہوندی اے ۔ اوہ دولت رب دے عشق دی دولت اے ۔

۵ ۔ ویکھو شعر نمبر ۹

۶ ۔ اے دھنوانو! تسیں اپنے دھن دولت تے ایناں مان تے ہنکار نہ کرو ۔ کیوں جو اوہ سارا دھن مال فقیراں دی دعاواں نال تہانوں لبھیا ہویا اے ۔ جیہڑے تسیں دنیا دے اصلی مالک نہیں ہو ۔

۷ ۔ قارون دا خزانہ ۔ جیہڑا دن دن دھرتی وچ دھسدا جاندا اے ۔ اوہ وی فقیراں دی بددعا دا اثر اے ۔

قارون قصہ بیں دا خزانہ ۔ قارون حضرت موسیٰ دے سمیں وچ

دھنواں اتے گھمنڈی سی حضرت موسٰے نیں او منہوں ہال دی دکھا ت دین لئی کہیا۔ اُہ نہ منیا۔ تے اُلٹا حضرت موسیٰ تے تہمتاں لانیاں شروع کیتیاں رب نیں اوس نوں سزا دتی تے اہ تے اوس دے خزانے زمین وچ دھس گئے۔ ایس شعر وچ نغیر توں مراد حضرت موسٰے نیں۔

۸۔ حافظ جی تسیں فقیراں دے دوار تے جا کے اپنا سیس نواؤ۔ کیوں جو ایتھے تے وڈے وڈے بادشاہ دی متھا ٹیکدے نیں۔ تسیں کس گنتی شمار وچ او۔

غزل نمبر ۱۰

۱۔ بھال نہ سیتھوں زہد ریاضت ایں ہاں مست قلندر
جام صراحی ازلوں آہی میرے بخرے اندر

۲۔ ندی پہلوں حید دا ہویا وضو آ ساڈا اڑیا
اکو واری چا جنازہ تنہاں اُتے پڑھیا

۳۔ باجھ شراب بھید سجن دا کیکر جائے دسیا
پیالہ تے دتے نیوں دل ساڈا کس کھسیا

۴۔ پہاڑ گناہاں بھاڑیں سرتے ڈالک برابر ناہیں
آس نہ تروڑ دینرد آکھا رحمت میری باہیں

مکھڑے سوہنے تیرے اُتوں جان صدقڑے جاوے

۵ بانکا سوہنا تیرے جیہا نظر نہ کوئی آوے

نرگس نین مولایاں والے مکھڑوں پوہنے پریرے

۶ جدوں تکّیو لوکاں اندر چِنتا فکراں گھیرے

حافظ وانگ سُلیماں پایا درجہ عشقے نیارا

۷ اجے ایوڑ کرنیدا جانی ل دا نہیں پیارا

ترجمہ

۱- اسیں رند تے عاشق ہاں تڑں اساڈے کولوں اوہ عبادت جہدا مقصد بہشت لیے۔نہ بھال۔ساڈے نصیباں وچ تے روز ازل توں ای رب دا دیدار پانا لکھیا ہویا اے تے اسیں اوہدی معرفت دی شراب ای پی رہے ہاں۔

۲- جدوں اسیں ربی پریم دی ندی دِچ وضو کیتا۔اسیں ساری دنیا تے دنیا والیاں نوں ہمیشاں لئی چھڈ دتا اے۔

وضو۔نماز پڑھن توں پہلے مسلمان ہتھ، منہ اتے پیر دھوندے نیں جنہوں وضو کہندے نیں۔

۳- اللہ دی معرفت دی شراب پین توں بغیر اسیں رب نوں مل نہیں سکدے۔اوہ عشق وچ تن من ہار دے۔تے ساریاں بھیتاں توں

واقف ہو جا - تے ساریاں مراداں پا لئے -

۴- بجانویں اساڈے گناہ بڑے بھیڑے نیں پر ایہیں اوہناں توں کجھ وی نہیں ڈر دے - کیوں جو اساڈے مولا دی رحمت وی بے حساب اے - ایہیں اوہدے بندے ہاں تے اوہ مالک - پھیر اوہ ساتوں کیویں فراموش کرے گا -

۵- مرہا! تیرے بھین توں جند جان گھول گھماواں - کوئی سوہنا تیرے جیہا ایس دنیا تے نہیں - عاشق دیاں اکھاں توں اہدے محبوب توں سوہنا ہور کوئی نہیں جاپدا -

۶- اللہ والیاں نوں چھڈ، بھیڑے توں منہ موڑ کے رب نال نیں لائی بیٹھے ہیں - ایس دنیا تے ہور کوئی وی سکھی نہیں - ہر کوئی کسے نہ کسے چنتا وچ ڈبیا ہویا اے -

حافظ ہوری کہندے نیں کہ ایس دنیا وچ صرف فقیر ای آزاد نیں تے باقی ساری دنیا موہ مایا دے جال وچ پھسی ہوئی اے -

۷- حافظ نیں یار دے عشق وچ سلیمان علیہ السلام والا مرتبہ حاصل کر لیا اے پر اوہدے باوجود اوہ گالاں نا بجے اوہدی وچھوڑنا پائی جاندا اے -

کہیا جاندا اے کہ حضرت سلیمان دے قبضے وچ ہوا دی سی - حافظ ہوری کہندے نیں کہ ساڈے ہتھ وچ ہوا آ گئی اے - مطلب اوہ کوئی وی عشق وچ ساتوں لئے تیک کجھ حاصل نہیں ہویا -

غزل نمبر ۱۱

نیناں محرم ہتھیں اساڈا مسئلے شرع سناوے
۱ جو کجھ ہمنڈ تھئیں آکھے سانوں غصہ مول نہ آوے
سالک اُتے جو کجھ گذرے وِچ پریم پیالے
۲ جامیں سب نوں مولا دِتّاں پہلے راہ نیارے
حکمت بے پرواہی تیری جائے مول نہ پائی
۳ بھاویں پھٹ ہزاراں لگے آہ نہ نکلے کائی
آوے بھاویں جاوے کوئی ایتھے رنگ نیارا
۴ راکھے نے وزباں نہ ایتھے کھلّا ایہہ دوارا
کھوٹے کراں میرے کرکے تیتھوں پئی جدائی
۵ تیری ذات سمائی سب وِچ خالی رہیا نہ کائی
سوکھا نہیں میخانے جانویں ایتھے جان میلائی
۶ کرپے وِچ میخانے جانے جنہاں خودی گوائی

بندہ ہاں میں پیرمُغاں دا رحمت چھندی دائم
زاہد تے ملوانے رمضانے رحمت وچ نہ قائم

دُنیا دالا اُچا درجہ حافظا مول نہ بھاوے
عاشق نشہ اڑاون والا قیداں وچ ہو جاوے

ترجمہ

۱- زاہدا ساڈے حال دا جانوں نہیں - ایس لئی شرع دے مسلے سنا سنا کے ساڈوں بولیاں ماردا اے - پر ساڈے دل تے اہریاں بولیاں دا کوئی اثر نہیں - کیوں جو اسیں سمجھنے ہاں کہ تو مجبور لے - اوہناں دی ساری عبادت دا مُل بہشت اے - تے اسیں صرف رب دے طالب ہاں -

۲- رب دی راہ تے چلن والے نوں جنیاں مصیبتاں آوندیاں نیں اُہ اوہناں نوں خوشی خوشی جھل لیندا اے - کیوں جو ایہہ یقین ہوندا اے کہ جو کجھ کردا اے رب کردا اے - تے جو رب کردا اے ٹھیک کردا اے
سالک : - رب نوں چاہن والا - رب دے رستے تے ٹرن والا -

۳- اللہ میاں نوں بڑا بے پرواہ ایں تیرے سامہنے دم مارن دی کوئی مجال نہیں - تیرے عشق وچ بھانویں لکھاں مصیبتاں آون پر پھیر وی اسیں تیرے عاشق گلہ نہیں کردے - ادہو گل اے دھڑا مارے وی تے رون وی نہ دیوے

۴- فقیراں تے صاحب منتاں دے دربار وچ کوئی چوگل باہر نہیں - جہدا

جی کرے آئے۔ جہدی مرضی ہووے ٹرجاندے۔ ایہہ انہاں مولویاں ورگے نہیں جہڑے چٹیاں تیراں تے پھل پاؤندے نیں۔

۵- اپنیاں بھیڑیاں کرتوتاں دے کارن ربا اسیں تیتھوں دور رہاں۔ تیری رحمت تے عام اے۔ جے ایس رحمت دا مینہ ساڈے تے نہیں وریہدا تے اوہدے وچ قصور ساڈا ای اے۔ تیری رحمت دا نہیں۔

۶- معرفت دے شراب خانے وچ اوہو ای جا سکدے نیں۔ جہڑے من دیوا دیں تے دل وچوں کبر غرور تے ہنکار کڈھ دیں۔ تے خودی نوں چھڈ کے اوہ ای ہو جان۔ حافظ ہوری کہندے نیں کہ رب دی درگاہ وچ خودی کبر ہنکار منظور نہیں۔ اوتھے تے عاجزی دی لوڑ اے۔ جو نیویاں ہو چلیا۔

۷- میں تے اپنے اوس مرشد دا چاکر ہاں۔ جہدی رحمت مریداں تے ہمیش اے۔ ملاں تے ملوانے پل وچ دگو مبیندے نیں ذرا کسے نے انہاں دی خلاف کوئی گل آکھی تے جیویں حافظ ہوری کہندے نیں جھٹ اوہنوں کافر بنا دتا۔

۸- حافظ نوں دنیا تے کسے وڈے جھگڑے دی لوڑ نہیں۔ کیول جو وڈے سراں دیاں وٹیاں دا پچھا۔ حافظ تے اک آزاد بندہ اے۔ پھر اوہ دنیا دیاں جھامیاں وچ کیویں پھس سکدا اے۔ فقیر تے درویش ایس دنیا نوں وال برابر وی نہیں سمجھدے۔ انہاں لئی تے اوہ استریاں دی مالا اے۔

غزل نمبر ۱۲

گوشے خاص میخانے پچھے چھڈاں سبھو تھائیں
۱ دیوان فجر سے پیر مغاں نوں اندروں ہوڑ ڈھائیں

شاہ گداؤں دوہاں کولوں فارغ ہویا اُگا
۲ گلی تیری دا منگتا جیہڑا ماڑا شاہ ہو چکا

مسجد تے میخانے اندر ڈھونڈاں یار پیارا
۳ مطلب دل وچ ہور نہ کائی جانے رب نیارا

گلی تیری دی خاص گدائی تختوں بہت بھلیری
۴ دکھ مصیبت عشق تیرے وچ دونی عزت میری

ایتھوں کیویں ہٹیندا ناہیں مر نے تیکو ڈھالے
۵ چھوڑ دوارا سایاں تیرا جائے کیہڑے جالے

سجدہ جد دا کیتا آ کے اندر دوارے تیرے
۶ ست آسماناں توں بھی ہوئے درجے پرے پریرے

کرنا حبیب گناہ دا خاقتا بھاویں وس تر چاہیے
۷ اوہوں باہر نہ جائیں اُتا آکھیں کیتا آپے

ترجمہ

۱- شراب خانے دی اک نکر وچ بہن لئی میں ساری دنیا نوں چھڈ دیا گا۔
تے روز سویرے اٹھ کے اپنے مرشد دے حق وچ دعا کراں گا۔ جنہے
مینوں سدھے راہ تے لایا ہ

۲- مینوں دنیا دے بادشاہاں اتے فقیراں نال کیہ واسطہ۔ میں تے
تیرے چاکراں دا چاکر ہاں۔ جیہڑے چاکراں دا فرض میرے لئی رکھے
دا تیج اے۔ حافظ اوہی کہندے نیں ربا میں تے تیرے در دا غلام ہاں
مینوں دنیاوی امیری تے غریبی نال کیہ واسطہ۔ تیری درگاہ دا منگتا
وی میرے لئی بادشاہ اے۔

۳- مسیت اتے شراب خانے وچ میں تے سوہنے یار دی دید نوں جاناں
تے ہر جگہ تینوں ای ڈھونڈھ رہیا ہاں۔ ربا تیرا ای طالب ہاں۔
ہور مینوں کسے چیز دی لوڑ نہیں۔

حافظ صاحب ایس شعر وچ کیہا سوہنا سبق دیندے نیں فرماؤندے
نیں۔ عاشق لئی دل دی صفائی دی لوڑ اے۔ بھانویں کعبہ ہووے تے
بھانویں بت خانہ دوہیں تھائیں اوہدا مطلب حاصل ہو جائے گا۔

۴- مینوں تاج اتے تخت کولوں تیری گلی دی چاکری چنگی تے عشق دے
رستے وچ جیہڑا جیہڑا میں ایس طرح سکھ سمجھنا ہاں۔ کیوں جو ساریاں
مصیبتاں دا دارو توں ہیں۔

۵- جد تک جیوندا ہاں تیرا دروازہ چھڈ کے کدھرے نہیں جا سکدا کیوں جو

ہور کوئی پاسا ای نہیں - جہڑا بھل لوے تے تیرے جہی کوئی سچی سرکار نہیں - موت نیتصوں وچھوڑ لوے تے اہدے وچ میرا وس نہیں -

۶ - حید دا تیرے دوار تے آکے سیس نوایا اے - تے تیرا آسرا لیا اے میرا رتبہ ست اسماناں توں وی وددھ گیا اے -

۷ - حافظ بھاویں توں جو کجھ کرنا ایں اوہ رب دی رضا نال کرنا ایں - کیوں جو اہدے حکم دے بناں تاں پتہ وی نہیں ہلدا - پر پھیر دی ادب دا طریقہ ایہو ای اے - کہ جہڑے بھیڑے کم توں کریں اوہ اپنے ذمے لئیں - اہ نہ آکھیں اوہ اوہ آپ کراؤندا اے -

غزل نمبر ۱۳

ہتھ پیالہ وچ باغیچے نالے درشن دلبر
۱
ہویا پیاکر راجہ میرا ایسے ویلے سر پر

جا تینوں بھاویں جام اُڑانا اندر مذہب اساڈے
۲
پر حلال نہ رہندا اکّا ودھرشن باجھ تساڈے

باجھ سرود ربابوں دھبلی ہودہ کتیں بھائے
۳ -
سرخی لعل لباں تے پیالہ اکھیاں بیچ سمائے

لوڑ نہ ساڈی مجلس اندر عطر گلاباں کائی
۴ خوشبو زلف تیری دی ہر دم وِچ دماغ سمائی

مصری کھنڈ ول اندر مینوں سودا کوئی نہ آوے
۵ بوسہ شیریں دلبر والا مزہ ودھیک چکھاوے

لگن پریم تیرے دی سایاں جد دی من وِچ لگی
۶ چھوڑ مقام عبادت والے وچ میخانے لگی!

عزت دنیا کچھ نہ لبھسوں ایہدی لوڑ نہ کائی
۷ ننگ ناموسوں ہویا فارغ عاشق تے مولائی

ہاں میں رند شرابی جھلا صورت دا متوالا
۸ اندر نگری سبھو لیسے رہیا نہ کوئی نرالا

مفتی اگے دستو میرا عیب نہ جا کے کائی
۹ اوہ بھی جام اڈانا چاہندا جانے گل لکائی

جم جم جام اڈا کے دیکھیں حافظ رب تبارک
۱۰ موسم آیا چھلاں والا نالے عید مبارک

تشریح

۱- میرے ہتھ وچ شراب دا بھریا ہویا پیالہ اے - باغ بہاراں نیں تے بھی پیارا کول اے - مینوں اینج جاپدا اے - کہ اج دنیا دے بادشاہ میرے غلام ہین -

۲- اساڈے مذہب وچ بھانویں شراب پینا جائز اے پر جیرے دو ستاں باجھ اوہ دی حرام اے ، جد تیک رب دے درشن نہ ہون کوئی عبادت کم نہیں دیندی ۔

۳- اساڈے کناں نوں ناچ رنگ دے سوا کجھ چنگا نہیں لگدا تے ساڈیاں اکھاں وچ سوہنے یار دے بلاں دی لالی اتے شراب ای وس رہی اے -

۴- ساڈی محفل وچ کسے عطر گلاب دی لوڑ نہیں - کیوں جو اساڈے لئی تے سب توں چنگی خوشبو تیری زلفاں دی خوشبو اے -
دعاشق نوں معشوق دے سوا ہور کوئی چیز چنگی نہیں لگدی -

۵- مینوں مصری تے کھنڈ دا کائی سواد نہیں آوندا - میرے لئی تے اپنے یار پیارے دا بوسہ انہاں سب چیزاں نالوں ڈھیر مٹھا اے ۔

۶- جد دا تیرے نال مونہہ لایا اے میں مسیتاں مندراں نوں چھڈ خراب خانے وچ آ بیٹھا ہاں -

۷- مینوں دنیا دی جھوٹی آن تے عزت دی لوڑ نہیں - رب دے عاشق اتے سچے مرشد دے مرید دنیا تے دنیا دی کے تخت تے ٹھکرے

دی نہیں۔

۸۔ میں تے ضرور جھل والا ہاں، رند، شرابی، لتے سب بھنی صورتے تے موہت ہو جان والا ہاں۔ پر اہ تے دستو اہیں شہر وچ کوئی ایسا وی اے جہڑا ایہا نہیں۔ فرق صرف ایناں اے کہ ساڈا ظاہر باطن اکو جہیا اے تے دوجے دل دے کالے تے اُپروں چٹے نیں۔

۹۔ تسیں قاضی تے مفتی ہوراں نوں میرے شراب پین دی کیہ شکایت کردے او۔ اک دنیا جانوی اے کہ دلوں تاں اوہ وی پینا چاہندے نیں اُتوں آکھوں نہ تے دل وچ ہاں۔

۱۰ حافظ رب بخشنہارا اے توں بھر بھر پیالے پی تے۔ موجاں مان۔ پھلاں تے جوبن اے۔ روزے لنگھے تے عید آئی اے۔ روزیاں وچ تے پی نہیں سکیا۔ ہن جی کھول کے پی۔

غزل نمبر ۱

۱ نہ زاہد پاک نمازی پکڑیں عیب نہ رنداں کائی
پچھڑیا موں نہ جامیں اوتھے ہلے پاپ لوکائی

۲ ہتھو یار پیارا ڈھونڈن عاشق تے دیوانے
تھاں تھاں بیٹھا پریم بسایا مسجد تے میخانے

۳ گلی میخانے سیس نوایا دل تھیں بھرم گوا کے
دشمن جے کر رمز نہ سمجھے ٹکر مارے جا کے

ویہہ ڈراوے ساڈنوں ناہیں تکیہ ہے خداوا

۴ مندا چنگا نوں کیہہ نہیں لکھیا جو قضا دا

چھڈیا اکو میں ہی ناہیں راہ عبادت والا

۵ باپ میرے نے جنت چھڈ کے کیتا خوب کھالا

عملاں اُتے تکیہ اپنا زاہد مول نہ کریئے

۶ قلم ربانی کیہہ کجھ لکھیا مولا کولوں ڈریئے

حافظ جے کر مردیاں ہتھیاں لیاویں ہتھ پیالہ

۷ جگ بہشتیں کھڑسن تینوں کٹھے کل کشالہ

شرح

نوٹ :- ایس غزل دے سارے شعر سلسلہ وار نے :-

۱- ہتھیاں نمازاں پڑھن والے عابد و زاہد و تسیں رنداں نوں لیکاں نہ لاؤ۔ ایہناں دے عیباں نال تہانوں کیہہ جو کریگا سو بھرے گا۔ ایہناں دے گناہواں دی تہاڈے کولوں تے پچھ کجھ نہیں ہووے گی۔

۲- عاشق نے دیوانے سبھو یار پیارے نوں ڈھونڈھ رہے نیں۔ بھانویں مندر ہووے تے بھانویں مسیت۔ جتھے تھائیں اوہ حاضر ناظر اے۔ نیت نیک تے بیڑا پار اے۔

۳- میں اپنے دل وچوں شک کڈھ کے یار دے دوار تے سجدہ کر رہیا ہاں۔ جے ساڈا دشمن ایس بھیت نوں نہیں پا سکدا جاے تے ایتھے مرضی شو ٹکراں مارے۔ جنھوں رب مارے اوہنوں کون سوارے۔

۴- مولوی جی تسیں ساڈاں عذاب ثواب توں کیہ ڈراؤندے او۔ ساڈی تے اپنے رب دا بھروسہ اے۔ جو کجھ اوہنے ساڈے لیکھاں وچ لکھیا اے۔ تے جو ساڈے نصیب نیں اوہ تسیں کیہ جانو۔

۵- اِکو میں ای عبادت خانے نوں چھڈ کے شراب خانے وچ نہیں آیا۔ بڈھا توں ای بابا آدم جنت نوں چھڈ دنیا دے وچ آ گئے سن۔ گل کیہ گناہ تے انسان بھیون ساتھی نیں۔

۶- زاہد جی اپنے زہد عبادت تے اینا مان نہ کرو۔ رب توں ڈرو تہانوں کیہ پتہ ازل دے دہاڑے اپنے تہاڈے کیہ لیکھ لکھے۔

۷- زاہد اے تے اوہدی کوٹھڑی کلے سے تے اوہدی عبادت اے پر رب دے سچے عاشق موجاں مان رہے نیں تے اوہناں نوں کوئی فکر فاقہ نہیں۔

۸- میرا پاک تے صاف دل ربی پریم وچ لگ گیا اے۔ پر میرا پاپاں بھریا جسم عام رستے ای گیا اے۔

۹- حافظ اللہ دے گنہگاراں جیہیاں نوں رحمتوں نصیحتاں نہ کر۔ اوہ تیرے ربی پریم دی شراب دے چار گھٹ پی کے بے ہوش ہو جاندے نیں۔

غزل نمبر ۱۵

ساقی لیا پیالہ جمبدے روزے رب لنگھائے
۱ ویلا زہد عبادت بنیا روز خوشی دے آئے

وقت عزیز گرایا اپنا آہن کمراں کڈھیے
۲ نشے صراحی ساغر باجھوں دھندے سارے چھڈیے

لکھ واگوں کد تک سڑیے کر کے توبہ زاری
۳ کدھے صراحی عمر گزاری حرص ہوائیں ساری

نشہ پلائیں اتنا مینوں سرتی رہے نہ کائی
۴ آیا گھڑا اُٹھ کے ایتھے مڑیا گھڑی جائی

وچ اُمید پریم پیارے دل نوں ملیں پرچاواں
۵ دعا تیری نوں دوہیں وقتیں وچ سینئیں جاواں

کر کے فخر تکبر زاہد سیدھا راہ گنوایا
۶ رنداں کر کے ادب غریبی وڈا تحفہ پایا

زاہد تائیں زہد ریاضت سجدے تے تنہائی
۷ عاشق کردے باغ بہاراں چنتا رکھ نہ کائی

سپھڑی دلی دھمکا اُٹھی ساری ہیری اندر باڈے

۸ کالا جیوڑا بچھاتا میرا جا حرام تگاوے

کریں نصیحت نہ تہ حافظ توں گمراہواں تائیں

۹ پی کے اوہ پریم پیالے پہنچے رستے سائیں

شرح

۱۔ موہنا سجناں شراب دا پیالہ بھر کے لیا کیوں جو رب ایہہ فاقیاں والے دہاڑے (گل کیہ روزے) لنگھا دتے ہیں۔ ساوہ لوڑے جیہڑے عباداتاں تے ریاضتاں دے دن سن۔ ہن تے خوشی دے دہاڑے ایس لئی بھر بھر کے پیا۔

۲۔ حافظ بہوری آکھدے نیں اسیں جیون دے بہت سارے دن غافل وچ گوائے نیں۔ آ ہن ایہناں دناں دی کسر دی کڈھیئے تے دنیا دے سارے دھندے چھڈ کے ربی معرفت دی شراب دے پیالے پیئے تے رب نال تعلق جوڑیئے۔

ساغر۔ پیالہ

۳۔ اسیں مکڑی دا جالا گندک اندر دل اندر دی پٹے دھکیئے۔ اپنے گناہاں تے پشتاپ کریئے۔ زندگی شراب دی صراحی کدھ وہ ویلا دے جال وچ ساری عمر بیت چکی اے۔ ہن اسیں شراب نال اوہ دھبے دھو لیئے

۴۔ موہنیاں سجناں! اینی ڈھیر شراب پیا دے کہ ہوش بلکل نہ رہوے

ایہو چار دہاڑے تے موجاں مان دے نیں۔ ایس فانی دنیا وچ آپ کھیڑا آیا تے ایتھوں جا کے مڑ کھیڑا واپس آیا۔

۵۔ اپنے سوہنے سجن دے ملن دی آس وچ اوسیاں پا رہے ہاں تے اپنے من نوں سمجھا رہے ہاں۔ سنتے دو ہیں وقت مسیتی جا کے یار دے ملن دی دعا منگنے ہاں۔

۶۔ زاہد ہوراں نوں اپنی عبادتاں تے ریاضتاں دا وڈا مان سی۔ انہاں نے "میں" والا راہ پھڑیا تے مارے گئے۔ رنداں عاجزی کیتی، وڈا مرتبہ پایا تے جنت وچ پہنچے گل کیہ رب نوں عاجزی منظور اے۔

۷۔ زاہد نوں تے اپنے جسم نوں کشٹ دینا۔ مسیت دی کوٹھڑی تے نو ریکلی تھاؤں پسند اے پر عاشقاں نوں کوئی چنتا نہیں۔ کوئی فکر نہیں۔ تے لڈے تے موجاں ماندے نیں۔

۸۔ میریاں ساریاں عبادتاں تے ریاضتاں ہنیگڑ والی شراب وچ ڈب گیاں نیں۔ ایہہ میرا پاپاں بھریا جیون اوہ تے پاسے ای جا لگیا اے۔

۹۔ حافظ جی جنہاں نوں تسیں بھلے بھٹکے سمجھدے او۔ انہاں نوں متاں نہ دیو۔ اوہ تے نوری پیالے پی کے رب سچے نال اک مک ہو گئے نیں۔

غزل نمبر ۱۶

۱ شوہ سمندر عشقے والا انت نہ اِس دا آوے
لوڑھے سلامت اِس وچ اوہا جیہڑا جان گواوے

اصل خوشی دا ویلا اوہا جس دم نیہوں لگا سیں
۲ ایسی نیکی جھبدے کر لے نہیں تے وقت پچھتاسیں

عقل نصیحت چھکے رکھ کے پیا شراب اساں نوں
۳ قدر نہ اِس دا ملک اساڈے ہوئی قدر تساں نوں

تیر چلاون جادو بھریاں ساں نوں تیریاں اکھیاں
۴ دوس نہ کائی لیکھ ستارے باتاں جان نہ لکھیاں

درشن سجن دا گوں جن دسے اکھیاں وحدت پاون
۵ دوئی دوتیاں دیکھن والے سر سینے توں اُک جاون

ایہو طریقہ رندی والا جان غنیمت یارا
۶ دولت والا رستہ اوکھا جالے جگ نہ سارا

گریے زاری حافظ والے اثر نہ کیتا کائی
۷ کیہی کرنی اندر تیرے پتھر وانگ سمائی

شرح

۱۔ عشق اک ایہا سمندر اے جس دا کنارہ نظر نہیں آؤندا ۔ ایس وچ اوہا ای
کامیابی نال ترسکدا اے جیہڑا جان تلی تے رکھ کے آوے ۔ گل کیہ جے عشق

کرنا چاہناایں تے اوہ گل سمجھ لے کہ تینوں پہلے اپنی جان توں ہتھ دھونے
پین گے۔

۲۔ انسان دی زندگی دا اصل مقصد ایہو ای اے کہ اوہ رب نال پریم پا لئے
تے جس نیں اوہ مقصد حاصل کر لیا اوہدے توں ودھ کے ہور خوش نصیب
کون ہووے گا۔ انسان نوں چاہیدا اے کہ اوہ عشق جیہے چنگے کم وچ
ڈھل مٹھ نہ کرے۔ نہیں تے پچھتاوے گا تے پچھوتاں دا کوئی فائدہ
نہیں ہووے گا۔

۳۔ سانوں متاں نال نصیحتاں دکر۔ بس معرفت دی شراب دا اک پیالا
بھر تے سانوں پیا دے۔ اوہ عقل تے نصیحت دیاں گلاں اساڈے لئی بالکل
بے کار نیں۔

حافظ ہوری فرماوندے نیں کہ دنیا داراں لئی عقل بڑی شے اے پر ادب
دے رستے وچ ایہو سب توں وڈا روڑا اے جو عقل دیکھنا دیندا اے۔
اُوہ سو ہنے یار تیک پج جاندا اے۔ کیوں جو عقل تے عشق دا ملاپ
اک انہونی گل اے۔

۴۔ تیریاں جادو بھریاں اتے متوالیاں اکھاں اساڈے دل نوں تے تیر چلا رہیاں
نیں۔ پر اوہدے وچ اساڈی قسمت دا کوئی وی دوش نہیں کیوں جو رب نے لکھیا
اے۔ اوہ ہو کے رہندا اے۔

۵۔ اساڈے لئی تے یار پیارے دے درشن جیہڑے مینوں کدی نہیں لبھدے اوہو
اکھاں ویکھ سکدیاں نیں جنہاں وچ کوئی خرابی نہیں تے جیہڑیاں پاک نیں۔

وچ کوئی بیاری لتے خرابی اے اوہ اوس پریتم پیارے نوں کدے وی
نہیں دیکھ سکدیاں ۔

حافظ ہوری فرماؤندے نیں کہ رب دے سوہنے مکھ نوں ویکھن لئی دل صاف
ہونا چاہیدا اے ۔ جنہاں دے دل وچ کوئی میل کچیل اے اوہ اوس
دا درشن نہیں کر سکدے ۔

حافظ ہوری فرماوندے نیں کہ رب دے سوہنے مکھ نوں ویکھن لئی
دل صاف ہونا چاہیدا اے ۔ جنہاں دے دل وچ کوئی میل کچیل اے
اوہ اوس دا درشن نہیں کر سکدے ۔

۶۔ رندی دا طریقہ ای جگ وچ سب توں اچھا طریقہ اے دولت
دا سنبھالنا بڑا کٹھن اے ۔ اوس وچ لکھاں اوکڑاں نیں پر اوہ سوکھی
تن وی اوکڑاں نوں معلوم نہیں ۔

حافظ جی کہندے نیں کہ رب دا ناں جپنا تے اوہدے ذکر فکر وچ
مگن رہنا ای سب توں چنگا کم اے ۔ دولت دا خاتمہ تن وچ بڑیاں
مصیبتاں نیں ۔ پر دنیادار ہوئی جی گل وی سمجھ نہیں سکی

۷۔ حافظ ہوراں دے رون دھون دا محبوب دے پتھر دل تے کوئی
اثر نہ ہویا ۔ گل کیہ محبوب تے عاشق دے اتھرواں نوں اجہی ارشا
مسیحا نے جیہڑے تال اللہ دے عشق دے باغ دی بہار لئے ایسی لئی عاشق
دے رون دا محبوب نے کوئی اثر نہیں ہوندا ۔

غزل نمبر ۱

ساقی خضر نیارا ساڈا آب حیات پیالہ
۱ ایس توں توبہ موں نہ کرساں توبہ وچ کشالا

کوچے دلبر وچوں جیہڑی وا پیاری آوے
۲ سو ورہیاں دے مردے تائیں عیسیٰ وانگ جواوے

باجھ پیالے بادے نوری اندر انس وکائی
۳ عقدے من دے من وچ رہسن کھلسی جیہڑا کائی

بجزہ ساڈا روز ازل دے ایہو لکھیا سائیں
۴ دیچ وچھوڑے جانی اپنے بارن آہیں ڈھائیں

روح اس رند مولائی دا شالا جنت جاوے
۵ جاوقات مغاں دے کوچے جیہڑا اوڑک پاوے

حاصل عمر تیری دا حافظ اندر دنیا فانی
۶ بادہ خالص نوری پینا باقی ہور نادانی

شرح

۱- میرا شراب پیاون والا خضر (مرشد کامل) ایہہ - تے جیہڑی شراب دے
پیالے بھر بھر مینوں دے رہیا اے - اوہ آب حیات اے - ایسے
لئی ہیں ایس شراب اتے ساقی توں منہ نہیں موڑ سکدا - کیوں جو منہ
موڑاں تے کافر تھیواں -

خضر: - اک بزرگ دا ناؤں اے۔ جہڑا آب حیات پی کے امر ہو چکیا اے
لئے۔ ایتھے مرشد کامل مراد اے۔

آب حیات یاں امرت: - اوہ پانی جنھوں پی کے انسان ہمیش دی زندگی
پالیندا اے۔ مراد ربی عشق جہڑا انسان نوں دنیا دیاں پھاہیاں
توں مکت کر دیندا اے۔

۲- میرے ہوتے یار دے کوچے وچوں جہڑی ٹھنڈی ہوا آؤندی اے
اہدے وچ اوہ خوبی اے کہ جے اوہ سوندھیاں دے موئے ہوئے
بندے نوں چھوہ جائے تے اوہ جی پیندا اے۔

عیسیٰ: - اک نبی دا ناؤں اے جہدی بابت مشہور اے کہ اوہ مردیاں
نوں پھونک مار کے جوا دیندے سن۔

۳- سچ تساں ایہی دنیا دے بھیتاں توں واقف ہونا چاہندے او
تے ایہدا اکو ای طریقہ اے۔ کہ چمکدی ہوئی شراب دے اک دو پیالے
پی لئو۔ عقل نال اوہ بھیت نہ کھلے تے نہ کھلسن
حافظ ہوری فرماؤندے نیں کہ اوہ دنیا اک ایہا گھر رکھ دسدا اے
اے۔ جہدے وچ عقلاں والے پھسے ہوئے نیں ستے نکل نہیں سکدے
پر سچے عاشق اہدے تندتانے نوں توڑ اپنی منزل تے پہنچ جاندے
نیں۔

۴- سچے سائیں نیں جیس دن لوکاں دے لیکھ لکھے۔ تے اساڈی قسمت
وچ ایہہ لکھ دتا۔ کہ اسیں اپنے سجن توں دور رہیئے۔ روندے تے

جنت حوروں کوثر اندر کجھ سواد نہ آوے
جے ہن اپنا جانی باجھوں بھات کراہیں پانے
فضل خدا دی جیکر حافظ دل وچ آس سمائی
شادی غمی نہ جنت دوزخ آکھا رکھیں بھائی

شرح

۱۔ ملاں جی مینوں بہشت دا رستہ نہ دسو۔ میں تاں پہلے دن توں سوہنے یاراں اکھاں لا بیٹھا ہاں۔ ہن مینوں دل جانی توں چھپا کسے ہور شئے دی لوڑ نہیں۔

حافظ جی کہندے نیں ملاں جی تسیں تے جنت لئی تکلاں مارد ہے او۔ پر سچے عاشق تے رب دے طالب ہوندے نیں۔ اوہناں دی نگہ وچ جنت تے اوہدیاں نعمتاں کوئی خاص قیمت نہیں رکھدیاں۔

۲۔ او بندہ جیہڑا ایس دنیا وچ آ کے موہ مایا دے جال وچ پھس جاندا اے تے اپنے رب نوں نہیں پچھاندا۔ اوہ کجھ لٹو کہ اوہدی زندگی فضول اے۔ انسان دی پیدائش دا مقصد اوہ وے کہ اوہ اپنے رب نوں پچھانے تے اوہدے تیک پہنچ جائے۔ جیہڑا نہیں ایس مطلب نوں حاصل کرن دا جتن نہیں کیندا او انسان کہلان دا حق دار نہیں۔

۳۔ ملاں جی تہاڈی قسمت وچ ایہہ تسبیح تے مصلا تے سکی عبادت آئی اے تسیں ایسے وچ لگے رہو۔ پر میرا ہر ویلا محبوب توں واری آؤندا اے۔ میں تاں جیہڑا اوہدے لئی بیٹھا کب دا اپنے آپ نوں گنوا چکا ہاں۔ مینوں میرے حال تے

چھڈ دیو۔

۴۔ صوفی جی مینوں شراب (معرفت) پین توں نہ ڈکو۔ کیوں جو ازل
دے دہاڑے جد میری مٹی گنھی گئی تے اوہدے وچ پانی دی تھاں شراب
ورتی گئی سی۔ گل کیہ میں نے ازل دے دن ای رب نال عشق لا بیٹھا
ساں۔ ہن میں کیویں اوس توں منہ موڑ سکنا ہاں۔

۵۔ خشک زاہد جنت پچھے تھاں وچ کیکن جا سکدا اے۔ کیوں جو اوہ اپنی
دی گودڑی وچ شراب پی چکا ہے۔

جے میں شراب پین دے کارن جنت وچ نہیں جا سکدا تے مولوی
دی اوتھے نہیں پہنچ سکدا میں۔ تے گج وچ کے شراب پیندے رہیاں
پر مولوی ہوری دی گھٹ نہیں گذاردے رہے۔ انہاں تاں اپنا جبہ
دی گرو پا کے شراب پی چھڈی اے۔ فرق ایناں ای اے کہ اوہ ریاکار
نہیں۔ تے میں ونج وپار واکھرا۔

۶۔ مینوں جنت۔ حور کوثر جہیاں نعمتاں دی سواد نہیں دے سکدیاں
جے میرا سوہنا یار مینوں اپنا درشن نہ دکھاوے
کوثر۔ جنت دے وچ اک حوض اے۔
سچے عاشق لئی جنت تے جنت دیاں نعمتاں محبوب دے دیدار دے
ساہمنے کجھ حقیقت نہیں رکھدیاں

۷۔ حافظ جی جے رب دی انگ بھولی ہووے تے پھر مالوں دوزخ دا ڈر
لانے جنت دی خوشی دوان کا کوئی چاہیدا اے۔ رب مہربان

حافظ جگ وچ چین نہ کوئی ایتھے مارو ماری
پورا سو کھا اِک نہ ویکھے وچ لوکائی ساری

شرح

۱- اے ربی رحمت ساڈوں سوہنے یار دا لنگھا نا دسیں۔ سوہنا جو رنگ وچ وسدا اے تے اُہ سوکھا قابو نہیں آوندا۔

۲- وادی ایمن وی موجود اے تے راتاں وی گھُپ انھیریاں اے۔ ہن طور پہاڑ تے اگ کیوں نہیں بلدی تے سوہنے یار دا دیدار کیوں نہیں ہوندا۔
وادیٔ ایمن:- اک صحرا دا ناں اے۔ جتھے حضرت موسےٰ اپنی بیوی نال جا رہے سن۔ کہ انہاں نوں اگ دی لوڑ پئی۔ درخت تے اک شعلہ تکیا۔ کول گئے تے آواز آئی۔ اِہ اُہ خدا دا نور اے۔ مڑ ایہو رب دا نور انہاں نیں طور پہاڑ تے تکیا۔
طور:- اک پہاڑ دا ناں اے جہدے تے جا کے حضرت موسےٰ رب نال گلاں کردے سن۔
حافظ ہوری کہندے نیں اہ دنیا وادی ایمن اے اہدے چار چوفیرے گناہاں دا گھُپ انھیرا اے تے مرشد دی لوڑ اے۔ جہڑا بیڑا بنے لائے جیویں موسےٰ علیہ السلام نوں رب دا دیدار ہو گیا۔

۳- جہڑا ایس دنیا وچ آیا اے آہ اوس دانے دی طرحاں جہڑا چکی دے دو پُڑاں وچ آ جاندا اے، سلامت نہیں رہندا۔ جیویں خرابے خانے وچ جا کے، شراب دے دو چار پیالے پی کے کوئی وی ہوش وچ

نہیں رہندا۔

۴۔ ایس دنیا تے بخشیا ہویا اوہ غنچہ ای اے جیہڑا مکے جیہے اشارے نوں وی سمجھ لوے۔ ایس دنیا دے لکھاں بھیت نیں۔ نہ تے کون ایتھے کامل بن سکدا اے۔ تے کون ساریاں بھیتاں نوں سمجھ سکدا اے۔

۵۔ میرے روں روں وچ توں ای سمایا ہویا ایں۔ زاہد لوک میرے حال نوں کیہ جانن۔

۶۔ میرے دل وچ تیرے وچھوڑے دے کارن بھانبڑ بل رہے نیں سجناں توں کدی وی آکے نہ پچھیا تیرا کیہ حال اے۔

۷۔ باغاں وچ راگ شراب دے دور چل رہے نیں تے راگ رنگ دی محفل جمی ہوئی اے۔ پر سوہنے یار دے باہجوں اوہناں دا کجھ سواد نہیں۔

۸۔ میرا دل حجرے اندر زاہد دی صحبت وچ ذرا وی نہیں لگدا۔ ساقیا مرشد کتھے وسدے۔ آوے تے سانوں معرفت دی شراب پیا دے تاکہ ایس دکھاوے دی عبادت توں باز آئیے

حجرہ: اوہ چھوٹی جیہی کوٹھڑی جیہدے وچ بہہ کے عابد زاہد عبادت کردے نیں۔

۹۔ حافظ ایس دنیا دے موہ مایا دے جال وچ جیہڑا پھسیا اے۔ اوہنوں کیہڑی کوئی چنتا ضرور اے۔ ایہیا کوئی وی بندہ نہیں۔ جیہڑا نکراں دیاں فکراں وچ نہ ہووے جدوں تک جیوندا رہندا سینداں۔

غزل نمبر ۲

پیر کنعانی گل سنائی من وِچ پئی سماتے
۱ جو کجھ وِچ وچھوڑے گذری مُنہ تھیں کہیا نہ جائے

ہول قیامت والا مسئلہ زاہد پیا سُناوے
۲ ایسا دُکھ وچھوڑے اندر عاشق اُتّے آوے

نشہ پُرانا پی کے کڈھو فکر پُرانے کچے
۳ رستہ عشرت ایہو دَسیا پیر اساڈے سچے

مان نہ کریے وِچ جہانے بھاویں ہوو وڈیائی
۴ وانے آکے پاس سُلیماں ایہہ گل آکھ سنائی

تہیں جو آوے عشقے اندر مُنہ تھیں ڈُٹر نہ پائیں
۵ جیدہ عاقل اوہا گنئے مَتّے جو رضا تئیں

لے پیالہ پیؤ مستو ہوویے فکر لکایاں
۶ کئی عجائب گلاں رحمت ساتوں پیر سُنایاں

تیرے فکروں باز نہ آوے حافظ یار پُرانا
ایہہ گل میں نہ آکھی اُتا کہوے جو آیانا

شرح

۱- میرے مرشد نیں مینوں اجہا سوہنی گل دسی اے جہڑی میرے جا لگی اے
یار دی جدائی وِچ جو کجھ من تے گذر دی اے اہ سوہنوں نہیں کہی جاندی۔

[illegible] دی اپنے محبوب دی شکایت کرنا سب توں وڈا گناہ ہے۔

۲۔ تساں ساڈوں قیامت دے دہاڑے دے ذکر تے خوف توں ڈراؤندا پیا ہے۔ پر تو نہیں جاندا کہ یار دے وچھوڑے وچ ساڈے تے کئی قیامتاں لنگھ گیاں ہین۔ سانوں جدائی دے دہاڑے قیامت دے دن توں وی ودھیر بھیڑ دسدے نیں۔

۳۔ پرانی شراب جیہڑی بہت تند تے تیز ہوندی ہے، پی کے اپنے دل نوں ہر غم توں خلاص کر دیو۔ ساڈے مچے پیر نیں سانوں ہر حال وچ ایہو سبق دتا ہے رب دی معرفت دی شراب پی تے دنیا دے فکراں توں آزاد ہو جا)

۴ بھاویں توں کنے ای وڈے مرتبے تے ہوویں تے تیرے اندر کتنیاں وڈیائیاں تے قابلیتاں ہون پھیر وی کیڑیاں اونہاں تے مان نہیں کرنا چاہیدا ایہو گل ہوا نے حضرت سلیمان نوں دسی سی۔

حضرت سلیمان وڈی شان والے پیغمبر سن ۔ تے دنیا دی ہر شے تے اونہاں دا حکم چلدا سی۔ اونہاں دا تخت ہوا وچ اڈدا سی تے جدھر چاہن ہوا اوہنوں لے جاندی سن۔ اپنی طاقت دے ہوندیاں ہویاں وی ہوا نیں اونہاں نوں اک دن آکھیا کہ حضرت جی! بھاویں میں تہاڈے حکم توں انکار نہیں کر سکدی۔ پر پھیر وی ہوا تے اعتبار نہیں کرنا چاہیدا۔

[illegible]

چلنا چاہیدا اے۔ عقل تے سمجھ والا اوہو ای بندہ اے جیہڑا رب دی رضا تے شاکر اے۔ بندے نوں رب دے کسے حکم تے اعتراض نہیں کرنا چاہیدا تے جے کریگا تے ایہدا اوہو ای حال ہوویگا جو شیطان دا ہویا۔

۶۔ تسیں ہن رندو بے فکر ہو کے پیالے بھرو تے پیو تے لوکاں دی کوئی پرواہ نہ کرو۔ رب بخشنہار اے۔ ساڈے مرشد نیں اوہدی رحمت دیاں عجیب عجیب گلاں دسیاں نیں۔

۷۔ حافظ تاں تیرا پرانا بیلی اے۔ تیرے عشق نوں اوہ اپنے دل وچوں کیویں کڈھ سکدا اے۔ جیہڑا ایہہ گل آکھدا اے اوہ بے سمجھ اے۔ کیوں جو تیرا عشق ای تے حافظ دی جند جان اے۔

غزل نمبر ۲۱

بھانبڑ عشق پیارے مچیاں مدت ہوئی ہو کھی
۱۔ ایسے دھندے ہر دم رہندا ایہہ دل میرا دکھی

تاں تیں خون جگر دا میرا اکھیاں اندر وہایا
۲۔ سینے دردی میرے اندر دندش ہار وہایا

ذات تیری دا جلوہ میں وچ سینا تیں فراوں
۳۔ دوئی دو تیا کڈھ کے ہوئے اکو دلوں بھجاؤں

بھید محبوباں والا جانے ناہیں سب لوکائی
۴۔ ایہہ گل اصل حقیقت والی بیلا تے وچ کائی

۴ - ہر منکھ رب دی بھیت دا واقف نہیں ہو سکدا - اصلیں ای ایہہ بھیڑے ایس خاص حقیقت دے جانن والے ہاں رب دے بھیتاں نوں صرف رب دے عاشق ای سمجھ سکدے نیں ۔

۵ - مولوی جی - کد تیک تسی ساہنوں شرع دے مسلے سنا ؤندے رہوگے ساڈا دھرم ایمان ایس دنیا تے دوجی دنیا وچ سوہنے یار دے درشن پانا تے اپنے رب نوں ملنا اے ۔

۶ - حافظ زندگی دے آخری ساہ تیکر اوہدیاں مہربانیاں دا شکر گذار دا رہیں - کیوں جو مڈھ قدیم توں ای اساڈے روگاں دا دارو اوس سچے سائیں کول اے جیہڑا بخشنہار تے کرم کرن والا اے ۔

غزل نمبر ۲۲

دیکھ میخانے تائیں کھلا دل نہیں ہویا شاکر
۱ - گلی تیری دا ہر دم ہویا دلوں بجانوں چاکر
مستی اندر مستاں وچوں تپٹ تپٹ بادہ آوے
۲ نشہ اساڈا شوق الٰہی نقلی نشہ نہ بھاوے
تینوں لائق بے نیازی نالے فخر تکبر
۳ تینوں سجدہ عجز عزیبی کرنا چاہیئے سر پر
کل جہانوں بدتھیاں انکھیاں .... [illegible]
۴ اکھیاں اندھیریاں [illegible]

شرح

نوٹ :- ایس ساری غزل وچ مرشد دی لوڑ دس کے مریداں نوں نصیحتاں کیتیاں گیاں نیں ۔

۱- جہڑا لوکاں دیاں طعنیاں تے مہنیاں توں ڈر کے تیرے عشق نوں چھڈ دیندا اے۔ او ہیں جہڑیں اوہدی پوری نہیں ہیندی تے ایہدی کوئی مراد حاصل نہیں ہوندی۔

۲- رب دا عاشق جد تیکر کسے کامل مرشد دا پلّہ نہیں پھڑیگا۔ ایہدا بیڑا بنے نہیں لگے گا۔ عشق دے رستے وچ ظاہری مسلے تے دکھاوے دی عبادت کم نہیں آوندی۔

۳- جوانی بہہڑی دیوانی ہوندی اے۔ بہت چُکی اے۔ کالیوں دھولے ہو گئے نیں۔ ایس لئی ہن تینوں کجھ شرم کرنی چاہیدی اے۔ تے موہ مایا دے جال وچوں نکل کے رب دی راہ تے ٹرنا چاہیدا اے۔ کیوں جو رب دی یاد توں جو دم وی خالی اے۔ سمجھو اوہ بیکار اے

جو دم غافل سو دم کافر

۴- سچیا مرشدا میری بینتی تیرے اگے اے۔ کہ تینوں ای پکار رہیاں ہاں جے تیری مہر دی نظر ہو لی ہو جاوے تے ہیں سدھا راہ پاواں۔

۵- زاہداں اتے رنداں دا حساب قیامت دے دیہاڑے ہوسی۔ پر تے کوئی ایہہ نہیں جاندا کہ رب کسے دے کیہ لیکھے لکھے نیں ۔ تے اوہ کیہہ کرنا ایں ۔

- جنہاں لوکاں تے رب دا کرم ہووے گا اوہ ایس دنیا وچ وی پُھلے
پھلن تے مرجاں مارن گے تے اوہ جہان وچ وی شان نال جان گے۔
ے۔ حافظ تو دانائی دے چشمے وچوں اک ردا پیالہ بھر کے پی۔ ایسے نال ای
تیرے دل دی صفائی ہووے گی۔
چشمہ حکمت توں مراد قرآن شریف اے۔ حافظ ہوریں کہندے
نیں جے توں دونہیں جہانیں سرخرو ئی چاہناایں تے قرآن حکیم دے
لکھے تے عمل کر۔

غزل نمبر ۱۴

مشکیں زلف سجن دی کولوں نالیہ منہ چھپاوے
سوہناں عاشق لوکاں تائیں نخرے ناز دکھاوے
سوہناں عاشق کولوں گذرے وانگن وا ورولے
۲ وانگ حیاتی دنیا گذرے کدی نہ ہس رس بولے
لکھیڑے سوہنے اُتے زلفاں ایویں نظریں آون
جیوں کر بدل روز جھڑی دے سورج چا چھپاون
اکھیاں میریاں سبھنیں طرفیں پانی ہنجو وگاون
۳ رکھن سوہنے قد نوں تازہ پانی خوب پلاون
مِرہ نیناں شوخ سجن دا ہیں وو سے مارے
بھلا کیا تاثیر ہے جو شو کو چنگے کارے

۴- یار دے وچھوڑے وچ میں زارو زار روندا ہاں تے چاروں پاسے میرا ہنجواں کارن ہڑ آ گیا اے۔ ایسے پانی نال میں تیرے سرو نوں تازہ رکھنا ہاں۔
سرو دے درخت دا نام اونہاں ندیاں کول ہووے جیہڑا بالکل سدھا ہوندا اے۔ مراد یار دا قد
حافظ ہوراں کہندے نیں میں ایس لئی روندا ہاں کہ تیرے عشق دی کھیتی
نوں ہنجواں دا پانی دیاں۔

۵- یار دی اکھاں دے تیر میں بے گناہ دے کالجے دے پار ہو رہے
نیں۔ پر پھیر وی میں ایہو دعا کرنا ہاں۔ ربا اینہاں دے دل دے تے
طاقت دے کہ اوہ ایہوای کم کردا رہے۔ کیونکہ ایہہ ڈاہڈا چنگا کم اے۔

۶- یار دے عشق دیاں مصیبتاں جھل جھل کے میں اینا لاغر ہو گیا ہاں۔ کہ
میرے منہوں ہن گل وی نہیں نکلدی۔ اوس عاشق دے نصیباں توں
قربان جائیے جیہڑا معشوق توں اپنے سوال دا جواب لے لوے۔

۷- حافظ اکھدا اے سوہنے یار دا عاشق نہیں مایہدے نیناں دے مارے
گلیاں تے ہزاراں نیں۔ حافظ کس قطار شمار وچ اے۔ پھیر حافظ دی
پرواہ کوئی کیوں کرے۔

غزل نمبر ۵۲

پانی ستھرے پاک نتھرے تھیں عارف میل گرائی
[illegible] پہلی سبق [illegible] پائی

جد [illegible] ساقی ایہہ فرمایا
پیالہ شراب تھیں دیہا ساڈا سورج رب چھپایا

ساقی :- شراب پلاون والا معشوق - مرشد ۔

۳ ۔ اصل نماز تاں اوہناں عاشقاں دی اے جیہڑے بار دے عشق وچ اپنے جگر دے خون نال وضو کرن تے زور زور ا ہیں مارن ۔

طہارت :- پاک صاف ہونا - وضو کرنا ۔

حافظ ہوری کہندے نیں اصل نماز اوہناں دی اے جیہڑے دکھاوے نوں پچھے ولوں بچاؤن نیک نیت ہو کے رب نوں یاد کرن تے اوہدی درگاہ وچ زاری کرن ۔

۴ ۔ جے عقل دے کول مینوں شراب مل جاوے تے ایہہ جیہڑے نفع والا سودا ای جھٹ پٹ کر لے ۔ دیر نہ لائیں ۔

حافظ ہوری کہندے نیں ۔ عقل عشق دے رستے وچ روڑے اٹکاندی اے تے شراب ہوش کھوہندی اے ۔ عاشقاں نوں ہوش دی لوڑ نہیں ۔ ایس لئی جے عقل دے کول شراب مل جاوے تے کوئی گھاٹے دا سودا نہیں ۔

۵ ۔ جے وعظ کرن والے مولوی نیں ساڈوں ذلیل سمجھیا اے ۔ تے ساڈوں ایہدے اُتے کوئی غصہ نہیں ۔ شراب خانے وچ آ ، تے اسیں تینوں دسئے کہ ساڈا ایہہ مراتبہ اے ۔

دکھاوے دی عبادت کرن والے تے عاشقاں دی قدر تے رب ای جانیا اے ۔

ساقی [illegible] ای دس رہیا اے

بھانویں اپنے دل دی دنیا ایس عشق وچ برباد کر لیندا اے۔ تے
۷۔ جے کر نماز پڑھاون والا مُلّاں ساہنوں نماز پڑھن لئی سدیندا ہے
تے اوہنوں پہلے دس لؤ کہ حافظ نے شراب نال وضو کیتا ہویا اے
عاشقاں نوں وکھاوے دی عبادت نال کیہ واسطہ۔ اوہ تے پریم دی شراب
پی کے مست نیں۔

غزل نمبر ۲۶

بھید پیالے جم دے تینوں تاہیں نظری آون
۱ سُرمہ کر کے اکھیاں تیریاں خاک میخانے پاون

کو تے خاص میخانے والے کیتی جس گدائی
۲ کیمیا وانگوں سونا خالص مٹی اوس بنائی

رہیے مول نہ دنیا اندر راگ شراب ٹھکا
۳ ایس ترانے اندر رہندا فکر جہان نہ اکا

منزل یار پیارے اندر مرداں وانگوں چلیں
۴ لکھ ہزار منافعے ہوسن تینوں اینہیں گلیں

قُرب الٰہی حاصل ہندا ممکن سارے وسدے
۵ نظر عنایت چا کر لین جے کر رب دے بندے

بچا ہی حرص ہوا دے بچا تینوں ہٹ کے وچ گلیاں
۶ عشق حقیقی اندر [illegible]

حُسن پیارے جانی اُتے گھنگھٹ مُول نہ کائی
ایہہ صفائی دل دے کیکن جانی جائیے پائی
جام جانی دے من وِچ تیرے جد تک حُب سمائی
ہوندا تیتھوں جُدا نہ دُوجا کم جہان دکائی
ایہہ نصیحت خاصی حافظ جے کر دل وچ پاویں
چھوڑ مسائل ظاہر والے راہ حقیقت آویں

شرح

۱- جے کر توں اپنیاں اکھاں وچ شراب خانے دی مٹی نوں سرمہ بنا کے پاویں۔ تے تینوں جمشید دے پیالے دے سارے بھیت دِس پین گے۔

معرفت دی شراب پی کے دنیا دے سارے بھیتاں توں واقف ہو جاندے۔

۲- جیہڑا شراب خانے دی گلی دا منگتا بن گیا۔ اوہنوں اپنیاں قدراں دا حاصل ہو جاندیاں نیں۔ کیونکہ اوہ مٹی نوں سونا بنا دیندا اے۔ جیویں کیمیا تانبے نوں۔

کیمیا: اوہ بوٹی جیہڑی تانبے تے لا کے اوہنوں سونا بنا دیندے نیں۔

۳- ایس دنیا اندر اپنے آپ نوں شراب پین توں تے راگ سنن توں روک نہ رکھیں۔ کیوں جو اوہ نعمتاں نیں جیہڑیاں دنیاں دے

غماں تے فکراں نوں اکا مکا دیندے نیں ۔

۴ - یار دے عشق دے رستے وچ بتھیاں مصیبتاں آؤن جے کر اوہناں نوں مرداں دا گھن جھل لیں گا تے وہیں پہانیں تیرا بیڑا پار اے ۔

۵ - جے کر اللہ دے پاک بندے تے اپنے مہر دی نظر کردیں تے اوہ رب نیکنا چاپہنچدا اے تے دنیا دے ساریاں جھگڑیاں اتے جھنجھٹاں توں آزاد ہو جاندا اے ۔

۶ - توں تے ایس دنیا دے موہ مایا دے جال وچ پھسیا ہویا ایں تے لیہے وچ ڈیرا جاندا اے ۔ رب نال توں عشق کیکن کر سکنا ایں ۔ سبھتے سب توں پہلا کم دنیا دی ہر شے نوں تیاگ کے اپنے من توں مارنا اے ۔

۷ - سوہنے یار دے ملنے توں کوئی روک ٹوک نہیں ۔ اپنے دل وچوں بھیڑیاں خواہشاں کڈھ کے اپنے دل نوں صاف تے نیت نیک کر لے تے یار دا ملنا سوکھا اے ۔

۸ - رب دے عاشق جنہاں نوں رب دے درشناں دی تانگ اے اوہ انہوں چھلا نہ ہور کسے پاسے تک سکدے نہیں تے نہ دنیا دے بکھیڑیاں دے وچ پھس سکدے نیں ۔

غزل نمبر ۲

روزے گئے تے عیداں آیاں چن خدا دکھایا
۱ جام الست دن دل پی یاراں ساڈا دل بھرمایا

روزہ حج قبول الٰہی اُنہاں مرداں کیتا
۲ درشن عشق مے خانے والا جنہاں پیالہ پیتا

گوشے خاص میخانے اندر عمر اساڈی بیتی
۳ جھلا کر دے سائیں اُس دا جس سہارت کیتی

نماز پڑھیندے وچ محرابے ابرو دلبر سوئی
۴ خون جگر نفیں اصل طہارت جنہاں مرداں ہوئی

زاہد شہر اساڈے ڈٹھا نال حقارت رنداں
۵ لاج اساڈی مینوں سایاں توں بچاسے خنداں

گل پریم پیارے دلی سنیں دیانی حافظ
۶ بھاگیں تو چترائی کردا جانے مول نہ واعظ

شرح

۱- روزیاں دا مہینہ لنگھ گیا اے چن نکل آیا تے عید ہو گئی سنتے ساڈے دل دی آپو کر دا اے۔ کہ یار دیناں دلیل خوب شراب اڑ لیئے۔

۲- جنہاں معرفت دی شراب دا پیالہ پی رب دے درشن کیتے روزے حج تے سایاں عبادتاں اُنہاں دیاں قبول ہو ندیاں ہیں رب دی بارگاہ

وچ دکھاوے دی عبادت دا کوئی مل نہیں) ۔

۳- اللہ اوس دا بھلا کرے جس شراب خانے دی عمارت بنائی اسیں ایہہ اک ٹکڑ مل کے ساری عمر تباہ دی اے ۔

۴- جنہاں اپنے جگر دے خون نال وضو کیتا اوہناں ای سوہنے سجن دے ابرو ال دی محراب وچ نماز پڑھی۔
یار دے ابرواں نوں قبلہ کہیا جاندا اے۔ گل کیہہ جنہاں اپنے دل نوں صاف کر لتا اوہناں نوں یار دی حضوری حاصل ہو گئی ۔

۵- زاہد ہیں رنداں نوں نفرت نال ویکھیا اے۔ مولا ساڈی عزت ہن تیرے ہتھ اے۔ توں ایں ساڈا مالک ایں۔

۶- جے توں اپنے سوہنے یار دی گل سننا چاہنا ایں تے حافظ کولوں عشق وعظ کرن والا بھانویں سو چالا کیاں کرے اوہ ایس بھیت نوں نہیں جان سکدا ۔

غزل نمبر ۲۹

۱
نام میخانے دا جد تک وچ جہانے رہسی
پیر مغاں دے کوچے اندر سیس اساڈا ڈھیسی۔

۲
پیر مغاں دا حلقہ پایا ڈھول وچ نیمی
ہن تے اگوں ایہا رکھ ساں دھونے ایں قدیمی

قبر اساڈی اُتے آ کے منگ دعا بھلائی
۳ قبر تیری نوں ویکھن دہیں سارے فیض کمائی

بابا پھیرا قدماں تیریاں آ کے جھلیں جائیں
۴ پھیر فقیر کریسن سجدہ جا کے اوہنیں تھائیں

نہ ایہہ تینوں دس نہ کائی بھید ایہہ چھپیا جگ نوں
۵ پہلا بھید نہ کھلا اج تک ناہیں کھلسی اگوں

خواجہ مستاں مول نہ کریے چغلی عیب ملامت
۶ اوڑک ویلے خبرے کس دا رہے ایمان سلامت

شوق تیرے دے اندر چھڈساں جس دن دنیا فانی
۷ روز قیامت تا کن رہسی تاہنگ پیارے جانی

قسمت یاری تیری حافظ بخشے کر ایسی کرسی
۸ توں ہیں پچھے ہسیں حافظ ہور وکالی کرسی

شرح

۱- جد تیک دنیا وچ شراب خانہ موجود اے۔ اسیں وی شراب خانے دے پیر کول جاواں گے تے اوہدے اگے اپنا سیس نواں گے۔

پیر مغاں :- شراب خانے دا وڈیرا - مرشد کامل۔

۲- ازل دے دہاڑے توں ای اپنے مرشد دا چاکر ہاں تے چاکر رہواں گا

حلقہ :- پرانے زمانے دچ غلاماں دے کناں وچ غلامی دے نشان دے طور تے اک حلقہ پا دیندے سن۔

دعوے قدیمی: ازل دے دہاڑے رب نیں روحاں کولوں پچھیا سی "کہ میں تہاڈا رب، کون اے جنہے نوں جواب دتا سی۔ بیشک تسیں ساڈے رب ہو"

ایس شعر وچ ایس واقعے ول اشارہ اے کہ اسیں رب نال ازل دے دہاڑے جیہڑا وعدہ کیتا سی۔ سانوں اوہ وعدہ یاد اے۔ ایس عہدے تے قائم آں تے قائم رہاں گے۔

۳۔ جے توں ساڈی قبر تے آویں تے آکے دعا منگیں۔ کیوں جو ساڈی قبر نوں سارے رند آکے ویکھن گے۔

حافظ ہوراں نے چھوٹی جہی ای اپنی قبر بابت اہ گل کہی سی نے رب دی قدرت ویکھو کہ ہفتے وچ اک دن اوتھے بڑا بھاری میلہ لگدا اے۔ دُور دُور توں لوک زیارت نوں آندے نیں خوب کھاندے پیندے نیں تے سارا دن واہ واہ رونق رہندی اے

۴۔ تیرے مبارک قدم جنہاں تھاواں توں لنگھ گئے نیں اوہ تھاں اینے پاک تے پوتر ہو گئے نیں کہ پیر تے فقیر اوتھے آکے سجدے کردے نیں۔

۵۔ زاہد جی تسیں اپنے علم دی ایڈی شیخی نہ مارو۔ رب دے بھیتاں نوں اج تیک کوئی نہیں سمجھیا تے نہ سمجھ سکے گا۔

۶۔ شیخ جی نال تسیں رنداں نوں لعن طعن کرو تے نال اوہناں دے عیب کڈھو۔ رب جانے اخیر ویلے کہدا ایمان ٹھیک رہندا اے۔

۷۔ تیرے ملن دے شوق وچ ہیں جد ایس دنیا توں کوچ کراں گا۔ قیامت

تیک ساڈوں تیرے مِن وِی تاہنگ رہیگی۔
حافظ بوری کہندے ہیں کہ قیامت دے دہاڑے عاشقاں نوں جیہڑا
دیدار دا وعدہ دِتا گیا اے۔ عاشق اوہدی اڈیک وچ نیں۔
۸۔ حافظ جیہے تیری بدنصیبی ایسے طرحاں رہی تے ساری دنیا ترجائے گی۔ تے
اک توں ایں ڈبیں گا۔
ایس شعر وچ حافظ ہوری اپنی قسمت دا گلہ کر رہے نیں۔

غزل نمبر ۱۹

مدت ہوئی سکھ سنیہا گھلیو ناہیں ساڈوں
۱ اکھیڑا قاصد میرا جاوے پیغام تساڈوں
وصل تیرے دی دولت مینوں ہمت نال نہ آوے
۲ مہر تیری پر اگے آپے اک دو قدم اٹھاوے
پیا شراب صراحیاں اندر نالے رُت بہاری
۳ عیشی ویلا پیا وہاندا دَور چلا کجھ داری
کتا گلقند نہ جاندا میرا روگ دلے دا مُوڑے
۴ گھاہاں نال رلا کے دیویں بوٹے اک دو کوڑے
مستو رلو تہاڈے سرتے پیرا سب دا سایہ
۵ کجھ امید نہ رکھو پھوڑاں گیہ تُساں دا پایہ

کُوچے رنداں پھیروں جائیں زاہد گزر سلامت
۶ جیتا صحبت رنداں کر کے آوے کجھ ملامت

عیب نشے دے سارے وَتے نقص بھی وِتّیں کا وی
۷ نقص چھپائیں اس وانائیں عطار کے عام تو بکانی

پیر مے خانے طالب تائیں سوہنی گل سنائیں
۸ کھیڑے جھوڑے والا قصہ بھول نہ ہر سر جائیں

بھوک اللہ مکھڑے قبر سے لایا حافظ تائیں
۹ دلبر آپ نکاریاں اُتے جھات کرم دی پائیں

شرح

۱- ڈھیر چر ہو گیا اے کہ توں سانوں اپنی خیر خبر کوئی نہیں گھلی- ہائے کیہڑا قاصد یاراں جیہڑا میرا سنیہا تیرے کول لے جاوے ؞

۲- میری کوشش تے ہمت نال تیرا وصل مینوں نصیب نہیں ہو سکدا- مولا توں آپ ای کرم کریں تے میری ڈبی بیڑی بنے لگ سکدی اے ؞

۳- شراب دیاں صراحیاں بھر لے- پھلاں دی رُت آ گئی اے- سوہنا مانن دا ایہو ای ویلا ای- ایہیں لنگ دور چلا-

نوٹ:- "پیالی دی تھاں" "پانڈہ" ٹھیک جاپدا اے ؞

۴- میرے دل دی بیماری دی گل تنہ کہاں نال نہیں جا سکدی میرے رنگ دا علاج اوہ دے کہ اک دو نکے نکے ۔۔۔ پیالے نال دو چار گھڑیاں رلا کے مینوں دے- میرے دکھ دا ایہو علاج اے ؞

۵- مستو رندو تہاڈے تے رب دی مہرا تے کرم اے۔ تسیں انہاں ذلیل دنیا دا راں کولوں چنگے نزے ای ڈنگر نیں کسے بدلے دی کیہہ امید کر سکدے او۔
پشیاں۔ پشواں۔ ڈنگر۔ جانور۔
حافظ پوری کہندے نیں کہ رب دے نیک بندیاں نوں انہاں دے نیک کماں دا اجر رب ای دے سکدا اے۔
دنیا دے کتے کسے نوں کیہہ بدلہ دے سکدے نیں۔
۶- زاہد جی شرابیاں دی گلی وچوں پاسے پت سمبھال کے لنگھ جانا۔ اوہ نہ ہووے کہ انہاں دی صحبت پہ کے تسیں وی کجھ بدنامی کھٹ لوو۔ اوہ تے ہین ای بدنام۔ انہاں نوں انکھ آن نال کیہ۔
۷- توں شراب دیاں ساریاں بریائیاں دسیاں نیں۔ کوئی ایہدی چنگیائی وی دس۔ سچ ایہہ وے کہ توں لوکاں دے طعنیاں توں ڈر کے ایہدے فائدیاں نوں چھپا رہیا ایں۔
۸- شراب خانے دے پیر نیں اپنے مرید نوں کہی سوہنی گل سنائی اے کہ عشق دے خاص بھیت عام لوکاں دی محفل وچ نہیں کھولنے چاہیدے۔
۹- سوہنے یار دے سوہنے مکھڑے نیں حافظ دے دل وچ اگ دے بھانبڑ بال دتے نیں۔ جے کر ساڈے نمانیاں تے تیری مہر دی نظر ہووے تے اسیں لکھ دتے۔

غزل نمبر ۳

لکھ مراداں مل سن تینوں دل دا سوز پکائیں
۱ ادھی راتیں کریں دعائیں ہوسن دور بلائیں

عاشق وانگوں تہویں سر تے بھانویں جھڑکاں دیسے
۲ اکو چا کرشمہ اُس دا سو جفا بھلیوے

ہادی کامل عیسیٰ وانگوں روگ ہزار گوائے
۳ مرض نہ جے کر تینوں ہووے کس دا روگ ونجائے

پردہ عالم غیبی والا کھُل دا اُس دے سینے
۴ خدمت کامل مرشد کیتی جس نے نال یقینے

ڈوراں سٹ خدا دے اُتے چنتا رکھ نہ کائی
۵ دشمن رحم نہ کرسی جیکر کرسی آپ الٰہی

سنتیاں لیکھاں مینوں اکا چین نہ آوے
۶ وڈے ویلے کوئی نمازی میری عرض پچاوے

حافظ تے تائیں آئے مول نہ زلفوں جھلے
۷ شاید جاگے قسمت میری دا صبا جد جھلے

شرح

۱۔ توں اکھاں تے ہزاراں مراداں پاویں گا جے توں عشق دی اگ دے بھانبڑ بال
ویں تے ادھی راتیں اٹھ کے رب دی درگاہ وچ دعا منگیں کرائیں ویلے دُعا

منگن نال سب بلاواں دور ہو جاندیاں نیں۔

دل دا سوز :۔ عشق دا جذبہ

حافظ ہوری کہندے نیں جے کر تیرا عشق دا جذبہ سچا اے تے توں مراد پاویں گا ۔

۲۔ سوہنے یار دیاں جھڑکاں دا عاشقاں دا منگن کوئی ملال نہ کریں۔ تے جو کجھ بنجے مرداں دا منگن جھلیں وہدی مہردی اک نظر فکھاں تے ہزاراں تکلیفاں نوں دور کر دیندی اے ۔ تے ساریاں مصیبتاں بھلا دیندی اے ۔

۳۔ تیرا کامل مرشد حضرت عیسیٰ دا منگن ہزاراں روگاں نوں چنگا کر دیندا اے۔ پر جے کر تیرے دل وچ کوئی روگ ای نہ ہووے گا۔ تے مرشد کہنوں ٹھیک کریگا ۔

۴۔ جنے یقین نال اپنے مرشد کامل دی خدمت کیتی حبیب دے سارے بھیت اوہدے تے کھل گئے ۔

عالم غیبی :۔ معرفت وچ تن عالم نیں ۔ عالم شہادت اوہنوں ملکوت کہندے نیں ۔ عالم غیب ۔ جبروت ۔ تے عالم انوار ۔ لاہوت

۵۔ توں اپنے رب دا آسرا ڈھونڈ تے اوہدے تے یقین رکھ تے ہور کوئی فکر نہ کر۔ تیرا دشمن تیرا کجھ وگاڑ نہیں سکدا ۔ جیکر تیرے تے میرے رب دی نظر سولی اے ۔

۶۔ میری بدنصیبی تے میری بھیڑی قسمت نیں جنہوں کسے نشاں دا نہیں لکھیا کوئی شبہ صحیح لیے رب دی بارگاہ وچ میرے دلوں عرض کرے کرتا

میرے تے وی اپنا فضل کر۔

۷۔ حافظا جیہا بدقسمت اے کہ اینوں یار دیاں زلفاں دی خوشبو نہیں آئوندی۔ سچے کہ سویر ویلے دی ہوا چلے تے شاید ایہدے بھاگ جاگ اٹھن۔

وراصیا۔ ربا۔ بدرحمت۔

رب دی رحمت ہووے تے کل مراداں حاصل۔

غزل نمبر ۳۱

کل فرشتے جاندے ڈٹھے وچ میخانے دھا کے
۱۔ ہیٹی حضرت آدم گنھتی نال شراب رلا کے

لوکاں خاص کچہری مولا رہون جو حضوری
۲ ہیں مسافر تایئں دتے پیالے بھر بھر توڑی

شکر خدا دا محرم ہویا اڈیا حرف بیگانہ
۳۔ نچ نچ حوراں بھر کے پیتا پیالہ چا شکرانہ

ستر دو بہتر فرقے لڑ لڑ ہوئے جھلے
۴ چھوڑ حقیقت سدھا رستہ پھاتھے راہ کوڑتے

سر آسماناں عشق الٰہی کوں جا چھپایا
۵۔ کنی ہور لوکائی سیھو اوڑک ئیں ول دھایا

راہوں کیکن میں نہ بھلاں تو نکبر چا کے
۶ سدھا رستہ چھڈیا آدم اکو دانہ کھا کے

حافظؔ دا انگوں کسے نہ کیتے شعر عجائب نیارے
عہد دے شاعر دنیا اندر پیدا ہوئے سارے

شرح

۱- کل میں ویکھیا کہ فرشتیاں نیں شراب خانے تے ہلہ بولیا ہویا سی - ایس لئی کہ اوہناں تھوڑی جہی شراب لیاں تے پانی دی تھاں اوس مٹی نوں جہدے نال حضرت آدم دا بُت بنا اے - اوس شراب نال گھنن - گل گل کیہہ انسان دے خمیر وچ ای ربی پریم دی شراب میلی گئی اے ۔ گل ۔ ازل دا دیا ہوا -

۲- ساکو فرشتے جہڑے رب دی بارگاہ وچ ہر ویلے حاضر رہندے نیں - مینوں عشق دی شراب دے پیالے بھر بھر دتے -

۳- رب دا لکھ لکھ شکر اے کہ میرے تے میرے یار دے وچکار جہڑا دنی دا وڈی دا پردہ سی اوہ اُٹھ گیا اے - ہن میں تے میرا یار اک ہو گئے آں ایسے خوشی وچ حوراں نچ رہیاں نیں تے رب دا شکر بجا لیاں ڈوریاں پیاں نیں -

۴- مسلماناں نیں اوہ واڈولیاں جہڑیاں آپس وچ لڑ لڑ کے پاگل ہو رہیاں نیں ہو گئیاں رب دے سدھے رستے نوں چھڈ کے آپ اپنی غرض دے پچھے لگ پئیاں نیں -

حافظ جہدی فرماندے نیں کہ ایہہ مسلماناں وچ جہڑے ڈھیر سارے فرقے بن گئے نیں انہاں دا مذہب نال کوئی دور دا وی تعلق نہیں

ایہناں لالاں ملوانیاں نیں اپنے حلوے منڈے دی خاطر الٹے رستے کڈھ رتے نیں ۔

۵ ۔ رب نیں اپنے عشق دی امانت زمیناں، اسماناں تے پہاڑاں نوں پیش کیتی پر کسے نیں ایس بھار نوں چان دی حامی نہ بھری تے اوڑک ایس ای ایس دا ذمہ لتا ۔

ایہہ انسان ای اے جہیڑا رب دے عشق دی اگ اپنے دل وچ لالیندا اے ۔ تے ایس راہ وچ جنیاں اوکڑاں ہین جھل کے رب نیک جا پجدا اے ۔

۶ ۔ ایں اپنے گھمنڈ تے غرور وچ آکے کیکن سدھے رستے نوں چھڈ نہ جاواں جیہ میرے وڈ وڈیرے آدم نیں اک دانہ کھا کے تے جنت والا سدھا رستہ چھڈ دتا ۔

آدم تے کنک دا دانہ :۔ حضرت آدم بہشت وچ رہندے سن تے اللہ میاں ایہناں نوں تاکید کیتی ہوئی سی کہ کنک دے بوٹے نوں ہتھ نہ لانا ۔ تے ایہہ دانہ نہ کھانا ۔ شیطان دے ورغلان ناں ایہناں کنک دا دانا کھا لتا ۔ رب ایہناں نال ڈاہڈا غصے ہویا تے ایہناں نوں جنت وچوں کڈھ دتا ۔

حافظ ہوریں کہندے نیں جیکر باوا آدم رب دے فرمان دے باوجود بھل سکدا اے ۔ تے دوجے بندے کیوں نہیں بھل سکدے ۔

۷ ۔ جیہڑی دنیا بنی اے تے جدوں شاعری میں جنم لیا اے ۔ حافظ دسدے

سو بجنے شعر کسے شاعر نیں نہیں کہے۔

غزل نمبر ۴۳

روز ازل دی حسن تیرے نے جھات نورانی ماری
۱۔ بھڑک ہوتا عشقے بنا وچ لوکائی ساری

جلتا حسن فرشتے تائیں اُنّاں عشقوں خالی
۲۔ غیرت کرکے ہویا آتش جا وچ آدم بابی

تاں ابلیس بھی حاضر ہویا پا دن بھید الٰہی
۳۔ طوق اٹھا کے لعنت والا پیا ہتھا وچ گمراہی

عقل ہورین بھی بالن لگے دیوا اپنا آکے
۴۔ بجلی غیرت گرا کرا آئی وچ جہانے دھاکے

فالاں سود لوکائی سبھ اُپر باغ بہاراں
قرصہ بھی غمناکی ڈگا اپر فلک ہزاراں

مکھڑا اپنا ویکھن چاہیا دلبر وچ جہانے
۶۔ ڈیرا لایا آدم اندر کرکے کتی بہانے

ہر دی حافظ عشقے والی خوشی منائی ہوندی
۷۔ آس لوکائی شادی دنیا جیہدی دل تروپھندی

شرح

۱۔ ازل [illegible] سوہنا مکھڑا وکھایا مستے اوہدے سپن

نوں ویکھ عاشقاں دے دل وچ عشق دی اگ دے بھانبڑ بل اُٹھے۔

۲- جدوں رب دے حسن نیں فرشتیاں نوں عشق توں اکا خالی سمجھیا۔ تے رب تیں آدم بنایا۔ تے ایہدے خمیر نوں عشق دی مٹی نال گنھیا۔

جدوں رب نے آدم نوں بنایا۔ ایہنوں اپنی خلافت دِتی تے فرشتیاں نیں کہیا۔ ربا اسیں دن رات تیری عبادت کرنے ہاں۔ آدم نوں پیدا کرن دی کیہ لوڑ اسے۔ رب نیں جواب دِتا۔ تسیں میرے عشق دے اہل نہیں۔

۳- شیطان آیا تے ربی بھیت نوں سمجھن دی کوشش کیتی۔ کہ رب نیں آدم نوں کیوں بنایا اے۔ تے رب دے ایس کم وچ مین میخ کڈھن لگا۔ پر اوہدی درگاہ وچ کسے نوں دم مارن دی جا نہیں۔ ایس لئی رب نیں اوس دے گل وچ ہمیش لئی لعنت دا طوق پا دِتا۔

۴- شیطان دے بعد عقل نیں دی اپنا واہ لایا۔ تے رب دی قدرت نوں دلیلاں نال سمجھن لگی۔ ربی غیرت دی بجلی چمکی تے عقل اپنا منہ لے کے رہ گئی۔

۵- دنیا تے دنیا والیاں دے حصے وچ موجاں ماناں تے باغ بہاراں نیں۔ تے اساڈے نصیباں وچ دکھ مصیبتاں اتے الکھاں فکراں نیں۔

۶- جدوں رب دی ایہہ مرضی ہوئی کہ اوہ اپنی سوہنی صورت دی جھلک کسے وچ تکے تے اوہنے انسان بنایا ایسے لئی صوفی رب دی بات کہندے

یں کہ میں اک چھپیا ہویا خزانہ ساں۔ میتوں خواہش ہوئی کہ لوک میتوں جانن۔ ایس لئی میں خلقت پیدا کیتی ۹)

۷۔ جدوں حافظا میں دنیا تے دنیاوی خواہشاں نوں چھڈ دتا اے۔ تے عشق دے رستے تے لے کے ہر شے تیاگ دتی اے۔ تدوں ای میتوں سچی خوشی نصیب ہوئی اے۔

غزل نمبر ۳۳

زاہد حجرے بیٹھن والا وڑیا کل میخانے
توڑ قرار بھلا کے اپنے پیتے اوس پیمانے
یار جوانی والا اس نوں سفنے ملیا آ کے
۲۔ بڈھی عمرے کیتا جھلیاں عشق مہاراں نے آ کے
عقل ایماناں کڈھن والے راز الٰہی کھلے
تکتے اک حقیقی اندر سبھو مسئلے بھلے
حسن پھلاں جیہیں بلبل اندر عشق موانا وڑیا
۴۔ جلوے شمع تے عاشق ہو کے آپ پروانہ سڑیا
خالی رہیا نہ گریہ میرا شام صبح دے نڑکے
موتی تیجا اوڑک بنیا انجو نینوں جھڑ کے
صوفی مجلس اندر بھنے کل تمام پیا جے
۶ ایسے نیرے اندر بھلے سب منیں اللہ نرالے

درجہ حافظ تائیں ملیا وِچ حضور الٰہی
دل تے جان ہُن دوویں پہنچے تِرلو وارے ماہی

شرح

۱- حجرے وِچ بیٹھن والا زاہد کل اپنے حجرے نوں چھڈ شراب خانے وِچ آگیا تے اپنے سارے قول قرار بھلا کے اکٹھے پیالے بھر بھر کے پیتے۔ زاہد ہوری دکھاوے دی عبادت چھڈ کے رب دی معرفت دل آ گئے نیں۔ پیمانہ :- پیالہ

۲- اُنہاں جوانی دے دناں دا ساقی اہنوں خواب وِچ آ کے ملیا تے بڈھے ویلے اُوہ پھیر عاشق تے دیوانہ بن گیا۔
زاہد جوانی دے دناں وِچ دی سوہنیاں صورتاں تے عاشق سی بڈھے ویلے پھیر اہنوں عشق لگا۔ پر ہُن جوانی دی مستی نہیں سی۔ ایس لئی اوہ عشق ربی عشق سی۔

۳- رب دے اُوہ بھیت جنہاں دے کارن انسان عقل تے ایمان گوا دیندا اے۔ اُنہاں عاشقاں نوں اوہناں دا اک نکتہ دی حل ہو گیا تے اُوہ سارے مسئلے مسائل کھل گئے۔
عاشقاں دا مذہب دکھاوے دی عبادت کولوں بالکل وکھرا اے۔

۴- پچھلاں دے سہپن نیں بلبل دے تن من نوں عشق دی اگ دِچ ساڑ دِتا تے شمع دے حسن تے پروانہ عاشق ہو گیا تے جند جان اوس توں گھول گھمائی۔

۵۔ رب دا لکھ لکھ شکر اے کہ میرا سویر تے شام ویلے دا رونا رب دی درگاہ وچ زاری تے عاجزی کرنا قبول کرنا قبول ہو گیا اے۔ تے میریاں اکھاں وچوں ڈگے ہوئے ہنجوں سچے موتی بن گئے نیں۔
جے کر بندہ سچے دل نال توبہ کر لوے تے رب دی درگاہ وچ رو رو عاجزی کرے تے رب دی بارگاہ وچ پچھتاوے دے ایہہ ہنجو موتیاں توں زیادہ قیمت پاندے نیں۔
۶۔ صوفی پوری بھرتی اجے کل تیک بھریاں مجلساں تے محفلاں وچ شراب دیاں صراحیاں تے پیالے توڑ رہے سن۔ اوہناں اک گھٹ شراب دا پیتا تے دنیا جہان دیاں عقلاں اوہناں دے دماغ وچ بھر گیاں تے انہہ سب توں ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ وکھو ہو گئے۔

جرعہ :۔ گھٹ
۷۔ حافظ رب دی درگاہ دا مقبول بندہ بن گیا اے۔ تے عشق دے دربار وچ اوہدا مرتبہ ڈھیر اُچا ہو گیا اے۔ تے ایہہ جیندجان دو ذیں صبحیں یار دے دوار تے جا پڑے نیں۔

غزل نمبر ۳۶

پلا ملی دی مرل نہ دکیندہ ہگ توں سانوں ساویں
اُجڑ ڈیرہ عبادت بیلا ویچی خراب لیاویں

مُل نہ ایس دا وچ میخانے اک پیالہ بادہ
۲- وِکے نہ بدلے اک پیالے واہ واہ ایہہ سجادہ

تاج شہاں وچ خطرہ سر دا دھندے بہت بکھیڑے
۳- لالچ کر کے ایس کلاہ دی چنتا کون سہیڑے

لُج دوئی دی گرد دھلے عقلیں وچ دربار حضوری
۴- لکھ کروڑیں ہتھ نہ آوے ایہہ پیالہ نوری

وچ اُمید وصال پیارے جیہوں لگاواں سوکھا
۵- سالاں توں بھی سانوں ناہیں دم جدائی اوکھا

گر نہ پکڑ قناعت والا تکے گل گل ساری
۶- پلک غمی دی مل نہ وِکدی ساری حیاتی داری

حافظ وانگوں ڈھونڈ قناعت حرص نہ دنیا رکھیں
۷- سفلے آگے منت کرنی سانوں ملے نہ لکھیں

شرح

۱- دکھاں دی اک گھڑی دا مل ساری دنیا دی نہیں ہو سکدی۔ ایس لئی میری گودڑی وچ کسے شراب لیا ہے میں اوہنوں پیواں تے ساریاں فکراں توں آزاد ہو جاواں تے سبھے چنتا دل توں لاہ دیاں۔

۲- دکھاوے دی عبادت اتے کسے چنگے انعام دی خاطر ڈھیر ریاضت زہد دی قیمت شراب دا اک پیالہ دی نہیں۔ ایہہ مصلے جا زاہد وچ اک پیالہ دی مل نہیں رکھدا۔

جاں تہاڈی کہندے نیں۔ عاشقاں دے نزدیک اوہ عبادت جہدے
وچ دکھاوا پایا جاوے۔ یا جہڑی دوزخ دے ڈر یا بہشت دی
خاطر کیتی جاوے۔ رب دی بارگاہ وچ اوہ قبول نہیں۔ رب دی پریم دی
شراب دا اک گھٹ ایہنے کروڑاں ہزار ورہے چنگا اے ٭

۳۔ بادشاہی دا تاج سر تے پہننا کجھ سوکھا نہیں۔ ایہدے وچ لکھاں
جھگڑے تے بکھیڑے نیں۔ ایس لئی اللہ دے آزاد بندے کدی ایہدی
خواہش نہیں کردے۔ تے ایہدے بارے دی مصیبت مل نہیں لیندے

۴۔ رب دی بارگاہ وچ حاضر ہو کے اپنے دل وچوں خودی تکبر تے نیں
کڈھ دے۔ رب دی پریم دا ذری پیالہ لکھاں تے کروڑاں روپے خرچ
کرکے وی نہیں ملدا۔

دنیا دی دولت نال عشق اپنے رب نوں نہیں مل سکدے۔ اوتھے تے
عاجزی دی لوڑ اے۔

۵۔ یار دے ملن دی خاطر اکھاں لائیاں نے سوکھیاں نیں تے یاری کرنا
آسان اے۔ پر [illegible] ویلے گھڑیاں ڈاڈھیاں اوکھیاں ہین تے
میرے جیہے [illegible] دی [illegible] دا مل نہیں ہو سکدے۔

جے دنیا دے جھنجھٹاں توں آزاد ہونا چاہنا ایں تے اپنی قسمت
تے شاکر ہو جا تے تیرے سارے دکھ درد دور ہو جانگے۔ دنیا نے
[illegible] کوئی اک گھڑی دا مل نہیں۔

۶۔ اپنے دل وچوں حافظ [illegible] کڈھ دے۔ کیہڑے آگے تلی تمنا

مرجان دے برابر اے ۔ تے لکھاں تے ہزاراں روپے دی ایہہ لال ہنیں ۔

غزل نمبر ۳۵

لذت ہوئی سوائی ہویاں کارن اک پیالے
۱۔ کچھڑ جاتک شہر ڈھنڈورا نیویں پئے کنگالے

پیر مغاں دے کول کھڑی ہیں گل اک مشکل بھاری
۲۔ نال نگاہ دے حل معمہ ہویا اک سے واری

ڈٹھا اُس نوں موجاں اندر ہتھ پیالہ نوری
۳۔ کھل دے اس نوں اندر اس دے سو اسرار حضوری

پچھیا میں تسانوں کردا ملیا ایہہ پیالہ
۴۔ آکھن لگے روز ازل تھیں اج اوہ نہیں کنگالہ

شاہ منصور محبت اندر سولی عشقے چڑھیا
۵۔ بھید سجن دے ظاہر کیتے ایسے پاروں پھڑیا

قدسی روح جے نازل ہووے آکے غیراں اُتے
۶۔ عیسے وانگوں جا جگاون تیراں اندر سُتے

پچھیا میں سجن دے کولوں زلفاں نوں کیہ حاصل
۷۔ آکھن لگا حافظ شاکی رہے اینہاں وچ داخل

شرح

۱- اک پیالے دی خاطر چر وکناں تیرے در تے صدا کردا رہیا ہاں۔ ہال تے گودی وچ اسے تے ہیں سارے نگر وچ اہنوں ڈھونڈھ تھکیا ہاں تے وہدے پیالے مصیبتاں جھل رہیاں۔

حافظ پیر دی کہندے ہیں سوہنا یار تے من وچ وس رہیا اے جے کر بندہ اپنے من نوں صاف کر لوے۔ تے اہنوں کوئی ہور سہارا لین دی لوڑ نہیں۔ اوہ سب نوں جا ملدا اے

۲- مرشد کامل دے کول ہیں اک وڈی اوکڑ لے کے گیا ہونیں۔ اک ار چاہیر دی نظر کیتی تے ساریاں مشکلاں حل ہو گیاں۔

۳- میرے مرشد نیں نوری شراب دا اک پیالہ ہتھ وچ پھڑا ہو ئیا سی ایس پیالے دے کارن معرفت دے لکھاں بھیت اوس تے کھل رہے سن (معرفت دی شراب پی تے دنیا دے سارے بھیتاں توں واقف ہو جا)

۴- مرشد کولوں ہیں پچھیا کہ ایہہ پیالہ تساں کدوں پینا شروع کیتا اے اوہناں جواب دتا ازل دے دہاڑے توں ای ایہہ سانوں ملیا ہو ئیا اے ایہہ کوئی نواں قصہ نہیں۔

۵- سوہنے یار دے عشق دی خاطر منصور نیں پھانسی دا پھندا اپنے گلے وچ پا لے شہید ہو گیا۔ ایہہ ایدوں بنایا کہ سوہنے سجن دا بھیت [illegible] عشق دی سرکار دے نہیں سن۔ ایس لئی

دے سجدے کرے۔ کیوں جو ایہہ دنیا دو چار دہاڑے دے تے ایتھے
بہمن تے جمشید دی شان والے بادشاہ آئے۔ تے دنیا چھڈ اوہناں
نوں جانا ای پیا۔

بہمن تے جمشید:۔ ایران دے قصے کہانیاں دے دو بہت
مشہور بادشاہ۔

۴۔ لالہ دا پھل ہور دنیا دی بے وفائی نوں واقف ہو گیا اے
جو اوس نیں شروع توں لے کے اخیر تیک شراب دا پیالہ اپنے
ہتھوں نہیں چھڈیا تے ساری زندگی اینج ای تبا دتی اے۔
لالہ دا رنگ لال ہوندا اے تے شکل بالکل پیالے ورگی۔ ایس
واسطے ہوری کہندے نیں اوہنے ساری عمر شراب پین وچ بتادتی اے
کیوں جو اوہ جاندا اے۔ کہ دنیا وچ تے نہیں رہنا تے نہ مڑ آونا اے۔

۵۔ جمشید تے کیانی بادشاہ ایس کوڑے جہان توں جا کے مڑ ایتھے واپس نہیں
آئے۔ تے اوہناں دے تخت وی مٹی نال مٹی ہو گئے۔

کئے:۔ کیانی خاندان۔

۶۔ آ کھو رے پیچ لئے ایہیں عقل نوں جواب دے کے شراب پیو بیئے
ہور ہے پیئے وچ ای اساڈی مشکل حل ہو جاوے تے ربی بھیت
اساڈے تے ظاہر ہو جان۔

۷۔ رب دے عشق دی راہ وچ جو کجھ حافظ تے بیتی اے۔ دنیا اوہنوں
سکھ جلنے۔ عاشقاں دا بیلی اللہ آپ اے۔ ایس نئی ادکاں دی بیرتی

نظر وتہاں دا کجھ وگاڑ نہیں سکدی۔

غزل نمبر ۳

پردے نرگس مست تیری دے تاجاں تختاں والے
۱۔ نینے تیرے تھیں بھلّے ہوئے نہاں عقلاں والے

تینوں واصیاں نے کیتا مینوں گر دیئے ظاہر
۲۔ عاشق تے معشوقوں کوئی پردہ اِک نہ باہر

نگھ دیاں ہویاں جاکے ویکھن زلف تیری دے تھلّے
۳۔ سجّھول کھنیوں سبے ہوئے عشق تیرے دِچ جھلّے

زاہد جانہ اکڑ دسیں شیخی مول نہ بھادے
۴۔ خاص خاص حضوری ادہا جیہڑا عجز کمادے

بہشت نصیب اساڈے ہوسی زاہد چھوڑ بکھیڑا
۵۔ بخشش لائق ادہا ہوسی خاص گناہیں جیہڑا

اکّریاں میں دا عاشق ناہیں دِچ لوکائی
۶۔ عشق تیرے تھیں سبھنیں پاسیں خلقت وچ دکھائی

پیرا خضرا بوہڑیا مینوں میری مام دوہائی
۷۔ رکاں تائیں وصلوں سجرہ مینوں داغ جدائی

۳ تے جانے فکر ونجائیے ساری کل کل سنکنے
۸۔ تکیاں ڈیراں دانے سہندے مجرے اندر سنکنے

زلف محبوباں اندر ہو دے حافظ پھاتھا، تھا ہلا دندا
۹۔ قیدی زلف تیری دا ہویا فانج مست نرالا

شرح

۱۔ تیرے نیناں دے تکھے تیراں دے ونجھے ہوئے تاجاں تے تختاں والے نیں۔ تیرے حسن دی شراب پی کے بڑے بڑے عقلاں تے سمجھاں والے پاگل ہوئے پھردے نیں

نوٹ:- 'پڑدے' دی تھاں "پردے" پڑھو

نرگس مست:- یار دی رسیلی اکھ۔

کوئی ودھے توں ودھا منکھ تیرے پریم توں باہر نہیں

۲۔ سویر دی ہوا چلی تے اوہنے تیریاں زلفاں دی خوشبو ساری دنیا وچ بچا دتی۔ سب لوکی جان گئے کہ سوہنا کتھے وسے میں تیرے چہرے دے وچ رہیا تے میں دی نٹ ننگ ہو گیا۔ ایس لئی عاشق تے معشوق اکو ای نیں۔

واصبا:- سویر دی ہوا۔ مطلب ربی رحمت۔

حافظ ہوری کہندے نیں ربا توں اپنی رحمت دسے کارن جگ وچ مشاہور ایں تے میں اپنی عاجزی دی خاطر۔ ایس لئی تیرے تے میرے وچ دوئی دا کوئی پردہ نہیں۔

۳۔ جے کر توں ٹھریاں ہوئیاں اپنی زلفاں دے بچھلے جھاتی ماریں تے سجیوں کھبیوں تیرے عشق دے کٹھے ہوئے تینوں وکھالی نظر آون گے۔

۴ - زاہد جی تسیں اپنے زہد تے عبادت دا مان نہ کرو۔ رب دی درگاہ وچ اوہو بندہ مقبول اے جنہیں معاجزی کیتی -

۵ - زاہد جی تسیں اینویں ساڈے نال تکرار کر رہے او ۔ ایہناں جھگڑیاں بکھیڑیاں نوں چھڈو ۔ ساڈی قسمت وچ تے بہشت ای لکھیا ہویا اے۔ کیوں جو بخشیا تے اوہو ای جاوے گا ۔ جنہے گناہ کیتا اے ۔

۶ - سوہنے یار دا عاشق میں اکلا ای نہیں ۔ یار دے حسن دے کارن دنیا وچ دہائی مچی ہوئی اے ۔

۷ - حضرت خضر جی جلدی نال آ تا ۔ تے میری فریاد سنا ۔ کدکاں نوں یار دا وصل نصیب ہے ۔ تے میں وچھوڑے دی اگ وچ سڑ رہیا ہاں ۔

خضر ۔ مرشد کامل

۸ - شراب خانے دے نیچ آ تے دنیا دے سارے دکھاں نوں شراب وچ ڈوب دے ۔ حجریاں وچ بیٹھ کے عبادت کرن والے رب دے پریم تول وانجے ای رہندے نیں ۔

۹ - بیٹھ کرے کہ حافظ ہمیشہ لئی یار دیاں زلفاں دی پھاہی وچ پھسیا رہوے کیوں جو سوہنے یار دی زلفاں دا قیدی ساری دنیا دے فکراں توں آزاد ہوجاندا اے ۔

غزل نمبر ۳۴

منکر میں شرابوں ہوواں ایہہ گل کیکن بھاوے
۱۔ جو رند نعمت اس توں چنگی اندر عقل نہ آوے

چھڈ کے زہد لنگھایاں راتاں اندر راگ قوالاں
۲۔ توبہ کرنی ہن کیہ آکھے اوسے لج توں پالاں

زاہد جیکر رند نہ بنیا اُس دی کیہ شکایت
۳۔ عشق محبت دالا پیالہ مل دا تاں عنایت

رستہ طرف میخانے لدھا نہ سہی بس ہن تائیں
۴۔ نہیں تاں اس توں پہلاں چھڈ دا راہ عبادت تائیں

بندہ ہاں میں پیر مغاں دا جیں نے بھرم گوایا
۵۔ پیر اساڈا حق اساڈے کردا کم سوایا

زاہد نائیں شیخی شاخی میتوں عجز بتیی
۶۔ گلے خبرے کیہڑی مندی رب دی خاص کریمی

آکھیں راتیں مول نہ گنیاں زاہد جیتا لائی
۷۔ بادہ حافظاموں نہ پیوے سمجھے جے بھلائی

شرح

۱۔ میں شراب پین توں کیکن منہ موڑ سکنا ہاں۔ اہ گل تے میرے وہم گمان
دیچ وی نہیں آ سکدی۔ کیوں جو ایس دنیا وچ ایس توں چنگی نعمت ہور

گنہگار اے!

شراب توں مراد ربی پریم اے ۔

۲۔ میں زہد عبادت چھڈ کے کئی راتاں قوالاں کولوں سوہنے اتے سواد لے شعر سنن وچ گزار دتیاں نیں ۔ ہن میں ایس کم توں کیویں توبہ کر سکدا ہاں ۔ ایس واسطے توں کیویں چھڈ سکدا ہاں ۔ ہن تے ایسے لئی توں پال رہیا ہاں

۳۔ جے کر زاہد پوری ربی پریم دے رنگ وچ رنگے نہیں گئے ۔ تے ایہدے وچ ایہناں دا کوئی دوش نہیں ۔ ایہہ مراتبہ تے رب دے خاص فضل تے کرم نال ای ملدا اے ۔

۴۔ میں جیہڑے دہاڑے عبادت وچ گزارے نیں بے خبری وچ گزارے نیں ۔ کیوں جو ایس توں پہلے مینوں شراب خانے دا رستہ معلوم ای نہیں سی ۔ جے معلوم ہوندا تے عبادت والے پاسے کدی وی نہ آوندا ۔ سدھا شراب خانے جاندا ۔

۵۔ میں تے اپنے مرشد کامل دا چاکر ہاں ۔ جیہنے میرے دل وچوں شک شبہ تے وہم کڈھ دتے ۔ اپنے پیر توں صدقے جاں کھوں گھما جیہڑا اساڈے تے کتنیاں مہربانیاں کردا اے ۔

۶۔ زاہد تے اپنی آکڑ اتے اپنی عبادت دے مان وچ اے جیہنوں دی اپنی [illegible] ۔ کیہہ جانئے رب کیہڑیاں گلاں وچ راضی اے ۔ [illegible] کر جیکر حافظ شراب دے پیرے تے ڈالیا جھگا

کم کریگا ۔ ایسے دکھ، غصّے تے چنتا دے کارن میں ساری رات اکھیاں
وِچ کڈھی تے اک گھڑی وی سوں نہ سکیا ۔

غزل نمبر ۳۹

مُنہ چاہکاکے دلبر بننا کم نہیں کوئی سوکھا
۱۔ شیشہ رکھنا مشکل ناہیں بنن سکندر اوکھا

ڈالوں بھی بار بابِ ہزاراں ایتھے باتاں چاہن
۲۔ سر مُناکے سب رِندسے رِند قلندر واکن

پانی اکھیں اپنی اندر ڈُب دا غوطے کھاواں
۳۔ چل دے مُول نہ ڈونگھے پانی سیہو وانگ ملاحاں

چاکر بندہ دل تھیں ہویا میں اس رِند مولائی
۴۔ کیمیا گردی صفتاں والا جیہڑا وِچ گدائی

توں قرار نہ کیتا رکھیں پالیں خوب وفا نوں
۵۔ ہو، لوکائی والے سبھے وِرتن پیتے جفا نوں

بندگی دا انگ مزدوراں ادھّے کردی نہیں کفایت
۶۔ یار پیارا آپے جانیں رستہ تقدیر جنا بیت

شعر حافظ دا مطلب ہوسی اوسے اُتّے ظاہر
۷۔ آپ بھی جیہڑا شاعراں وانگوں ہوسی شعراں ماہر

۵ - توں اپنے قول قرار تے پکّا رہیں - تے وفا دی رسّی نوں ہتھوں نہ چھڈیں بھانویں سبھے ظلم تے ستم پئے کرن -

حافظ ہوری کہندے نیں کہ فقیر جہدے دِل وچ رب دی محبت دے نال ہر اک نوں پیش آوے - بھانویں دنیا والے اُہدے تے ظلم کرن تے ستم ڈھان ؀

۶ - رب دی درگاہ وچ مزوراں والی بندگی جیہڑی کسے لوبھ تے انعام دی خاطر کیتی جاندی اے " دی کوئی قدر نہیں - مالک بخشش دے سارے طور طریقے جاندا اے ؀

۷ - حافظ دے شعر صرف او ہو بندہ ای سمجھ سکدا اے جیہڑا شاعراں وانگن شعر دی سوجھ رکھدا ہووے - اناڑی تے بے علم ایہناں نوں کیہہ سمجھن -

غزل نمبر ۱۴

منبر اُتے چڑھ کے واعظ مسئلے سوہنے کردے
۱ - نکل مسیتوں اوسے ویلے دنیا پچھے مَردے

غافل بندے کد توں سمجھیں ایہہ توں مشکل بھاری
۲ - سانوں توں ذرا دس کے کا مہنوں بخشن دے اپنی واری

چاکر ہاں اسیں پیر مُغاں دا بندے جس دے گھر دے
۳ - بے پرواہی اندر سٹّ ہیٹھ اُہنہ نذر دے

چھڈ مُلاں جھگڑے تائیں آ جاویں وچ رکھنا نئیں
۴ سبکتوں کتے بناون دوزخ ندر اکس پیا نئیں

دل تھیں کڈھ دلیلاں سبھو آوے تاں پیارا
۵ طالب دنیا دیاں جھگڑے دل دا خانہ سارا
چھڈ تسبیحاں تائیں فرشتے دَر میخانے آ کے
۶ زمین آدم تائیں گُھمتی بادے نال رَلا کے
ڈوڈے دیلے عرش کنگرا اس کیتے ہر لی شادی
۷ کرن فرشتے اُچی اُچی شعر حافظ دے یادی

شرح

۱- ملاں تے مولوی منبراں تے چڑھ کے سوہنے سوہنے مسئلے کردے نیں پر
مسیتوں نکلدیاں ای آپ جیہڑے کم کرن لگ پیندے نیں۔
حافظ پوری کہندے نیں کہ ایہہ لمیاں داڑھیاں رکھ وڈے وڈے
کرشگل پا کے پگڑ سر تے جبہ تے ہتھ وچ موٹا ڈنڈا اے۔ داڑھی
تے ہتھ پھیر پھیر کے منبر تے چڑھ کے جیہڑا وعظ کردے نیں۔ جو
کجھ کہندے نیں آپ ایہدے تے عمل نہیں کر سکدے۔ شکل مومناں تے
کرتوت کافراں اوہناں لئی ای آکھیا جاندا اے۔
مشہور اے لکڑ کلادی سیخ جہدے تے بیٹھ کے وچ مولوی کھڑا ہو کے
وعظ کردا اے۔

۲- [illegible] کہہ بیاں نے بیندے۔

کوون جا کے ایس مشکل نوں حل کرانا سکدا۔ اوہ ملاں طوائفے تے اوہ جاباز تاپر جہڑے ذمیں راتیں نوکاں نوں کشدے نیں تے توبہ کردا اوہ آپ کیوں نہیں توبہ کردے

۳- میں اپنے اوس مرشد کامل دا غلام ہاں۔ جہڑے معمولی جا کے سونے دے ڈھیر دی اک پٹ کے ٹکڑے دی نہیں اوہدی خواہش کرتا تاں کھدھرے رہیا۔

۴- حجرے دا بہنا چھڈ دے تے شراب خانے وچ آجا۔ کیوں جو اوتھے اکو ای پیالہ پین نال آدمی نفیر دل بادشاہ بن جاندا اے ایہہ بادشاہت دل دی بادشاہت اے۔

۵- اپنے دل وچوں سارے شک شبہے تے فکر کڈھ دے تاکہ تیرے دل وچ سوہنا یار آدے۔ جد تیک تسیں اپنے دل وچوں مرہ یایا دا خیال نہیں کڈھ ہو گے۔ تد تیک رب تہاڈے دل وچ نہیں وس سکدا۔

۶- فرشتیو تسیں وی عشق دے شراب خانے دے دوچ پہ کے اللہ اللہ کرو۔ کیوں جو حضرت آدم دی مٹی وی ایسے شراب نال گنھی گئی سی۔ حافظ ہوری کہندے نیں کہ رب نے حضرت آدم نوں تہانوں چھڈ کے جو اپنا خلیفہ بنایا تے اوہنوں ایڈا وڈا مرتبہ دتا ایہدا کارن ای کارن سی۔ کہ اوہناں دی مٹی ایسے شراب نال گنھی ہوئی سی۔ تے جے تسیں وی مراتبہ چاہندے او تے عشق دے شراب خانے ول آؤ۔

۷- سویر ویلے نال اسمان تے بڑا اوڈلا پیا۔ گل کیہ سی فرشتے نا چی اوچا۔

حافظ ہوراں نے شعر پڑھ ور ہے سن تے اوہ سن کے ساڈوں بڑی خوشی ہوئی۔

غزل نمبر ۱۴

فارغ کفر ایماں توں ہویا اندر عشق الٰہی
۱- وصل وچھوڑے نالوں چنگا عشق پیارا ماہی

عشق تیرے دے اندر کُٹھا ڈر دا مول نہ قاضی
۲- کجھ پرواہ امیراں ناہیں تیں غریبی راضی

قبلہ جا نماز میری دا آبرو یار پیارا
۳- جبل ڈلہ عاشق تیرا سب نقش ہاں نیارا

دوہیں جہانیں نال پیارے دل دی اُلفت لائی
۴- دوزخ اتے بہشتاں حوراں جھگڑا ایہہ نہ کائی

وچ محبت مولا ہویا جیہڑا سبھ توں فانی
۵- دکھ علاجوں فارغ ہو گئے جانیں اکو جانی

خصلت مرداں والی سِکھیں تیرے مُول نہ صورت
۶- عاشق ناہیں عشقے اندر جھگڑا نال نہ مُورت

عاشق جے کرنام رکھاویں حافظ کہو دوبارہ
۷- عاشق صادق تاہیں جاپے کفر ایمان نیکارہ

شرح

۱- ربّ دے عشق اندر میں کفر تے ایمان توں آزاد ہو گیا ہاں تے وصل

دیاں خوشیاں تے وچھوڑے دے دکھاں دی مینوں ہن کوئی پرواہ نہیں

۲- ہن تیرے عشق دا ماریا ہو گیا ہاں۔ مینوں قاضیاں اتے مفتیاں دا کیہ ڈر۔ میں تے اک نمازاں تے عاجز ہاں تے میں ایسے حال وچ مگن ہاں۔ تے مینوں دولت دنیاں دی کیہ پرواہ۔

۳- سوہنے یار دے ویکھ میری نماز پڑھن لئی قبلہ نہیں۔ میں تے تیرے عشق دی شکل سورت گوا بیٹھا ہاں تے سب توں الگ ہاں۔

۴- میں تے سوہنے یار نال نیونہہ لایا اے۔ مینوں دوزخ بہشت تے حوراں قصوراں نال کیہ واسطہ۔

۵- ربی پریم وچ جہڑا رنگیا گیا اے جیہڑا اپنے من نوں خواہشاں توں پاک کر لیندا اے اوہ دنیا دی ساری مصیبتاں تے بکھیڑیاں توں آزاد ہو کے رب نوں جا ملیا اے۔

۶- رب دے نیک بندے صورت دے نہیں سیرت دے غلام ہوندے نیں۔ عاشقاں نوں صورت شکل نال کوئی واسطہ نہیں ہوندا۔ اوہ تے دلاں تے سودے ہوندے نیں۔

۷- حافظ جی جے کر تسیں رب دے سچے عاشق او تے ایس گل تے پکے رہو سچے عاشق دے تائیں کفر تے ایمان نکاریاں گلاں نیں۔ اوہنوں نے صرف رب چاہیدا اے۔

غزل نمبر ۴۶

ڈِچ نَدی شرابے ملیں حبیب دے ساڈی کشتی
۱- جھگڑا شور کرکادا پائیں جندوں قاضی مُفتی

کشتی پاڑے اندر سٹیں مینوں ساقی پیارے
۲- نیکی کرکے کھُوہ وِچ سٹیں کہندے عالم سارے

گلی میخانے توں میں بھلیا جُھل جھلیکے یارا
۳- ال کرم دے ذَت چاؤ سٹیں رستہ اوہ نیارا

لاؤ لعل مُعطّر پیالہ ایسا بخشیں ساقی
۴- پھُل گلابی اندر ہووے جس توں حسرت باقی

مستی پاواں اندر ڈِٹّا رحم کریں یا سائیں
۵- ایس نمانے جیوڑے اُتّے جھات کرم دی پائیں

میّت میری قبرے پاسن نیک جنازہ سارے
۶- مینوں تے میخانے اندر مَٹ وچ سٹیں پیارے

وال برابر بھی جے ڈیکھیں حافظ دی گمراہی
۷- قابو اُس نوں کرکے پائیں زنداں والی پھاہی

شرح

۱- آتے ساڈی جیون نیا نوں شراب دی ندی وچ مدٹ دے تے قاضیاں تے مفتیاں دے تن بدن وچ اگ لاگے اوہناں وچ دی جوش بھرے۔

۲- سوہنیاں سجناں مینوں شراب دی کشتی اندر سٹیں۔ کیوں جو نیکی کر کے دریا وچ سٹنا ہمیں آکھاں اے۔

۳- بھل بھلیکھے میں شراب خانے دی گلی دا رستہ بھل گیا ہاں۔ تے میرے مولا توں اپنے مہر تے کرم نال ایہو اجہے رستے مینوں پھیر دکھاوے۔

۴- مینوں لال رنگ دی خوشبوآں والی اوہی شراب بخش جیہڑی دیکھ کے گلاب دا پھل وی پیا شرما جاوے۔

۵- ربا میں گناہاں وچ گوڈے گوڈے ڈبا ہویا ہاں۔ ایہیں عاجز تے نمانے تے مہر دی نظر کریں۔

۶- اگر ایہہ ہووے کہ مرن توں بعد میری میت نوں اوہدی قبر وچ دب دیں۔ سوہنیاں سجناں مینوں تے شراب خانے وچ کسے منٹ وچ سٹ دئیں۔

۷- جے تیرا حافظ اندر وال جیا ایہہ دی نگر ہی ہو جئے تے اوہنوں سدھے راہ پان دا اکو ای طریقہ اے۔ کہ اوہنوں اپنی زلفاں دی پھاہی وچ پھسا لئیں۔

غزل نمبر ۴۳

پنچل ہار سے سوہنے سوہنے لٹ لیا دل ساڈا
اجھوکٹیاں توں قراراں نہ الا قاتل خونی ڈاھڈا

چاک پیراہن جو مینیاں اوہنیں ہووں چاک صدقے
۲- خرقے زہد ریاضت لکھاں پٹنجی والے کپڑے
عشق فرشتہ جانے ناہیں ساقی کریں سہارا
۳- جام گلابی بھر کے پائیں آدم اندر یارا
میں فقیر نمانا عاجز ڈگا آ در تیرے
۴- باجھوں اس عنایت تیری ہور نہ پلے میرے
ہاتف خاص میخانے میرے کل ایہہ گل سنائی
۵- من رضا خدا دی میر تے حرف نہ رکھیں کائی
کہن میرے اندر جھیں اک پیالہ یارا
۶- فکر تردد قیامت والا دل تھیں اڈاسی سارا
عاشق تے معشوقاں اندر پردہ موں نہ کائی
۷- حافظ خودی دینجا کے اپنی ویکھیں ذات صفائی

شرح

۱- اک شوخ جمیل جیسے دلبر نیں اساڈا دل لٹ لیا اے سادہ تواضع نی قاتل تے دل قرار دا کھوہ لیا اے۔

۲- سوہنے یار دے کیڑے لیڑیاں توں زہد ریاضت والیاں کئی گدڑیاں قربان ہو جان بھلی لہو کھوہ دی عبادت تے جبہ تے زہد عبادت نہ کریں عشق زاہد دے پلے پیا ہے۔

۳- ساقی ان فرشتے عشق دی سار کیہ جانن ۔ آدمیں نوں اول شراب دا اک پیالہ

پھر کے حضرت آدمؑ دی مٹی وچ پا دتیاں۔
عشق دا تعلق بندے تے رب دا ہے۔ رب تے فرشتیاں دا نہیں تشریح
لئی پچھلیاں غزلاں دیکھو۔
۴۔ میں عاجز تے نماناں تیرے دوار تے آ ڈگا ہاں تیرے بغیر تے تیرے کرم باجھوں
میرا ہور کوئی سہارا نہیں۔ ایس لئی میرے مولا میرے حال تے رحم کر۔
۵۔ کل شراب خانے وڑدیاں مینوں غیب دی آواز آئی۔ کہ رب دی رضا من
کے اپنے نصیباں تے شاکر ہو جا تے کسے گل تے اعتراض نہ کر۔ تقدیر
توں کوئی نس نہیں سکدا۔
ہاتف:۔ غیب توں آواز دین والا فرشتہ۔ رضا:۔ رب دی مرضی
۶۔ میرے کفن وچ شراب دا اک پیالہ دی رکھ دینا۔ کیوں جے میرے دل وچوں
قیامت دے دہاڑے دا ہول تے چنتا اڈ جائے۔
۷۔ عاشق تے معشوق دو جند تے اک جان ہوندے نیں۔ ایس لئی حافظ
اپنے دل وچوں میں نکال کے عاجز نمانے بن جاو۔

غزل نمبر ۹۴

گل سنائی ہاتف مینوں گوشے وچ میخانے
۱۔ معاف کریسی رب تقصیراں پیو بھر پیمانے
اللہ سائیں معاف کریسی کھڑسی دل بہشتے
۲۔ ایہہ خوشخبری رحمت والی دسی آن فرشتے

کتنی ایس سیانفت تائیں نے پی وچ میخانے
۲- چنگا کما کے رخصت ہووے پی کے لال پیمانے

رحمت میرے مولا والی پاپاں بخشیں وڈیری
۴- نہ کر راز الٰہی ظاہر اس وچ چپ بھلیری

بھانویں وصل سجن دا بل دا ناہیں نال کمائی
۵- پر توں ہمت کردا جائیں عشقی نبھدی جائی

حلقہ زلف سجن دا پاساں کتئیں بردہاں نہ اکن
۶- در میخانے بھکیں نہ جھک سال سبھیں ایہہ مرداں ناکن

رہدی حافظ والی موتول پاپ نہیں کجھ بھارا
۷- عیب چھپاون والا سرتے ساڈا شاہ نیارا

شرح

۱- کل غیبی فرشتے نیں مینوں شراب خانے اندر ایہہ بھیت دسیا۔ کہ رب رحیم کریم تے بخشنہارا اے۔ توں ہن بھر بھر پیالے پیو۔ اوہ آپ بخش دیگا۔

۲- سچے سائیں گنہگار بندیاں دے سارے گناہ معاف کر کے اوہناں نوں بہشت وچ لے جائے گا۔ ایہہ خوشخبری مینوں کل فرشتیاں آکے دسی ہ

۳- ایہہ سیانا نے عقلمند جنہوں عشق دی سمجھ نہیں۔ اپنے خراب خانے وچ لے چلو۔ جا ایہہ لال شراب دے بھرے ہوئے پیالے پیوے گا ایہدا اکھ نکل جائے گا تے ایہہ دی عشق وچ کامل ہو جائے گا۔

۴- میرے رب دی رحمت نے ایہدی مہر تے کرم دسے بڑی پاپاں تے گناہاں

کر لوں قصیر زیادہ نیں۔ پر ایس بھیت نوں ہر چنے لکھے تے ظاہر دکر
نال پڑھیان تے ایدا بھیڑا اثر نہ پئے جاوے تے کوئی چنگا کم نہ
کرے۔

۵- سوہنے یار دا ملاپ کوشش تے محنت نال نہیں مل دا۔ پر ایہدا مطلب
ایہہ نہیں کہ نوں ہتھ پیر توڑ کے بہ جائیں۔ جنی کوشش میتھوں ہو سکے
کر دا جا۔

۶- غلاماں تے چاکراں وانگن یار دی زلفاں دے مندرے نیلکے کناں
وچ پاساں۔ تے جد تیک جیوناں ہاں شراب خانے دے دروازے
توں سر نہیں چکاں گا۔ گل کیہ زندگی دے آخری ساہ تیک ربی عشق
نباہی جاواں گا۔

۷- حافظ دا شراب پیانہ مرجاں اتنا کوئی وڈا گناہ نہیں۔ جد گناہواں
نوں بخشن والا تے ایہاں تنے پردے پان والا سچا سائیں سر تے بیٹھا ہویا
الے۔

غزل نمبر ۴۵

۱- تو دشمن جے چڑھ کے آوے گردن مارے میری
خطرہ موّل نہ دھیاں کرساں جے کر یاری تیری

۲- نہیں تے ہجر تیرے تھیں ہر دم خطرہ مینوں رہندا
مُدوں اُمید وصال پیارے تُردا پھیر دا بھندا

مرہم پٹی لوکاں نالوں نہ ختم جلیب چنگیرا
۳- غیراں دا تریاق نہ بھاوے زہر بھلیرا تیرا

ملے حیاتی اجڑی مینوں ماریں جے کٹاری
۴- جان میری نوں راحت آوے تیغوں ہے کواری

بھاویں توں شمشیر چلاویں پرتن دا لا ناہیں
۵- سیس جھکا کے آگے ہوساں کنج کے پاسا باہیں

ذات تیری دا انت نہ آوے دہموں نکڑوں باہر
۶- آپو اپنی ہمت سیتی ہوندا ہر کوئی ماہر

وچ لوکائی ہوسی حافظ ناہیں عزت تیری
۷- ہو نمانا ں درتے ڈگیا جیوں مٹی دی ڈھیری

شرح

۱- ربا میرے جے کر کھڑتے ہزار دشمن ہون تے اوہ میرے مارن لئی میرے تے ہلہ بولن۔ جے توں میرا حمایتی ایں تے مینوں اوہناں دا کوئی ڈر نہیں۔

رب مہربان تے کل مہربان

۲- میں تیرے ملنے دی آس وچ جیوندا رہندا ہاں۔ جے مینوں تیرے ملن دی آس نہ ہوندی تے تیرے وچھوڑے وچ کدے دا مر گیا ہوندا۔

۳- لوکاں دی مرہم پٹی کرن نالوں تیرا پھٹ لانا ای چنگا لگدا اے۔ غیراں

دے تریاق کو وی تیری زہر چنگیری اے ۔

تریاق :- اوہ دوا جہدے نال زہر دا علاج کیتا جاندا اے

۴- جے کدے توں مینوں کنار دا بھیٹ لادیں تے میتوں ہمیش دی زندگی مل جاوے گی ۔ تے جے میں تیرے توں جند جان گھول گھماواں تے میری جان نوں سکھ شانتی ملے گی

۵- بھانویں توں مینوں تلواراں دے زخماں نال چھٹر کر دیویں پھیر دی میں تیرے توں منہ نہیں موڑاں گا ۔ تے سرنیواں کر کے ....
میدیاں میدیاں ہو رہیٹ کہاں نوں اگاں ردھاں گا ۔ پر تیرے عشق توں پچھے نہیں ہٹانگا ۔

۶- ربا کوئی تیرا بھیت نہیں پا سکدا ۔ تیری ذات نوں سمجھنا انسان دی عقل تکر توں باہرا اے ۔ پر جتنی کسے دی ہمت تے کوشش ہوندی اے ۔ اونا ای اوہ تینوں سمجھ لیندا اے ۔

۷- حافظا جے توں ایس دنیا دچ عزت چاہناایں تے مٹی دی ڈھیری داتگرہ عاجز تے نمانا بن کے ایہدے دوار تے جاڈگ

غزل نمبر ۴۶

عشق پریت تیرے تھیں ہودے خالی جس دی چھاتی
قناعت چنگ چنگیری اس دی اگا گئی گواتی

ظالم برہوں ہوای نہ جاندا عشق ہٹاوں اوکھا
۲- جان گواون سوکھی جاپے عشق نہ اڈیا سوکھا

ملاں قاضی موڑے مینوں عشق تیرے توں پیارے
۳ مسئلے سچ توہیں کھوہیں میرے دل وچ ہارے

ڈھٹے ہیں حسین بتھیرے پھر کے وچ لوکائی
۴ مکھڑا سوہنا تیرے جیہا نظر نہ آیا کائی

زاہد طرف میخانے گذریں چھوڑ تکبر رولا
۵ مل سی اوتھوں ایسا دلبر جیہڑا سب دا مولا

وصل تیرے نوں پانا جاتا خاص رقیباں مشکل
۶- جد دا لعل لیاں تھیں ہویا ساڈا مقصد حاصل

حافظ پیر مغاں دا رہویں بردا خادما ہو کے
۷- دامن اکو اس دا پکڑیں ہتھ جہانوں دھو کے

شرح

۱- جیہڑا دل رب دے پریم توں خالی ہووے، ایہدی عبادت سمجھو بے کار گئی۔ تے ایہدے کسے کم نہ آئی۔

۲- وچھوڑے دے درد تے مصیبتاں کولوں ڈر کے تیرے عشق نوں چھڈیا نہیں جا سکدا۔ جان دے دینا سوکھا اے۔ پر تیرے عشق توں منہ موڑنا بہت اوکھا اے۔

۳- ملاں تے قاضی مینوں تیرے عشق توں باز رکھن دیاں کوششاں

کردے نیں۔ سوہنیاں سجناں توں اپنے بھیت میرے دل تے کھول دے
تاہیں میرا چھٹکارا ہو سکدا اے ۔

۴۔ ساری دنیا وچ پھر پھر کے میں چنگے سوہنے ویکھے نیں پر رتا
تیرے جیہا سوہنا کوئی نظر نہیں آیا ۔

۵۔ زاہد جی جیکر تسیں اپنی ہینکڑ گھمنڈ تے غرور نوں چھڈ کے ربی
پریم دے شراب خانے ول آ جاؤ تے اوتھے تہانوں اوہ محبوب ملے
گا جیہڑا سب دا مالک اے ۔

۶۔ جد دا تیرا لال لال ہونٹھاں توں ساڈا مقصد حاصل ہو گیا اے
تد دا ساڈے دشمناں نوں تیرے ملن دی کوئی امید نہیں رہی
رقیب :۔ اک محبوب دے دو چاہن والے ۔

۷۔ حافظ ساری دنیا نوں چھڈ کے توں اپنے مرشد کامل دے در دا چاکر
ہو رہیں سبھے پاپ جھڑ ین تے پاک ہو جاویں ۔

غزل نمبر ۲

چلیے گلی میخانے والی چھوڑیں زاہد بلا
توبہ کارن ملیا آکے ایہو در اکلا

۲۔ بھاویں تخت نہ آسن جم دا اڈیا وچ ہلکارے
بھار غماں دے سر توں لاہ کے پیئے جام پیالے

محرم بھید الٰہی ہو کے بنئے عارف کامل
۳۔ خاص خدا دے لوکاں اندر جا کے ہوئیے شامل
کیہ بھروسا چار دہاڑاں دا دنیا کوڑی فانی
۴۔ مرنے توں بھی پہلاں چلئے کول پیارے جانی
قسمت مندی اپنی نالے توشہ مول نہ کائی
۵۔ آپے کراں شکایت اپنی اندر جگ لوکائی
پیشہ روز ازل تھیں سانڈا مستی عشقے والا!
۶۔ بچھڑئیے وت بھی ایسے کم نوں کر کے خوب سنبھالا
شالا مہر خدا دی ہووے سانڈی ریہر پوری
۷۔ نہیں تاں سدا شرمندہ ہو کے رہ سال اندر دوری

شرح

۱۔ اسیں یار دے وطن ول جان دی کیکن تیاری نہ کریئے۔ اسیں تے
مو ہتے یار دے پیراں دی مٹی توں دی جند جان وار نے آں۔
سجن دادیس :۔ دوجی دنیا۔
۲۔ اپنے یار توں وچھڑ کے سانڈے دل نوں چین تے آرام نہیں۔ یار
دے وطن نوں اپنے چلئے۔ تے بادشاہی دا رتبہ پائیے۔
۳۔ رب دے بھیتاں نوں جان کے عارف کامل بن جائیے تے رب دے
خاص بندیاں وچ اسیں وی شامل ہو جائیے۔
۴۔ ایں چار دہاڑے دی زندگی دا کیہ بھروسا۔ ایہہ دنیا فناہ ہون والی

تے اک پرچھائیں اے۔ ایس لئی اینوں چھڈ سو ہنے سجن کول جانا چاہیدا اے۔

۵۔ اک تے ساڈی قسمت ای کجھ بھیڑی اے دوجا ساڈے عمل وی چنگے نہیں۔ تے آخر کار آپ ای پھر اینہاں خرابیاں دا ڈھنڈورا دنیا وچ پٹ رہیا آں۔

۶۔ ازل دے دن توں لے کے ساڈا طریقہ عاشقاں نے سر منناں والا اے۔ تے فیر اساں ایس طریقے تے چلنے توں خوب چنگی طراں اپنایا ہویا اے۔

۷۔ جے کر رب دی مہربانی ساڈی مددگار بن کے ساڈی سدھا رستہ دکھا دیوے تے ساڈا بیڑا پار اے۔ نہیں تے ہمیش لئی شرمندہ ہو کے وچھوڑے دے دکھ جھلاں گے۔

غزل نمبر ۴۹

گل چنگیری ایہو جاپے ڈیرا ڈنڈا ایہے
اسیں میخانے اندر بیٹھے پنڈ غماں دی اے
باجھ شراب کباباں ہووے دوجا نہ کجھ چارا
۲۔ ویکھاں صورت مول نہ اوہناں کردے جو دکھاوا
خرقے اندر توبہ والے لاف بنیری مار گا۔
۳ باد دے ساقی دوہاں ولوں آئی دیوان داری

۴- جام اُلٹ کے اہل ریا توں کر دے چا کنارہ
دنیا داراں کولوں اپنا کریئے دُکھ گزارہ
وانگ سرو دے ویہلا دِستاں خلقت وچ نرالا
۵ تھیواں آزاد ان دُنیا دوں جیکر کراں مُکالا
عشقے اندر سینے میرے پنڈ محبت چائی
۶- عاجز جیہڑے میرے اُتے پئی مصیبت پائی
بھاویں رند شرابی جانوں بھاویں حافظ تھہری
۷- اس توں بھی تھلے دے درجے منزل ساڈی ٹھہری

شرح

۱- اساڈے دل نوں ایہو گل چنگی لگدی اے۔ کہ اپنا گھر بار تباہ کر شراب خانے دے اندر جا بیٹھے تے غماں فکراں دا بھار اپنے سرتوں لاہ کے سٹ دیئے۔

۲- شراب تے کباب توں بناں ساڈا دل کسے ہور شے نال نہیں پرچدا جیہڑے دکھاوے دیاں عبادتاں کردے نیں اسیں ستے اوہناں دی شکل دیکھن دے روادار نہیں ٭

۳- اسیں کو دلی یا عیب ٹی توبہ کر- وعدہ وعدہ کے لاناں ماریاں- تے مانوں شراب تے ساقی دوہاں کولوں بڑی شرمندگی ہوئی ٭

۴- معرفت دی شراب پیئیے تے مکر تے فریب دی عبادت کرن والیاں لوکوں دکھ ہو جائیے- تے دنیا داراں کولوں الگ ای رہیئے۔

۵ سرو اگوں تناری خلقت وچ وکھرا سدا ہاں جس طرحاں آنادال ملیں دیا ونّوں کنارہ کر لیا اے۔

۶۔ عشق نہیں میرے دل وچ اپنے ڈیرے لاڈنے پر میرا نماناں سنے کمزور جسم ایس بھار نوں چانہیں سکدا ہے

۷۔ اے حافظ جیکر تو اپنے آپ نوں عاشق کہناں ایں تے ایہو گل اک واری پھیر آکھ دے کہ عاشق صادق نوں محبت دے رستے وچ کفر تے ایمان دونوں نکارے دِس دے نیں۔

غزل نمبر ۵

وِچ میخانے نور خدا دا مینوں دِستے پیارا
۱۔ ایسا جلوہ کتھوں دِستے سمجھیں بھید نیارا

ایس میخانے دَسّو مینوں کیہڑا رِند شرابی
۲۔ جس دے دَر تے ڈِگیاں ہوندی عرض قبول شتابی

درشن کعبے والا کر کے حاجی پا نہ رَولا
۳۔ توں تے مکّا گھر توں ویکھیں اینتھے درشن مولا

جلوہ حُسن تیرے دا ہر دَم ہوش حواس اُڈا دیسے
۴۔ آگے جا کے کس دے دَساں جو کجھ نظری آوے

مُشک مُتن تے نافے چینی وِچ نہ اوہ بہاراں
۵ جو کجھ وا صبا وِچ آون نظرے اندر یاراں

حکم رضا خدا وچ خلقت کا بی وچم نہ مارے
پکا مسئلہ ایہو جانا حکم رضا وچ سارے
جین پرستی حافظ تائیں یا ریو عیب نہ لاؤ
تاصفا اوہ محبت خدا دا دل تھیں جھاتی پاؤ

شرح

۱- شراب خانے دے وچ مینوں خدا دا نور دسدا پیا اے۔ ایہی جگہ تے اجیہا نور، رب دیاں قدرتاں اوہ آپ ای جانے۔

۲- رہا شراب خانے وچے وچ اوہ کیہڑا، مست شرابی اے جہدے دروازے تے سیس نوایاں عرضاں جھٹ قبول ہو جاندیاں ہیں۔

۳- حاجی جی تسیں کعبے دا حج کر کے لافاں نہ مارو۔ تسیں تے صرف رب دے گھر نوں ویکھ کے آئے او۔ تے اسیں ہر دم رب دے درشن کردے پئے آں جی۔

۴- میں تیرے سوہنے مکھ نوں ہر گھڑی اک نویں رنگ روپ وچ دیکھدا ہاں۔ جو کجھ مینوں دسدا اے اوہ میں کنوں جا کے دساں۔

۵- ختن دی مشک تے چین دے نافے وچ اوہ خوشبو نہیں جیہڑی اسیں سویرے ویلے ہوا وچ جیہڑی یار دی زلفاں دی

خوشبو لئی آوندی اے) دیکھنے ہاں۔

۶۔ ربی تقدیر دے اگے کسے نوں برن دی جا نہیں۔ سچی گل تے ایہہ ہے کہ جو رب چاہندا اے اوہو ای ہوندا اے۔ بندے دی کیہہ مجال اے کہ تقدیر نوں بدل دیوے۔

۷۔ جے کر حافظ سوہنیاں صورتاں تے مراد اے تے ایہدے کارن اوہنوں لیکاں نہ لاؤ۔ اوہ تے اللہ دا خاص بندہ جے۔ جے کر گوہ کرکے دیکھو تے تہانوں اصلیت دا پتہ لگ جاوے۔

غزل نمبر ۱۵

وَچ دنیا کے منہ تھیں آکھاں من وچ ہے خوشحال
عشق الٰہی چا بھلائی دین دنی دی چالی

پنچھی ہاں میں باغ بہشتاں لماں حال جدائی
۲۔ دَساں کیکن پنجرے اندر شامت میری آئی

میں ساں پاک فرشتہ نوری جنت اندر ڈیرا
۳۔ آدم دنیا اندر آ کے تکو بدھا میرا

تختی دل دی میری اُتّے الفوں باجھ نہ لکھیا
۴- الفوں آگے میں استادوں حرف نہ دوجا سِکھیا

تِکّے نجومی کدّھا ناہیں میرا لیکھ ستارا
۵- دنیا اندر پیدا ہویا ایسا میں نکارا

پردا ہو میخانے تائیں جد دا پیش نوایا
۶- دَم دَم عشق تیرے دا دَھندا دین مُبارک آیا

ہَنجو آکے پونجھیں حافظ نال زلف دے جانی
۷- ہنجھیں تے ایسے ہڑ دے اندر اوڑک ہوی فانی

شَرح

۱- میں کھلم کھلا جگ دِچ کہناں ہاں کہ میرے دل وِچ خوشی دا شورہ ٹھاٹھاں مار رہیا اے۔ تے سب دے پریم تے دوہاں جہاناں نے دھندیاں توں میتوں آزاد کر دتا اے ۔

۲- میں بہشتاں دے باغ دا پرندہ ساں ۔ تے بھیر چر دا چھوڑے نے دے دے وچ مر رہیا ہاں ۔ کیہ میں دساں کہ جسم دے پنجرے وِچ قید ہو کے میں کتنیاں مصیبتاں جھلیاں نیں ۔

پنچھی :- روح　　　　　پنجرہ :- قلبوت تے جسم

۳- میں جنت دا رہن والا اک نوری فرشتہ ساں- حضرت آدم مینوں دنیا وچ لے آئے- تے مینوں دنیا دے دھندیاں وچ پھسا دتا-

ویکھو آدم دا قصہ پچھلیاں غزلاں دے ہیٹھ

۴- میرے دل دے پردے اُتے سوہنے یار دے سرو قد دے بنا ہور کوئی دوجی تصویر نقش نہیں- تے یار دے عشق توں بنا میرے استاد نیں مینوں کجھ ہور نہیں سکھایا-

الف :- اللہ- احد- یار دا قد- حضرت بلھے شاہ فرماندے نیں : ؎

اکو الف تیرے درکار
علموں بس کریں او یار

۵- میں اجیہا بد نصیب ہاں- کہ کسے نجومی نوں میری قسمت دا حال نہیں لبھدا- تے کسے نوں میریاں ستاریاں دا پتہ نہیں لگدا رب جانے اوہ کیہڑے ستارے نیں-

۶- جد دا میں دنیا توں چھڈ شراب خانے دا چاکر ہو تیرے دوار تے آکے سر جھکایا اے- ہر گھڑی ہر پل تیرے عشق دا اک نواں غم مینوں مبارک دین آوندا اے- (عشق غم دا

ہو جاناوّں ایہے)

۷- سوہنیاں دلبرا حافظ دے ہنجو اپنی زلفاں نال پونجھیں -
نہیں تے اوہ دکھاں دی ایسے کانگ وچ مرٹک جائے گا ۔

غزل نمبر ۵۲

فتوے لے پیر مغاں دا ساڈوں نالے عہد قدیمی
۱- پینا نشہ حرام ہے اکّا باجھوں یار قدیمی

چاک گریباں اِک دِن اوڑک پردہ جسمے فانی
۲- بھاری زحمت روح نوں چھڑی صحبت ایہہ جسمانی

وچ اُمید پریم پیالے جانی وڈے پیارے
۳- ہو مقیمی دَر میخانے کتنے سال گذارے

صحبت روز ازل دی ساڈی دلبر جا بھلائی
۴- قول قدیمی یاد کرائیں اس لئی باد صبا نی

سو ورھیاں تے پھول جیکر تیرے پا وچ پھیرا
۴- تیج کھلدی ہی قبر ولوں باہر ہوگا پنجہ میرا

ڈھونڈیں اصلی عزت اپنی خاص دوا رے سائیں
۶۔ درد نہ ہوندا عشقے والا چنگا نال دوائیں

دولت جوڑیں حق شناسی کر کے خوب کمائی
۷۔ چاندی سونا جوڑن والی ساری ہور لوکائی

دنیا پھاہی لالچ والی کھائیں ترس خدا دا
۸۔ تسں ابلیسوں مول نہ وَدھسی جو آدم دا جایا

شکر گذاریں کول نہ تیرے حافظ دولت بھاویں
۹۔ نال حبیبی دولت تُلدی ہور نہ کوئی سانویں

شَرح

۱۔ پیر مغاں نیں ایہہ فتوٰی دتا ہویا اے ۔ تے نالے وعدہ وی پرانا اے ۔ کہ موہنے سجن دے بناں شراب پینا حرام لے ۔
پیر مغاں :۔ شراب خانے دا وڈیرا ۔ مرشد کامل ۔
فتوے :۔ اوہ فیصلہ جہڑا قرآن تے حدیث نوں ساہمنے رکھ کے دتا جاوے ۔

وعدہ قدیمی ۔ ازل دے دہاڑے دا وعدہ ۔ انسان نیں وعدہ کیتا سی

رہاں میں تیرے نال عشق کراں گا ۔

۲۔ میں اک دن ایس فانی جسم دا پردہ پاڑ کے رکھ دیاں گا جسم دا ساتھ روح لئی اک وڈی تکلیف اے ۔

مرن توں بعد دنیا دے سارے بکھیڑیاں توں چھٹ جاواں گا۔

۳۔ ایس آس تے کہ کدے تے سوہنے یار دی مہر دی نظر ہووے گی تے اہدے پریم دا پیالہ ملے گا۔ مدت ہوئی اے۔ میں شراب خانے دے دروازے تے دھرنا مار کے بیٹھا ہویا ہاں ۔

۴۔ انج جاپدا اے کہ سوہنے سجن نے ازل دے دہاڑے جیہڑے وعدے نال قول قرار کیتے سن اوہ بھل گیا اے۔ اے واصبا توں جائیں تے اوہنوں اہدے وعدے یاد کرائیں ۔

۵ جیکر توں میرے مرن توں سو ورھے بعد وی میری قبر تے پھیرا پاویں گا۔ تے میریاں گلیاں سڑیاں ہڈیاں وی تیرے آون دی خوشی وچ نچنا ٹپنا لگ پین گیاں ۔

۶۔ جے توں سچی عزت لوڑنا ایں تے سائیں دے دوارے تے جا عشق دا لا روگ دوا دواں نال چنگا نہیں ہوندا رعاشق دی دوا تے محبوب دا میل اے ۔

۷۔ محنت کر کے معرفت دی دولت جوڑیں۔ دنیا دی جھوٹی دولت چاندی، سونا، روپیہ، پیسا کٹھا کرن والے ہور بہتیرے نیں ۔

۸۔ دنیا مورہ ایا دا جال اے ۔ ایس لئی اپنے رب کولوں ڈریں نے

ایہدا مہارا ڈھونڈیں۔ جے رب دا فضل ہووے تے شیطان تیرا کجھ وگاڑ نہیں سکدا۔

ابلیس:۔ شیطان اک جن سی۔ رب دی بہت بندگی کیتی۔ تے جس ویلے آدم نوں سجدہ کرن دا حکم ہویا۔ تے ایہہ آکڑ بیٹھا۔ تے رب دا حکم منن توں انکار کر دتا۔ تے ایسے مشکار دے کارن ہمیش لئی رب دی درگاہ توں کڈھیا گیا۔

۹۔ حافظ جے دنیا دی دولت تیرے نصیباں وچ نہیں تے تینوں رب دا شکر کرنا چاہیدا اے۔ کہ رب نیں تینوں سندر سبھاؤ دتا اے۔ ایس توں ودھ ہور کیہڑی دولت اے۔

غزل نمبر ۵۳

۱۔ نگر ڈھنڈورا میرا پھریا عشقے والی گلوں
میلی نظرے نال نہ ڈٹھا ہیں کسے وی ولوں

۲۔ لان ملامت کل لوکائی تنگی اندر شاکر
جیہڑا جارت عقبہ کردا اندھیب اکھاڑیے کافر

۳۔ پی شراب اڈاوی جگ وچ ڈاڈھی خراب خواری
تاں ماراں بدنامی اندر بے خودی دی ساری

پیر میخانے کولوں پچھیا رستہ جان بچاون

۴- پی کے جام نشہ فرماندے رستہ جام اڈاون

خانہ کرچی ایتھوں کرکے چل ساں وچ میخانے

۵- وعظ بے عملاں مول نہ سن دے عارف عاقل دانے

تکیہ رحمت زلف تیری دا مینوں دل وچ بھارا

۶- نہیں تے کشش الٰہی باجھوں کیہڑا آون ہارا

حافظ جام پیارے باجھوں بوسہ ہور نہ چنگا

۷- بوسے ہتھ علما دے کولوں چاہیئے کرنی سنگا

شرح

۱- سارے شہر وچ عشق دے کارن میں مشاہور ہو گیا ہاں - تے میں وی اپنے سوہنے یار نوں چھڈ کے ہور تنزل کدی وی نہیں تکیا۔

۲- لوکی میتوں لعن طعن کردے نیں پھیر وی رب دا شکر گزار ہاں تے لوکاں دیاں گلاں دا برا نہیں منا ندا - کیوں جو جیہڑا عارف غصہ کردا اے - اوہ ساڈے مذہب وچ کافر اے۔

صوفیاں دا ایہہ مذہب اے کہ ہر شے رب دا روپ اے۔ پھیر اوہ کسے تے غصہ کر سکدے نیں اوہناں دا دل تے پریم نال بھریا ہویا ہوندا اے۔

۳۔ شراب پی کے میں دنیا وچ اپنی ڈاڈھی مٹی بالی۔ ایس لئی کہ اپنی ایس ذلت تے بدنامی وچ اپنے دل وچوں خودی تکبر نے ہینکڑ کڈھ دتیاں۔

۴۔ شراب خانے دے پیر کولوں میں اوہ سدھا رستہ پچھیا۔ جہدے نال بیڑا بنّے لگ جاندا اے۔ اوہناں شراب دا پیالہ پیندا اے نے آکھن لگے شراب پیو ایہو سدھا رستہ اے۔

۵۔ میں ایتھوں ڈیرا ڈنڈا چک شراب خانے وچ چلا جاواں گا۔ صوفی تے سیانے ایہناں مولویاں دے وعظ نہیں سندے جیہڑے بے عمل نیں ایہہ جو کہندے نیں آپ عمل نہیں کردے۔

۶۔ رب دی رحمت دا مینوں وڈا آسرا اے۔ تے ایسے گل نال میرے دل نوں ڈھارس اے جے رب بندیاں نوں اپنے دل دے کھچے تے بندیاں دی ساری کوشش تے محنت بے کار اے۔ گل کیہ انسان اپنیاں کوششاں نال رب تیک نہیں پہنچ سکدا۔ جد تیک رب دی مہر نہ ہووے۔

۷۔ حافظ سوچنے جگ دے پیالے توں ای جیں۔ دکھاوے دیاں عبادتاں کرن والے ملاں لوانیاں دے ہتھ کدے وی نہ جیں ۔

غزل نمبر ۱۴۵

قسمت میری اندر کیتا سائیں جد میخانہ
۱۔ زاہد اِس وِچ دَس ہاں میرا چلدا کیہہ بہانہ

قسمت جس دی روز ازل دے کیتا جام الٰہی
۲۔ روز حشر دے کیکن ہوسی بندہ اوہ گناہی

زاہد خرقے پوش نمازی تائیں آکھو جا کے
۳۔ لوکاں تائیں کیوں بھرماویں آنوں ہاں کُڑا کے

خرقہ زُہد ریاضت پا کے لوکاں نوں بھرمائیں
۴۔ وِچ دغے دے لیا کے نیڑے راہوں چا بھلائیں

چاکر تیں اوہناں دا دل توں جیہڑے رِند قلندر
۵۔ عشق ہمارا جو میں ونڈی نہ عقلاں اوہناں دے اندر

کیتی وچ میخانے پوری جد مراد الٰہی

۶- قبراں نے میتاں اندر دِتے سب گمراہی

در در حافظ وانگ گدا دے پائیں جا کے پھیرا

۷- ایسے گلّے شاید ہوسی مطلب پورا تیرا

شرح

۱- جد رب ای میری قسمت وچ شراب خانہ لکھ دِتا اے تے زاہد جی تسیں دسّو میرا ایدے وچ کیہ دوس اے۔ رب دے لکھے نوں کون میٹ سکدا اے۔

۲- ازل دے دہاڑے ای رب جیس جیس نوں اپنا پریم پیالہ دسے دِتا اے۔ اوہ حشر دے دہاڑے کیکن گناہ گار ہو سکدا اے۔

حشر۔ قیامت

۳- گودڑی پہنن والے تے دکھاوے دی نمازاں پڑھن والے زاہد نوں کوئی جا کے آکھے کہ توں فقیراں والی شکل بنا کے لوکاں تائیں کیوں ٹھگ رہیا ایں۔

۴- فقیراں والا پہناوا پہن کے رب دے بندیاں نوں کیوں دھوکا دینا ایں۔ اپنے مکر دے جال وچ پھسا بندیاں نوں راہوں

گراہ کیوں پار ہیا ایں۔

۵- جہڑے اللہ والے میں ہیں تے ایہناں دا غلام ہاں۔ کیوں جو اوہ دوہاں جہاناں دی دولت نوں گھاہ دے تیلے دے برابر وی نہیں سمجھدے۔

۶- جد رب نیں اساڈیاں ساریاں مراداں شراب خانے دے وچ پوریاں کر دتیاں۔ تے مستیاں تے خانقاہاں نوں اسیں دل چا لیا اے۔ ایتھے ساڈی گمراہی وسدی اے۔

۷- حافظ توں اک اک دروازے تے فقیراں وانگوں جا کے آوازہ لائیں۔ شاید ایس گل نال ای تیری مراد پوری ہو جائے۔

غزل نمبر ۵۵

۱- اے نامحرم ہمت کر کے رستہ لبھ الٰہی

لوکاں کیہہ ہدایت کریں اندر توں گمراہی

عارف مرداں دا آکھوں جیکر منتھ وجودوں دھوئیں

۲- کیمیا لبھ محبت والی خالص سونا ہوویں

کماویں پیویں سوویں اندر اپنا وقت گوائیں

۳- چھڈیں نیندر کھانا پینا تاں توں دلبر پائیں

جے چکھارا عشق الٰہی پینے تیرے بھر کے

۴- مکھڑا تیرا ڈھلکاں مارے سورج ناوں چڑھ کے

سر توں پیراں تیکن ہوویں سارا نور الٰہی

ہو سبے نیکر سر پوں رہتے جیکر ماہی

۶- ظاہر ہستی تیری تائیں بھاڑیں ستو لوائی
وچوں اصلی خیراں مہراں خطرہ رکھ نہ کائی

۷- تاہنگ ملن دی جیکر رکھیں حافظ چھڈ جُدائیاں
دل تھیں صدق لیا کے پُورا ہوہے ڈگ مولایاں

شرح

۱- اوہے خبرا کوشش کر تے رب نوں ملن دا سدّھا راہ لبھ۔ جد توں آپ ای پُٹھے راہ پیا ہویا ایں تے لوکاں نوں سدّھا راہ کیویں دسیں گا۔

۲- اللہ دے نیک بندیاں دا آکھن ہے کہ جسمانی خواہشاں دل وچوں کڈھ دیویں تے تینوں ربی پریم والی کیمیا مل جاوے گی۔ تے توں خالص سونا بن جاویں گا۔

دل وچوں موہ مایا دا خیال کڈھ دیویں رب مل جاوے گا۔

۳- توں تے دنیا دے کماں وچ رُجھا ہویا ایں تے ہر ویلے تینوں کھان پین تے سون دا خیال اے۔ ایہناں خیالاں نوں اپنے دل توں کڈھ دے تے اپنے محبوب نوں سجھ لے۔

۴- جے کر رب دے عشق دی تھوڑی جہی جھلک تیرے دل اندر

پے جاوے۔ تے تیرا نکھڑا سورج توں وی ودھ چمکن لگ پے گا۔
۵۔ توں سرتوں لے کے پیراں تیک سارا نور و نور ہو جاویں گا۔ جے توں سب نوں چھڈ چھڈا کے رب دے رستے تے ٹر پویں۔
۶۔ دیکھن نوں بھانویں تیرے تے کدھاں مصیبتاں آن پیہ تیرا انجام تے ٹھیک اے۔ ایس لئی تینوں ڈرنا نہیں چاہیدا۔
۷۔ حافظ جے تینوں سوہنے سجن دے ملن دی تانگ اے۔ تے سب چالاکیاں چھڈ دے۔ نیت نیک کر۔ تے صدق یقین نال رب دے نیک بندیاں دے دوارتے جا ڈگ

غزل نمبر ۵۶

وڈے ویلے ہاتف مینوں خاص میخانے والے
۱- سدیا مینوں پھیر جلے کر کے بہت گھنالے

نال فقیراں در میخانے سن توں سالک رب دے
۲- جیکر راز الٰہی جانیں رلیں نال ادب دے

اُتھے در میخانے ہوندے ڈاہڈے رند قلندر
۳- کھدیوں بخشن تاجاں نالیں اک پلکارے اندر

تیرے سر دے اُتے جے کر تاج فقیری دھرسن
۴- مالک مینوں تے آسماناں توڑ زمینے کرسن

منزل راہ فقیری اندر ہادی باجھ نہ جائیں
ڈاھڈا سخت اندھیرا ایتھے خطرہ لکھ بلائیں

۶۔ چھڈ سکندر دعوے سبھو کوڑا فکر نہ جالیں
نال غرور تکبر شاہی آبحیات نہ بھالیں

۷۔ کچیاں دانگوں بول نہ حافظ شرم کریں ایں گلے
بدلہ دوہیں جہانیں بھالیں کر کے کم آؤ تے

شرح

۱۔ سویر ویلے شراب خانے دے غیبی فرشتے نیں مینوں ایہہ آکھیا کہ بھئی توں تے شراب خانے وچ پُرانا آون والا سیں۔ توں کدھر ٹر گیا ایں۔ جے بھلائی چاہنا ایں تے مڑ ایسے پاسے ای آجا۔

۲۔ رب دے رستے تے چلن والیا جے کر توں ربی بھیت توں واقف ہو گیا ایں۔ تے شراب خانے وچ شرابیاں نال ادب آداب نال بول۔

۳۔ شراب خانے دے دروازے تے اجہی اُچّی شان ولے قلندر ہوندے نیں۔ کہ تاج تخت کھوہ لینا تے کسے نوں بخش دینا۔ ادہناں دے کھبے ہتھ دا کرتب اے۔

۴۔ جے کر تینوں فقیراں دا تاج پہنا دین گے تے توں زمین توں

آسماں تیک ہر شے دا بادشاہ بن جاویں گا۔

۵۔ فقیری دی منزل وے رستے وچ بہر دے بغیر نہ ٹر۔ کہ ایہدے وچ بڑا انھیرا تے ناکھاں آفتاں دا خطرہ اے

۶۔ سکندر آب حیات دا خیال اپنے دل وچوں کڈھ دے۔ تے خواہ مخواہ دکھ نہ جھل۔ کیوں جو شاہی ہینکڑ تے تکبر دے نال آب حیات نہیں مل سکدا۔

آب حیات۔ امرت۔ اوہ پانی جنوں پی کے انسان ہمیش دی زندگی حاصل کر لیندا اے۔

۷۔ حافظا او چھیاں دا نگن ایویں نہ بول تے کجھ شرم کر۔ اپنے عملاں دل ویکھ۔ ایہناں عملاں دے بدلے وچ دوزیں جہان منگدا دی چنگا نگ دا ایں۔

ہر قسم کی کتابیں
مثلاً
فاضل پنجابی - فاضل فارسی - فاضل اردو
ملنے کا پتہ
ملک نذیر احمد تاجر کتب
اردو بازار لاہور